

Co-funded by the
European Union

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ / КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Інститут стратегій інноваційного розвитку
і трансферу знань
Академія праці соціальних відносин і туризму
Опольський університет**

**АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС:
КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ, ОРІЄНТАЦІЯ
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ
ДЛЯ УКРАЇНИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 25 жовтня 2024 року)

Київ 2024

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 339.923:061.1ЄС:[330.3(477)

А 64

Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи,
А 64 орієнтація на сталий розвиток, уроки для України
[Електронний ресурс] : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф.
(Київ, 25 жовт. 2024 р.) / відп. ред. Т. М. Мельник. – Київ :
Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 191 с. – Укр. та англ. мовами.
ISBN 978-966-918-159-6
DOI: 10.31617/k.knute.2024-10-25

У тезах доповідей розглянуто вплив антикорупційної політики на сталий розвиток, інтеграцію європейських антикорупційних механізмів, цифрові інновації в боротьбі з корупцією, а також роль громадянського суспільства та освіти у формуванні антикорупційної культури.

Призначено для науковців, експертів, студентів, політиків і практиків, зацікавлених у створенні прозорого та справедливого суспільства. Видання містить практичні рекомендації для українських фахівців та державних органів.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Профінансовано Європейським Союзом. Однак висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальних засобів та культури. Ні Європейський Союз, ні Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуальних засобів та культури не можуть нести за них відповідальності.

УДК 339.923:061.1ЄС:[330.3(477)

Редакційна колегія: Т. М. Мельник (відп. ред.), д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри міжнародного менеджменту; В. А. Омеляненко, д-р екон. наук, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені Макаренка, ст. наук. співроб. Інституту економіки промисловості НАН України, директор Інституту стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань; А. А. Олійник, канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту; Л. П. Серова, канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту; Л. П. Гуляєва, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів Академії праці, соціальних відносин і туризму.

Відповідальна за випуск Т. М. Мельник, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри міжнародного менеджменту.

ISBN 978-966-918-159-6

© Державний торговельно-економічний
університет, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	10
-----------------------	-----------

МЕЛЬНИК Т.

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ ЗА НАПРЯМОМ ЖАН МОНЕ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЄС ЄРАЗМУС + № 101047968 ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ, ОРІЄНТАЦІЯ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ» (EU ANTICOR)	12
---	----

ОМЕЛЬЯНЕНКО В.

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ ТА ВИДОБУВНИХ СЕКТОРАХ	15
---	----

МЕЛЬНИК Т.

ІМПЕРАТИВИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ	18
---	----

ОЛІЙНИК А., ДУРАНОВСЬКИЙ В.

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ..	25
--	----

ГУЛЯЄВА Л., КРАСИНСЬКА С.

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ OUTCOMES-BASED FINANCING ТА ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ	28
--	----

СЄРОВА Л.

КОРУПЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	32
---	----

КОРУПЦІЯ ЯК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС ТА УКРАЇНИ

БАРАНЮК А.

ВПЛИВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ДОВІРУ В СУСПІЛЬСТВІ.....	36
--	----

ДОЛГИЙ О., ДОЛГИЙ О., ГОРЗОВ А.

ОЦІНОЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО КОРУПЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ ЇЇ В УКРАЇНІ ЯК ДЕРЖАВІ-КАНДИДАТКИ В ЄС	39
---	----

КОПОТІЄНКО Т., АНДРУСОВА Н. КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНИЙ ВИКЛИК ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	42
---	----

ЛИЧАК А. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	46
---	----

ЛОБАНОВ Д. ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ	49
--	----

НЕЖИВА М. АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАСНС ЯК ІНСТРУМЕНТ СТІЙКОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	51
--	----

СЛОКВА М. ТЕНДЕНЦІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ....	53
---	----

ЦВЕТКОВА Є. ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ: АНТИКОРУПЦІЙНИЙ АСПЕКТ	56
---	----

ШЕВЧЕНКО Д. КОРУПЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	58
---	----

ШЕВЧУК В. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС	60
--	----

МАКСЫМСНУК Yu. THE INTERCONNECTION BETWEEN EU AND UKRAINE ANTICORRUPTION POLICIES.....	63
---	----

ГРОМАДСЬКІСТЬ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ РЕФОРМАХ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

КРАВЧЕНКО О. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: АДМІНІСТРАТИВНА, ДИСЦИПЛІНАРНА ТА ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ	66
--	----

МАЛЕЦЬКИЙ Є. ДОСВІД ВИКОНАННЯ ГРОМАДСЬКОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРОЄКТУ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	70
---	----

МАЛЕЦЬКИЙ Є. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГОВОГО ІНТЕРНЕТ- ГОЛОСУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ З ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ПРИ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГЕНТСТВІ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	73
--	----

МАРКОВЕЦЬ О. РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ	76
--	----

ПИСАРЕНКО Н. ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ «БЛОКЧЕЙН» У ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК СПОСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	79
--	----

РИСІН М., СУХ. Я. РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ	81
--	----

ТРОЯН І. РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	84
---	----

ОСВІТА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

ВИГІВСЬКА Д. РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СВІДОМОСТІ: СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИ ТА ВИКЛИКИ	88
---	----

МЕЛЕХ Л., МЕЛЕХ Б. ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	90
---	----

ЦІПУРИНДА В. ШЛЯХИ ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ	94
--	----

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ:
ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

ДЕНИСЕНКО О. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ПРИ ВРЕГУЛЮВАННІ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ МЕДІАТОРА	98
--	----

ЛАВРИЩУК С. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	100
---	-----

ЛЕОНІДОВА О. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОЦЕСИ.....	103
--	-----

НІЖЕЙКО К., КІСІЛЬОВА К. АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЄС: МОЖЛИВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	105
---	-----

ПОЛІТОВА А. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	109
--	-----

ПОЛЯНИЦЯ С. АДАПТАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ	111
--	-----

SERAZHUM V., OLIINYK A. ANTI-CORRUPTION STRATEGIES OF THE EU AND THEIR ADAPTATION IN THE UKRAINIAN CONTEXT DURING THE WAR	114
---	-----

VOLOSHYN A. ANALYTICAL ACTIVITIES OF FINANCIAL MONITORING ON CORRUPTION IN UKRAINE	116
---	-----

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

БОБУХ М. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	120
---	-----

БОВШ Л., ОЛЕШКО С. АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАСЕНС В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСТИННОСТІ.....	122
--	-----

БРАЗІЛІЙ Г. ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ВЕЛИКИХ ОБСЯГІВ (BIG DATA) ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ.....	126
--	-----

БУДЗЯК В. НЕЗАКОННИЙ ІМПОРТ ПРОМИСЛОВОЇ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНУ	129
---	-----

ВОЗНИЙ О. ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ.....	133
--	-----

ГУЩИН Р. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ..	136
---	-----

ДЕМКІВ Ю. ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ УПРАВЛІННІ.....	138
---	-----

ЖИЛА І. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	141
--	-----

КОВАЛЬОВА М. АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ У МИТНІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	144
--	-----

КУРЯЧА Н. ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ	146
--	-----

НАЗАРЕНКО П. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ	150
ОНИЩУК Н. ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЇ	153
П'ЯНКОВА О. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СПРИЙНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	156
САВЧЕНКО К. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ	158
САВЧЕНКО К. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПЕНСІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ЗАСІБ ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ	161
СИНЮЧЕНКО А. ПРОБЛЕМИ ПРЕКАРИЗАЦІЇ ТА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС.....	163
ТЕЛЕЛЕКОВ Д. ДОТРИМАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПРИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ.....	166
ТКАЧЕНКО Я., ДУРАНОВСЬКИЙ В. УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА ESG ЗВІТУВАННЯ: НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЧИ ГРІНВОШІНГ	168
ТУНІЦЬКА Ю. АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....	171
ЯКУШЕВА Д. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	174
ЯСЬКО Ю., ЦЕЛУЙКО А. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ	177

KARPENKO R. PROBLEMS OF INTERNATIONAL TOOLS FOR INSTITUTIONAL ENSURING THE PREVENTION AND COMBAT OF CORRUPTION: FORMATION, CONTENT AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE	180
--	-----

MARTYNENKO V. COMPETITIVE MARKET: A DOUBLE-EDGED SWORD IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION.....	182
--	-----

ZLATIEVA M. ECONOMIC MECHANISMS FOR PREVENTING CORRUPTION IN THE PROCUREMENT AND TENDERING SYSTEM OF HOTELS	185
---	-----

ZLATIEVA M. THE IMPACT OF ANTI-CORRUPTION ECONOMIC TOOLS ON THE EFFICIENCY OF SERVICE DISTRIBUTION IN THE HOTEL SECTOR.....	188
---	-----

ПЕРЕДМОВА

Антикорупційна політика європейських країн є одним із ключових елементів забезпечення сталого розвитку, зміцнення верховенства права та стабільного функціонування економіки. Україна, яка перебуває на шляху до інтеграції з Європейським Союзом, стикається з нагальною потребою адаптувати найкращі європейські практики протидії корупції до національних реалій, особливо в умовах воєнного стану.

Тези доповідей висвітлюють результати Міжнародної науково-практичної конференції на тему «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України», які реалізовано як модуль за напрямом Ж. Моне «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України» (EU AntiCor)» у рамках програми ЄС Еразмус + 101047968 – EU AntiCor – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH. Конференція стала важливою платформою для обміну досвідом, знаннями та інноваційними підходами до боротьби з корупцією.

Учасники конференції – науковці, експерти, громадські діячі та практики з України та Європейського Союзу – обговорювали системні виклики, які створює корупція, а також можливості для впровадження антикорупційних ініціатив у різних секторах економіки, політики та управління. Особливу увагу було приділено ролі освіти, цифрових інновацій, громадянського суспільства та міжнародної співпраці в побудові антикорупційної культури.

Видання містить доповіді та статті, які охоплюють широкий спектр тем, зокрема:

- вплив антикорупційної політики на сталий розвиток та довіру в суспільстві,
- інтеграцію європейських антикорупційних механізмів у контексті євроінтеграційного процесу України,
- інноваційні цифрові підходи до протидії корупції в економіці та державному управлінні,
- роль громадянського суспільства та освіти у формуванні антикорупційної свідомості.

Призначено для дослідників, викладачів, студентів, політиків та всіх, хто зацікавлений у створенні прозорого та справедливого суспільства. Матеріали конференції також є джерелом важливих рекомендацій для українських фахівців і державних органів у процесі інтеграції до європейського правового простору.

Щиро дякуємо авторам за внесок у підготовку матеріалів, організаторам – за створення умов для ефективного наукового обміну, а всім учасникам конференції – за активну участь, змістовні дискусії та спільну роботу над пошуком рішень для посилення антикорупційної стійкості України та Європи.

Сподіваємося, що результати цього заходу спонукатимуть до подальших наукових досліджень і практичних ініціатив у сфері боротьби з корупцією.

**Координатор проєкту EU AntiCor,
д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри
міжнародного менеджменту**

Тетяна МЕЛЬНИК

Мельник Т.,
д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету,
координатор проєкту EU AntiCor

**ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ ЗА НАПРЯМОМ
ЖАН МОНЕ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЄС ЄРАЗМУС+
№ 101047968 ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH
«АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ,
ОРІЄНТАЦІЯ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ
ДЛЯ УКРАЇНИ» (EU ANTICOR)**

Сьогодні боротьба з корупцією є ключовою складовою економічної реформи України, особливо з огляду на поглиблення співпраці з ЄС. Для досягнення успіху у цій сфері державна політика потребує системних і послідовних заходів. Основою таких заходів може стати антикорупційний досвід ЄС, який базується на ключових принципах і цінностях, таких як відкритість уряду, прозорість і зрозумілість процедур ухвалення рішень, конструктивна взаємодія влади з громадянським суспільством, свобода вираження думок та незалежність ЗМІ.

Беручи до уваги антикорупційний досвід ЄС, Державним торговельно-економічним університетом (ДТЕУ) реалізується модуль за напрямом Ж. Монне «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України» (EU AntiCor) в рамках програми ЄС Єразмус + 101047968 – EU AntiCor — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH терміном реалізації 01.03.2022 р. – 28.02 2025 р. (надалі – EU AntiCor)

З урахуванням зазначених викликів та можливостей, впровадження модуля EU AntiCor ставить за мету:

– надати студентам ДТЕУ (КНТЕУ) знання та практичні навички для глибшого розуміння антикорупційної політики ЄС, засвоєння передового досвіду країн-членів ЄС та застосування цих знань для боротьби з корупцією в Україні, що також сприятиме формуванню етичної поведінки у професійній діяльності.

– стимулювати проведення досліджень та інформаційно-просвітницьку роботу щодо антикорупційної політики ЄС та її впливу на Україну серед студентів, молодих науковців, дослідників і широкої громадськості.

– підвищити рівень усвідомлення громадянами України ключових аспектів антикорупційної політики ЄС та важливості участі суспільства у боротьбі з корупцією.

Основними результатами модулю EU AntiCor за 2022–2025 рр. є:

1. Розробка та викладання трьох курсів:

- Навчальний курс *«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»* для студентів ОС «бакалавр» ДТЕУ (КНТЕУ) та партнерів ВНЗ. Курс дозволив краще підготувати студентів до майбутнього професійного життя в умовах євроінтеграційного процесу України. За звітний період проведено 3 цикли курсів, участь в яких взяли 113 осіб, які сформували високий рівень нетерпимості до корупції, здобули навички їй протидіяти та не допускати її проявів у власній професійній діяльності на ринку праці.

- Інтенсивний курс *«Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України»* для магістрантів та аспірантів ДТЕУ (КТНЕУ) та партнерів ВНЗ. Курс дозволив краще підготувати учасників до майбутнього професійного життя в умовах євроінтеграційного процесу України та покращити їх здатність досліджувати проблеми антикорупційної політики ЄС та України. За звітний період проведено 3 цикли курсів, участь в яких взяли 100 осіб, які сформували високий рівень нетерпимості до корупції, здобули навички їй протидіяти та не допускати її проявів у власній професійній діяльності на ринку праці.

- Літня школа *«EU AntiCor»* для освітян, державних службовців, громадських активістів, представників медіа та інших зацікавлених осіб. В результаті реалізації літньої школи вдалось поширити знання про антикорупційну тематику ЄС серед широкого кола суспільства. Зокрема, за звітний період проведено 3 цикли літньої школи, участь в яких взяли 178 осіб, які сформували високий рівень нетерпимості до корупції, здобули навички їй протидіяти та не допускати її проявів у власній професійній діяльності на ринку праці.

2. Опубліковано посібник «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України» у форматі .pdf.

3. Проведено ряд досліджень на тему: «Антикорупційна політика в країнах ЄС та Україні», які опубліковані як доповіді на конференціях та статті в Україні та країнах ЄС.

4. Проведено інформаційні заходи:

- Організовано промо-захід «Протидія корупції: презентація проєкт «EU AntiCor» в КНТЕУ за участю 48 студентів, науково-педагогічних працівників ДТЕУ, партнерських ВНЗ та широкої громадськості.

- Проведено круглий стіл «Протидія корупції: інтеграція європейського досвіду до української практики», що зібрав 44 молодих та досвідчених дослідників, аспірантів, державних службовців, представників професійних груп, політиків, представників громадянського суспільства та широкої громадськості.

- Проведено серію промоуційних е-подій «EU AntiCor» (3 вебінари) для 84 групи учасників 1 (представники бізнесу, бізнес-консультанти, тренери, представники торгово-промислових палат), групи учасників 2 (представники громадянського суспільства, лідери громадськості), групи учасників 3 (молоді дослідники, аспіранти)

- Проведено фінальну конференцію «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України», що стала платформою для обміну досвідом, новими ідеями та оприлюднення результатів нових досліджень у сфері європейських досліджень боротьби з корупцією для більш, ніж 50 викладачів, науковців, аспірантів, державних службовців, представників професійних груп, громадянського суспільства, які зосереджуються на антикорупційній політиці ЄС та шукають шляхи боротьби з корупцією та інтеграцію європейського досвіду до української практики.

Ознайомитися більш детально з результатами реалізації модуля EU AtiCor можна на сайті ДТЕУ за посиланням <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=45471&uk>.

Реалізація проєкту Ж. Моне у межах програми ЄС Erasmus+ № 101047968 «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України» стала важливим кроком у формуванні антикорупційної культури в Україні. Цей проєкт не лише надав учасникам необхідні знання та інструменти для протидії корупції, але й сприяв формуванню нетерпимості до її проявів у суспільстві, розширивши горизонт застосування європейських принципів прозорості, підзвітності та етичності в Україні.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка проєкту «Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України». URL : <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=45471&uk>

Омельяненко В.,
д-р екон. наук, проф.,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
Інститут економіки промисловості НАН України,
директор Інституту стратегій інноваційного
розвитку і трансферу знань

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ ТА ВИДОБУВНИХ СЕКТОРАХ

Антикорупційні ІТ-інновації в енергетиці та видобувних секторах набувають особливого значення в сучасному світі, де ефективне управління ресурсами є ключовим фактором для сталого економічного розвитку. Корупція в цих секторах призводить до значних фінансових втрат, обмежує економічне зростання та знижує ефективність використання природних ресурсів. Проблема стає ще більш актуальною в умовах глобальних енергетичних викликів і необхідності переходу до відновлюваних джерел енергії. Інформаційні технології стають важливим інструментом у боротьбі з корупцією, оскільки вони здатні забезпечити прозорість, відкритість і підзвітність процесів, пов'язаних із видобутком, розподілом та споживанням енергетичних ресурсів.

Однією з головних технологічних інновацій, що впливає на прозорість у видобувних секторах, є блокчейн. Технологія дозволяє створювати незмінні реєстри всіх транзакцій і операцій, що мінімізує можливість корупційних дій. У видобувній галузі блокчейн може застосовуватися для відстеження ланцюга постачання ресурсів, починаючи від видобутку до їх кінцевого споживача. Прозорість у таких ланцюгах постачання є важливим аспектом боротьби з корупцією, оскільки забезпечує наявність точних і доступних даних для всіх учасників ринку. Технологія є особливо актуальною для країн, економіка яких сильно залежить від видобутку природних ресурсів, де контроль за операціями часто ускладнений через наявність різних посередників.

Наступною інновацією є використання великих даних (Big Data) та аналітичних систем моніторингу й виявлення корупційних ризиків у енергетичних секторах. Аналітика даних дозволяє відслідковувати аномальні тенденції у фінансових операціях (контрактах), що може вказувати на можливі випадки корупції. Автоматизація процесів аналізу великих даних допомагає виявляти ці ризики на ранніх етапах,

що дозволяє швидко реагувати на загрози та уникати серйозних економічних наслідків. Такі системи можуть бути корисними не лише для приватного сектора, але й для державних органів, які здійснюють контроль за використанням природних ресурсів та регулюють енергетичні ринки.

Автоматизація тендерних процесів і закупівель є важливим кроком на шляху до зниження рівня корупції в енергетичному та видобувному секторах. Використання електронних систем для управління тендерами дозволяє мінімізувати вплив людського фактору та забезпечує рівний доступ до участі для всіх зацікавлених сторін.

Важливим технологічним рішенням, яке може бути використано для боротьби з корупцією, є смарт-контракти. Смарт-контракти можемо визначити як програми, що автоматизують виконання умов угоди без втручання третіх осіб. У енергетичних і видобувних секторах вони можуть бути використані для забезпечення прозорості та виконання зобов'язань між учасниками ринку. Наприклад, смарт-контракти можуть забезпечувати автоматичні платежі між сторонами за умови виконання певних вимог, що виключає можливість маніпуляцій чи порушення умов угоди.

Окремо варто зазначити важливість громадського контролю та використання ІТ-інновацій для забезпечення прозорості видобувних і енергетичних секторів з боку громадянського суспільства. Інтерактивні онлайн-платформи можуть бути ефективним інструментом для моніторингу діяльності видобувних компаній та відстеження впливу на навколишнє середовище. Такі платформи дозволяють громадськості отримувати доступ до інформації про екологічні показники діяльності компаній, рентні платежі та податки, сплачені до бюджету.

Кібербезпека є ще одним важливим аспектом, який не можна ігнорувати при впровадженні ІТ-інновацій у боротьбу з корупцією. Захист інформаційних систем від хакерських атак або несанкціонованого доступу є критично важливим для забезпечення безпеки даних та захисту від можливих корупційних схем. У сучасних умовах, коли дані є одним із найцінніших активів, кібербезпека стає ключовим елементом ефективного управління ресурсами.

Окрім технологічних рішень, важливим є також підвищення рівня ІТ-грамотності працівників енергетичних і видобувних секторів, а також державних службовців, які відповідають за контроль і регулювання цих галузей. Без належної освіти та підготовки навіть найкращі технологічні рішення можуть бути неефективними. Тому важливо інвестувати в навчання та підвищення кваліфікації праців-

ників, щоб вони могли ефективно використовувати новітні ІТ-інструменти у своїй роботі.

ЄС має значний досвід у впровадженні антикорупційних ІТ-інновацій в енергетиці та видобувних секторах. Корупція у цих галузях є глобальною проблемою, і ЄС активно розвиває технологічні та нормативні рішення для її подолання. ЄС надає пріоритет відкритості, прозорості, енергетичній безпеці та сталому управлінню ресурсами, що робить його досвід цінним для багатьох країн. Кілька ключових аспектів досвіду ЄС у боротьбі з корупцією в енергетиці та видобувних секторах включають наступне:

По-перше, ЄС значною мірою інтегрує блокчейн-технології для забезпечення прозорості в енергетичних ланцюгах постачання. Проєкти, такі як Energy Web Foundation і Equigy, використовують блокчейн для відстеження джерел енергії та прозорого управління транзакціями на енергетичних ринках. Ці системи дозволяють відстежувати походження енергії, включаючи відновлювані джерела, що знижує ризики корупції, адже інформація про кожну операцію доступна для перевірки і не може бути змінена.

По-друге, ЄС впроваджує електронні системи закупівель та цифрові платформи для управління тендерами в енергетиці та видобувних секторах. Одна з таких ініціатив TED (Tenders Electronic Daily) – офіційна платформа, яка використовується для оголошення та відслідковування тендерів на загальноєвропейському рівні. Система спрямована на мінімізацію корупції в державних закупівлях через відкриті процедури та чітку конкуренцію серед учасників. Це важливо, оскільки багато проєктів у галузі енергетики фінансуються державними коштами або іноземними інвестиціями.

Крім того, ЄС розвиває технології, пов'язані з Big Data та штучним інтелектом для боротьби з корупцією у видобувних секторах. Європейські компанії та державні органи активно впроваджують системи моніторингу на базі великих даних для виявлення аномалій у фінансових потоках та контрактах. Наприклад, системи штучного інтелекту аналізують дані з численних джерел для виявлення корупційних ризиків, перевірки укладених угод та контролю за дотриманням регуляцій. Ще одним важливим аспектом є впровадження ЄС Прозорості видобувних галузей (Extractive Industries Transparency Initiative, EITI). В рамках EITI компанії з видобутку корисних копалин зобов'язані розкривати інформацію про свої платежі до урядів, а уряди мають розкривати, як кошти використовуються.

Підсумовуючи, антикорупційні ІТ-інновації мають великий потенціал для зміцнення прозорості та підзвітності в енергетичних та видобувних

секторах. Впровадження таких інновацій сприяє зниженню корупційних ризиків, підвищенню ефективності використання ресурсів та покращенню економічної ситуації в цілому. Проте для досягнення максимального ефекту необхідно не лише впроваджувати нові технології, але й забезпечувати кібербезпеку, громадський контроль та підвищення рівня цифрової грамотності.

Список використаних джерел

1. Смарт-контракти для нового ринку електроенергії. 2020. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/smart_contracts_white_paper/
2. Омеляненко В., Мельник Т. Інноваційний фактор реалізації національних антикорупційних стратегій. Економіка та суспільство. 2023. № 53. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-53-28

Мельник Т.,
д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету,
координатор проєкту EU AntiCor

ІМПЕРАТИВИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Щорічно корупційні схеми призводять до того, що державний бюджет України втрачає близько 450 мільярдів гривень, а також недоотримує інвестицій на суму приблизно 500 мільярдів гривень [1]. При здійсненні експортно-імпортних операцій з метою ухилення від сплати митних платежів (мита, ПДВ, акцизного податку) в повному обсязі суб'єкти можуть зазначати невірні дані щодо ваги, кількості, кодів УКТЗЕД. Шахрайство з підrobкою документів для уникнення сплати відповідного розміру митних платежів також стосується схем фальсифікації сертифікату походження та якості товару, фітосанітарного сертифікату та інших документів.

Ще одним проявом корупції в сфері зовнішньої торгівлі є контрабанда, від якої, за попередніми оцінками, щороку бюджет України недоотримує 120–150 млрд грн [2]. Одним із практичних

прикладів реалізації контрабандних товарів в Україні є випадок 2024 року з мережею аптек «Ел'Фарм». Ця мережа нелегально завозила в Україну невеликі партії іноземних препаратів через треті країни, такі як Вірменія, Туреччина та інші. Ці препарати вироблялися для російського ринку та офіційно не реалізуються в Україні. [3]. Боротьба з контрабандою має стати пріоритетним напрямом антикорупційної політики уряду, однак, з іншого боку, за деякими оцінками, зупинка контрабанди лише на декілька місяців спричинить 60-відсоткове скорочення митних надходжень, що ставить державний бюджет у «заручники» від контрабанди [4]. Саме через такий вплив корупціонерів на державу конче необхідна фундаментальна реформа митниці шляхом елімінації зв'язків між посадовцями митниці та контрабандистами, що тим самим позбавить їх важелей впливу. З метою подолання корупції через впровадження змін до системи митного контролю 31 жовтня 2024 року набирає чинності Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» [5]. Цим законом передбачається відбір очільника митниці шляхом конкурсу з вирішальним голосом міжнародних експертів, підвищення мінімального рівня заробітної плати працівникам митниці (з 16 тис. грн до 35 тис. грн) та цифровізація процесів митного оформлення.

Враховуючи санкції Заходу щодо російської нафти після її вторгнення в Україну, представники російського бізнесу шукали альтернативні способи продовження експорту своєї сирої нафти, часто змішуючи її з іншими поставками нафти, зокрема з Казахстану. Така практика стала можливою завдяки спільній інфраструктурі, де російська і казахстанська нафта використовують однакові транзитні маршрути.

Значних збитків бюджету України, особливо в контексті війни, завдають схеми, які допомагають підсанкційній РФ транспортувати та продавати свою нафту та газ до ЄС. Такими гібридними схемами є «угорська нафта», «азербайджанський газ» та «катарська нафта», які забезпечують постачання до Центральної Європи [6]. Російська нафта транспортується територією Білорусі та України за допомогою трубопроводу «Дружба», як правило, до Угорщини та Словаччини, де компанії MOL Group контролюють основні нафтопереробні потужності, а також до Чехії, де нафтопереробкою займається польська компанія Orlen. Оскільки санкції ЄС щодо російської нафти передбачають деякі винятки щодо постачання транзитом через Україну, Угорщина стала основним споживачем нафти РФ. Проте згідно

з домовленістю між MOL Group та російською стороною, угорська компанія отримує право власності на російську нафту на білорусько-українському кордоні. Саме так на території ЄС російська нафта фактично стає угорською, транспортування якої територією України також оплачується угорською компанією, а експортну виручку за продану нафту отримує РФ. За підрахунками, за такою схемою, кожен долар США, який отримує Україна як транзитну виручку забезпечує майже 40 доларів США російським експортерам.

За схожою схемою РФ також може реалізовувати свій газ на ринку ЄС в обхід санкцій. Російська сторона може продовжити використовувати інфраструктуру «Північного потоку» та транспортувати свій газ до Словаччини, Австрії, Чехії та інших країн використовуючи маршрут, що пролягає через Україну. За попередніми оцінками, за таким сценарієм кожен отриманий Україною долар США за транзитні послуги принесе РФ до 6 доларів США експортного доходу.

Головною причиною участі України в транзиті російської нафти та газу до ЄС є транзитний контракт, підписаний наприкінці 2019 р. [7]. В свою чергу, ця угода також забезпечує Україні прибуток від транзиту та важіль впливу на РФ. Наразі існують різні позиції щодо доцільності такого транзиту, проте моніторинг за ефективністю санкцій має проводитися саме ЄС, а відтак – боротьбу з транспортуванням російських енергоносіїв «з інших країн» має також здійснювати Євросоюз.

У сфері зовнішньої торгівлі зерном український бізнес також шукає нові шляхи отримання прибутку. Аналіз географічної структури експорту української пшениці в 2022 р. показує, що серед найбільших імпортерів зерна з України були: Туреччина, Румунія, Польща, Іспанія, Індонезія та ін. [8]. Проте, якщо звернути увагу на країни, через які сплачувалися поставки української пшениці за аналогічний період, крім Польщі немає жодних збігів із зазначеними вище країнами – список очолюють Швейцарія, Великобританія, Кіпр, ОАЕ, Сейшельські острови, Угорщина тощо. Це свідчить про те, що виручка залишається в офшорних низькоподаткових юрисдикціях, що в свою чергу пояснює таку низьку ціну експорту. Оскільки Швейцарія має більш сприятливий податковий клімат, ніж Україна, але при цьому не є для України ані низькоподатковою юрисдикцією, ані офшором, це дозволяє великим українським зернотрейдерам платити в український бюджет значно менше податків. Говорячи про Велику Британію, в країні функціонують великі зернотрейдери або їх представництва, які завдяки економії податків також купують дешеве українське зерно і перепродають його за значно вищими цінами. Наприклад, немає прямих поставок української пшениці до Бангладешу, тому всю

торгівлю здійснюють саме глобальні компанії-трейдери, такі як AGRI TRADING, яка зареєстрована українськими підприємцями у Великій Британії 26 липня 2022 р. зі статутним капіталом 100 фунтів. За статистикою, середня ціна експорту української пшениці до Бангладешу – близько 198 дол. США за тону, що майже вдвічі нижче середньоринкової ціни. Загалом за 2022 р. експорт українського зерна склав 44 млрд дол. США, з яких близько 20 мільярдів були задіяні в офшорних махінаціях та спричинили реальний рівень експорту в такі країни до 1 млрд дол. США, тобто офшоризація українського експорту зерна сягала 46%.

Також в Україні продовжує діяти схема ухилення від оподаткування та виведення валюти за кордон, відома як схема «чорного зерна» [9]. Ця схема передбачає закупівлю нелегально зібраного зерна у фермерів за готівку без належного обліку. Зерно оформлюють на фіктивні компанії-одноденки, що існують лише на папері, і далі експортують його за кордон. У процесі експорту зерно може кілька разів змінювати власника через посередницькі компанії, що ускладнює відстеження кінцевого бенефіціара. Кошти, отримані від продажу зерна, залишаються на рахунках компаній-посередників за кордоном, і не повертаються в Україну, оскільки фіктивні компанії-одноденки оголошуються банкрутами після виконання своїх функцій. Мережа таких фірм може складатися з кількох сотень фіктивних компаній. Близько 20–50 % українського експорту зерна може використовуватися в таких схемах для виведення валюти за кордон і відмивання грошей, що завдає суттєвих збитків державному бюджету. Внаслідок тіньових схем експортерів бюджет України недоотримав близько 20 мільярдів доларів США. В країні також використовується система конвертаційних центрів для відмивання ПДВ та виведення прибутків за кордон, що значно підриває економічну безпеку держави.

Ще одним прикладом недобросовісного експорту є фіктивний експорт з метою отримання відшкодування ПДВ від держави. Так ТД «СОКАР Україна», що немає власного виробництва і є лише ритейлером скупила 111 тисяч тон пшениці, а продала за кордон вже більше 214 тисяч тон, схожі ситуації були з ячменем та кукурудзою [10]. ТД «СОКАР Україна» продає неіснуючу продукцію, подає заявку на відшкодування ПДВ і отримує незаконні прибутки як «повернення ПДВ», якого насправді не сплачує.

З метою боротьби із зерновими махінаціями, які передбачають маніпуляції та штучне заниження цін на експортоване зерно Міністерством аграрної політики 20 серпня 2024 р. було прийнято Постанову про «Порядок затвердження мінімально допустимих

експортних цін на окремі види товарів», в якому зазначається про встановлення та щомісячний перегляд мінімально допустимих експортних цін на зерно та іншу сільськогосподарську продукцію, у доларах США за кілограм [11]. Цим самим накладається заборона на експорт окремих товарів, якщо ціна на них, зазначена у зовнішньоторговельному контракті, є нижчою за встановлену.

Задля ліквідації корупційних схем, що стосуються порушення процедур митного оформлення, окрім зазначених раніше митних реформ, доцільним є впровадження наступних нововведень: запровадження автоматизованої електронної черги у пунктах пропуску, збільшення загальної їх кількості та рівня митного контролю, ротація працівників митної служби, цифровізація процесів митного оформлення та формування спільної з Європейським Союзом митної бази даних [12].

Для припинення неправомірних поставок російських енергоносіїв до Європи потрібні координовані дії України та Європейського Союзу. На пресконференції прем'єр-міністра України Дениса Шмигала та очільника Уряду Словаччини Роберта Фіцо, яка відбулася 7 жовтня 2024 р., була зроблена заява щодо намірів України не продовжувати транзитну газову угоду з РФ та висловлена позиція щодо важливості повної відмови ЄС від російської нафти та газу [13]. Хоча деякі країни (наприклад Австрія) мають довгострокові контракти щодо поставки газу з РФ, зупинка транзиту російського газу територією України може стати каталізатором на шляху повного газового ембарго. Наразі воно не є досяжним через тісні зв'язки Угорщини з Росією та транспортування російського газу під виглядом угорського або турецького.

Для подолання таких тенденцій Європейському Союзу необхідно ввести більш ефективний моніторинг походження імпортованого газу та нафти, диверсифікувати джерела постачання енергоносіїв, інвестувати у розвиток інфраструктури нових потоків нафти та газу з третіх країн, впровадити більш жорсткі санкції щодо РФ в сфері енергетики та переглянути існуючі енергетичні угоди з країнами, які продають російський газ під виглядом власного (наприклад Угорщина, Туреччина, Казахстан та ін.) та запровадити санкції щодо порушення умов таких угод.

Таким чином корупція у сфері зовнішньої торгівлі завдає значних збитків державному бюджету та стримує економічне зростання. Україна щороку втрачає сотні мільярдів гривень через маніпуляції з митними платежами, підробку документів та контрабанду. Підтримка тіньової економіки, особливо через схему «чорного зерна» та

фіктивний експорт з метою стягнення ПДВ, посилює негативний вплив на бюджет та ставить під загрозу міжнародний авторитет України. Енергетична галузь також страждає від гібридних схем, які дозволяють Росії обходити санкції та продовжувати транспортувати нафту та газ до ЄС, використовуючи спільну інфраструктуру та договірні відносини з Україною.

Для вирішення вищезазначених проблем доцільно провести глибокі реформи митних і контрольних установ і налагодити ефективну співпрацю з міжнародними інституціями, особливо з Європейським Союзом. Такі рішення, як запровадження мінімальних експортних цін на зерно та деякі види сільськогосподарської продукції, демонструють наміри уряду боротися з шахрайством в сфері зовнішньої торгівлі, але для значних зрушень потрібна прозора система, яка мінімізує можливості для корупції та ухилення від сплати податків.

Список використаних джерел

1. Самаєва Ю. Корупційний калькулятор. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/koruptsijnij-kalkuljator.html> (дата звернення: 12.10.2024).
2. Редакція Т. Підвищення зарплат і прозорий конкурс: як в Україні реформуватимуть митницю. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/exclusive/pidvischennya-zarplat-ta-prozoriy-konkurs-yak-v-ukrayini-reformuvati-mut-mitnicyu-2664042.html> (дата звернення: 16.10.2024).
3. Овсяний К., Миронюк А. Нелегальні російські ліки для українців: «Схеми» викрили мережу, що продає контрабандні препарати. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/skhemy-rosiyski-liky-merezha-aptek-elfarm/33088549.html> (дата звернення: 09.10.2024).
4. Економічна правда. Більшість контрабандистів зі списку Зеленського вивели з-під санкцій. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/10/11/720453/> (дата звернення: 13.10.2024).
5. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» 3977-IX від 17.09.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text>
6. Росія маскується, щоб повернути свої нафту і газ в Європу. Як її зупинити / М. Гончар та ін. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/energetics/rosija-maskujetsja-shchob->

- povernuti-svoji-naftu-i-haz-v-jevropu-jak-jiji-zupiniti.html (дата звернення: 09.10.2024).
7. Економічна правда. Україна досі качає російський газ та фінансує війну проти себе. Чи продовжиться це у 2025 році?. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/08/15/718016/> (дата звернення: 13.10.2024).
 8. Самаєва Ю. Обкрадають двічі: експортери продають зерно за безцінь, та ще й не повертають гроші в країну. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/obkradajut-dvichi-eksporter-prodajut-zerno-za-beztsin-ta-shche-j-ne-povertajut-hroshi-v-krajinu.html> (дата звернення: 09.10.2024).
 9. Через експорт зерна в Україні діє масштабна схема ухилення від оподаткування – AgroReview. AgroReview. URL: <https://agroreview.com/content/cherez-eksport-zerna-v-ukrayini-diye-masshtabna-shema-uhylennya-vid-opodatkuвання/> (дата звернення: 09.10.2024).
 10. Ворона М. Група SOCAR Україна: мільярди, вкрадені на фіктивному ПДВ, липовому експорті зернових, завищенні цін на паливо та ухиленні від податків. АНТИКОР – національний антикорупційний портал. URL: <https://antikor.com.ua/articles/667471-gruppa-socar-ukraina-milliardy-ukradennye-na-fiktivnom-nds-lipovom-eksporte-zernovyh-zavyshenii-tsen-na-topливо-i-uklone> (дата звернення: 09.10.2024).
 11. Про затвердження Порядку затвердження мінімально допустимих експортних цін на окремі види товарів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-2024-п#Text> (дата звернення: 16.10.2024).
 12. Гордійчук І. Шмигаль розказав, як подолати корупцію на митниці. ГЛАВКОМ. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/shmihal-nazvav-elementi-reformi-mitnitsi-jaki-unemozhlivljat-koruptsiju-912177.html> (дата звернення: 19.10.2024).
 13. Sullivan A. War in Ukraine: why is the EU still buying Russian gas? – DW – 04/29/2024. dw.com. URL: <https://www.dw.com/en/war-in-ukraine-why-is-the-eu-still-buying-russian-gas/a-68925869> (date of access: 19.10.2024).

Олійник А.,
канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету
Дурановський В.,
д-р філософії з економіки,
доцент кафедри економіки
Опольського університету, Польща

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ ЄС

Попри те, що у всіх країнах існують закони, спрямовані на боротьбу з корупцією, вона залишається поширеним явищем. Деякі менеджери, навіть у міжнародних компаніях, не сприймають корупцію як проблему і вдаються до хабарів, щоб отримати конкурентні переваги. Така поведінка є неприйнятною, негативно впливає на розвиток країн та міжнародного бізнесу. Корупція знижує інвестиційну привабливість, сприяє нерівномірному розподілу ресурсів та посилює бідність. Виходячи з вищенаведеної актуальності набуває розробка та провадження компаніями ефективної антикорупційної політики, виходячи з досвіду Європейського Союзу (ЄС).

Більшість європейців негативно ставляться до корупції, проте її поширеність залишається високою, особливо щодо діяльності бізнесу. Так, наприклад, 78 % респондентів звіту щодо ставлення громадян до корупції в ЄС за 2023 рік вважають, що занадто тісні зв'язки між бізнесом і політикою сприяють розвитку корупції, а 60 % зазначають, що корупція стала частиною бізнес-культури. Понад половина (57 %) переконані, що політичні зв'язки є ключовим фактором успіху в бізнесі [1].

ЄС розробив потужну антикорупційну інфраструктуру, яка поєднує міжнародні конвенції, інституційні рамки, механізми моніторингу та інструменти корпоративного саморегулювання. Ці заходи спрямовані на боротьбу з корупцією, сприяння прозорості та захист економічної цілісності держав-членів. Ключові міжнародні угоди, такі як Конвенція ОЕСР проти хабарництва та Конвенція ООН проти корупції, складають основу підходу ЄС [3]. Ці конвенції заохочують прозорість, підзвітність та етичне управління, що відображає глобальну відданість боротьбі з корупцією. В інституційному плані ключову роль відіграють такі агентства, як Європейський офіс по

боротьбі з шахрайством (OLAF), Європейська прокуратура (EPPO) і Європол. Ці органи розслідують шахрайство, повертають неправомірно розподілені кошти та переслідують корупційні злочини, безпосередньо захищаючи фінансові інтереси ЄС.

Важливими є механізми моніторингу, такі Антикорупційний звіт ЄС за 2014 рік [2], Звіт ЄС про боротьбу з корупцією та Таблиця показників юстиції, що забезпечують нагляд та оцінку корупції.

Інструменти протидії корупції в міжнародних компаніях включають саморегулювання та корпоративне управління. Саморегулювання полягає у визначенні неприйнятної поведінки через впровадження кодексів етики, таких як ті, що розроблені Transparency International та у Керівних принципах ОЕСР для транснаціональних корпорацій [3]. Корпоративне управління – це система, яка визначає правила, процедури прийняття рішень та розподіл обов’язків у компанії, спрямована на мінімізацію ризиків, зокрема корупційних. Важливим елементом є комплаєнс-менеджмент, що забезпечує відповідність діяльності компанії внутрішнім та зовнішнім стандартам і нормам. Комплаєнс охоплює такі сфери, як запобігання відмиванню коштів, боротьба з шахрайством, управління конфліктами інтересів, дотримання етичних норм і захист інформації. Ця функція є частиною загального ризик-менеджменту, побудованого за моделлю «Трьох ліній захисту». Згідно з цією моделлю, комплаєнс-підрозділи розташовані на другій лінії, здійснюючи моніторинг і контроль над управлінням ризиками, що забезпечує незалежність та ефективність процесів.

Для ефективної антикорупційної комплаєнс-політики необхідно:

- залучення вищого керівництва до підтримки політики;
- розробка чітких стандартів і процедур, адаптованих до реальних ризиків;
- створення системи внутрішнього контролю;
- ефективна комунікація між рівнями управління;
- регулярне навчання співробітників і сторонніх партнерів;
- постійний моніторинг та аудит виконання політики.

Така структура сприяє прозорості та зміцненню довіри до компанії [4, с. 159–167].

Запобігання корупції також частково регулюється ЄС через законодавство про державні закупівлі та зобов’язання для компаній дотримуватися міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту.

Корупція, попри наявність антикорупційного законодавства у багатьох країнах, залишається серйозною проблемою, яка негативно впливає на економічний розвиток, інвестиційну привабливість та соціальну рівність. Європейський Союз успішно впровадив комплексну антикорупційну інфраструктуру, що включає міжнародні конвенції, інституційні механізми та корпоративне саморегулювання. Важливу роль у цій системі відіграють органи, такі як OLAF, EPPO і Європол, які забезпечують контроль, моніторинг та переслідування корупційних злочинів. Корпоративне управління, зокрема комплаєнс-менеджмент, є ключовим елементом протидії корупції на рівні міжнародних компаній ЄС. Воно спрямоване на мінімізацію ризиків через впровадження кодексів етики, прозорих процедур та системи внутрішнього контролю. Ефективна антикорупційна політика вимагає активної участі керівництва, розробки стандартів, навчання персоналу, а також постійного моніторингу та аудиту. В рамках імплементації в українську практику досвід ЄС демонструє, що поєднання законодавчого регулювання, корпоративного саморегулювання та міжнародних стандартів є дієвим інструментом у боротьбі з корупцією та сприяє підвищенню довіри до бізнесу та інституцій.

Список використаних джерел

1. Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2023. Retrieved from: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968>
2. EU anti-corruption report 2014. EU Monitor. Retrieved from <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vjgzuoij9hzy>
3. Organization for Economic Co-operation and Development. Retrieved from. <https://www.oecd.org/>.
4. Антикорупційна політика ЄС: ключові елементи, орієнтація на сталий розвиток, уроки для України: навчальний посібник. – Суми : Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. – 270 с.

Гуляєва Л.,
*канд. екон. наук, доц.,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
запрошена дослідниця
Массачусетського технологічного інституту*
Красинська С.,
*PhD, наукова співробітниця
Гарвардського університету,
програмна директорка
Массачусетського технологічного інституту*

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ OUTCOMES-BASED FINANCING ТА ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Війна в Україні спричинила масштабні руйнування: фінансові потреби щодо відновлення країни за різними оцінками становить від 225 млрд до 1 трлн дол. США, що є потужним викликом як щодо масштабних обсягів та складності залучення таких фондів, так і щодо ефективності освоєння таких коштів з урахуванням ризиків корупції. Ефективне використання коштів та запобігання корупції буде ключовим завданням, зокрема через механізми фінансування, орієнтовані на результати (outcomes-based financing, OBF).

OBF є формою фінансування, що базується на результатах (results-based financing, RBF), і передбачає фінансування програм та проєктів на основі спеціального контракту з досягненням вимірюваних результатів використання фінансових ресурсів. Акцент зміщується з витрат на забезпечення довгострокових результатів для кінцевих користувачів. OBF базується на принципах управління, прозорості та підзвітності щодо впливу, що підвищує ефективність використання коштів та знижує корупційні ризики. Поширеною формою OBF є соціальні облігації, де зовнішні інвестори надають початковий капітал з очікуванням отримання виплат із прибутком, якщо перевірені результати будуть досягнуті.

Міністерство закордонних справ, Співдружності та розвитку Великої Британії (FCDO) рекомендує використання OBF як інструменту для подолання проблем ринку праці в Україні, зокрема для підвищення рівня зайнятості серед жінок, осіб з інвалідністю та ветеранів. Важливим етапом перед впровадженням є детальна оцінка поточного стану ринку праці в Україні, зокрема аналіз існуючих викликів

і можливостей, що забезпечить ефективну інтеграцію вразливих груп у робочу силу.

Ринок праці України, незважаючи на турбулентність та невизначеність, у 2024 р. поступово відновлюється, пристосовуючись до нових реалій. Поряд з цим в умовах бойових дій, масштабної внутрішньої та зовнішньої міграції, мобілізації чоловіків працездатного віку до ЗСУ, поглиблення секторальних, професійних та міжрегіональних диспропорцій на ринку праці, формуються нові виклики у контексті розвитку людського капіталу:

1. *Стрімке скорочення працездатного населення.* Чисельність робочої сили у віковій групі 15–70 років на початок 2024 р. зменшилася на 25 % проти 2021 р. переважно через демографічні втрати й окупацію, вимушену міграцію за кордон та перехід частини населення до економічно неактивного населення.

2. *Дефіцит робочої сили на фоні високого рівня безробіття та низької економічної активності працездатного населення.* З початку 2024 р. разом з відновленням економіки України зріс попит на працю з боку роботодавців, однак, паралельно знизилась активність пошуквачів роботи на відкриті вакансії. 74 % роботодавців відчують дефіцит кадрів, 17 % – часткову нестачу кадрів. Пошук кваліфікованих працівників перетворився у проблему #1 для 58 % українських компаній, обійшовши їх потребу у зовнішньому фінансуванні (характерна 42 % компаній) та безпеку бізнесу під час війни (40 % компаній). Унаслідок посилення конкуренції за працівників зростає номінальна та реальна зарплата (на 14,8 % та 8,1 % у 2024 р. відповідно). За оцінкою Міністерства економіки, протягом наступних десяти років Україні доведеться додатково залучити 4,5 млн. співробітників на ринок праці.

3. *Високий рівень безробіття, зокрема структурного, що пов'язано зі недостатньою адаптивністю робочої сили.* За прогнозом рівень безробіття скорочуватиметься та на кінець 2024 р. становитиме 18,7 %, коли 2,8 млн осіб шукатимуть роботу. Оцінка фактичного рівня безробіття ускладнена, оскільки офіційна статистика не відображає реального стану справ, зокрема не включає осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях; не здійснюють пошук роботи; перебувають у неоплачуваних відпустках, чоловіків, які уникають офіційного працевлаштування та отримання статусу безробітного через мобілізацію.

4. *Регіональна диспропорція ринку праці.* Відновлення ринку праці у регіональному розрізі відрізняється залежно від віддаленості регіону від зони активних бойових дій. З дефіцитом кадрів стикаються як роботодавці у прифронтових регіонах (через відтік робочої сили у

безпечніші місця), так і в регіонах віддалених від бойових дій (велика конкуренція з роботодавцями регіону та релокованим бізнесом).

5. *Зміна гендерної, вікової структури на ринку праці та потреби перекваліфікації.* Україна зараз має значний потенціал для залучення до ринку праці тих груп населення, що зазвичай менш активні та найбільш уразливі на ринку праці (жінок, людей старшого віку, молоді, осіб з інвалідністю) за умови підвищення їх кваліфікації та/або перекваліфікації. 73 % українців вже мають досвід перекваліфікації та зміни роду діяльності. Можливість отримати нову «чоловічу» спеціальність розглядають 45 % жінок. Однак, значна частина населення не готова до змін: наприклад, 41 % працівники 45+ років не розглядають можливість нової спеціалізації. З іншого боку, активна пропозиція бізнесу вакансій з низько кваліфікованою працею та робітничими професіями не мотивує до працевлаштування українців, які мають вищу освіту та раніше працювали на посадах з вищим соціальним статусом.

6. *Проблеми ментального здоров'я працівників.* За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, в Україні 10 млн людей мають ризик психічних розладів, лише кожен 50-й випадок психічних розладів є діагностованим. Незважаючи на війну та складний психологічний стан українців понад половина компаній (59,4%) не здійснює заходи щодо підтримки психічного здоров'я співробітників.

7. *Впровадження гнучких форм зайнятості.* Дистанційні форми праці, започатковані під час пандемічної кризи, дали змогу утримати певну стабільність виробничих процесів і під час повномасштабного вторгнення. У 2024 р. понад 14 % кандидатів шукали саме онлайн-роботу, тоді як такими були лише 7 % вакансій. Віддалена робота в період повномасштабної війни стала ефективним рішенням для співробітників з погляду особистої безпеки, продуктивного використання часу, збереження робочого місця при переміщенні, а для роботодавця – розширити можливості наймання та збереження працівників без територіальних обмежень.

8. *Низька мотивація для повернення українців, вимушено переміщених за кордон.* У 2024 р. частка біженців, які планують повернутися в Україну, зменшилася порівняно з 2023 р. з 77% до 65%. Уряд виступив з ініціативою створити Міністерство повернення українців, яке професійно напрацьовуватиме та реалізовуватиме стратегію з повернення громадян України.

9. *Вразливість маргіналізованих груп, серед яких жінки (77,53 % офіційно зареєстрованих безробітних), молодь у віці до 35 років (21,84 %), особи з інвалідністю (8,02 %), внутрішньо переміщені особи*

(22,27 %), учасники бойових дій (3,33%). Залучення таких вразливих груп населення України є потужним резервом для скорочення дефіциту робочої сили:

Ефективна інтеграція маргіналізованих груп до ринку праці та суспільства вимагає цілісного підходу, що включає легалізацію ініціатив, спрямованих на забезпечення робочих місць, підтримку у відкритті власного бізнесу, професійну перепідготовку, а також психологічну та медичну допомогу. Для цього потрібно об'єднати зусилля урядових структур, освітніх інституцій, організацій громадянського суспільства та бізнес-спільноти. Ключовими елементами успіху є наявність чіткої стратегії, запровадження ефективних форм фінансування, а також відповідальне виконання програм. Використання outcomes-based financing може стати ефективним інструментом для забезпечення інклюзивності ринку праці, подолання його викликів, зниження корупційних ризиків та досягнення вимірюваних результатів, сприяючи економічній інтеграції вразливих груп та економічному відновленню країни.

Список використаних джерел

1. What role could outcomes-based contracting play in the recovery of Ukraine? September 2023. URL: https://www.socialfinance.org.uk/assets/documents/outcomes-based-contracting-ukraine_2023-09-25-124525_bdgz.pdf
2. Inclusive and responsive labour force participation in Ukraine: outcomes-based financing feasibility assessment. Foreign, Commonwealth & Development Office. 2024. URL: <https://www.gov.uk/international-development-funding/inclusive-and-responsive-labour-force-participation-in-ukraine-outcomes-based-financing-feasibility-assessment>
3. Інфляційний звіт. Квітень 2024 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf
4. Три чверті роботодавців відчувають дефіцит кадрів в Україні. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/try-chverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini/>
5. Відновлення ринку праці - це шлях до нашої перемоги, – Тетяна Бережна. 13.07.2023. Міністерство економіки України. URL : <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3741cc27-dbe5-433e-a139-1d480735bc51&title=VidnovlenniaRinkuPratsiTseShliakhDoNashoiPere-mogi-TetianaBerezhna>
6. Кабінет Міністрів України, Постанова від 15 грудня 2023 р. № 1315. Про схвалення основних прогностичних макропоказників економічного

- і соціального розвитку України на 2024–2026 роки. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-osnovnykh-prohnoznykh-makropokaznykiv-ekonomichnoho-i-s1315-151223>
7. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>
 8. Чи врятує Україну перекваліфікація жінок і людей старшого віку? Вересень 2024. Спільне дослідження Gradus Research і Deloitte в Україні. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/will-retraining-women-and-older-people-help-ukraine/>
 9. Research from 11 nations around the globe. Міністерство охорони здоров'я, Alligators Digital. URL: https://kyivsummitflg.gov.ua/storage/uploads/file/variables/vj/jr/en_research_report.pdf

Сєрова Л.,
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету

КОРУПЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тіньова економіка є складним соціально-економічним феноменом, що притаманний будь-якому суспільству. Її правильне й однозначне визначення є критично важливим для формулювання ефективної політики детінізації економіки. Ефективність таких заходів значною мірою залежить від ґрунтового аналізу цього поняття та уніфікованого підходу до його трактування. Відповідно до Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 104 від 20.10.2021 року, тіньова економіка визначається як незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність, результати якої беруть участь у створенні валового національного доходу, але не відображаються повною мірою в офіційній статистиці та уникають податкових зобов'язань перед державою, що супроводжується порушенням законодавчо встановлених норм.

Економічне підґрунтя тіньової економіки полягає у суперечностях між зростаючими потребами суб'єктів господарювання та обмеженими можливостями легального виробництва. Згідно з даними

Мінекономіки України, у 2021 році рівень тіньової економіки сягнув 32% від обсягу офіційного ВВП, що на 2 відсоткові пункти більше за показник 2020 року. Необхідно у цьому контексті згадати методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, як однієї з основних складових національної безпеки держави. В документі визначено перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення. Оціночний рівень тіньової економіки 32 % значно перевищує порогове критичне значення у 30 %. Водночас оптимальним рівнем для України визначено 13 %, а небезпечна зона починається з 25 %.

Одним із ключових факторів, який сприяє тінізації економіки, є корупція. Це явище не лише ускладнює роботу державних інституцій, але й створює порочне коло, у якому корупція та тіньова економіка взаємно підсилюють одна одну. Корупція породжує умови для розвитку тіньової економіки, створюючи механізми ухилення від сплати податків і порушення законодавства. У свою чергу, тіньова економіка забезпечує фінансову базу для корупційної діяльності, надаючи нелегальні доходи, які використовуються для підкупу посадових осіб. В результаті формується стійка система залежностей, яка вимагає системного підходу для її подолання.

Детальне вивчення цих явищ є важливим завданням сучасної економічної науки. Розуміння механізмів взаємодії між корупцією та тіньовою економікою дозволяє не лише оцінити масштаб проблеми, але й запропонувати ефективні заходи для боротьби з нею. У своєму дослідженні ми застосовуємо низку методів, які дають змогу аналізувати різні аспекти цієї взаємодії.

Регресійний аналіз використовується для оцінки кількісної залежності між рівнем корупції та обсягом тіньової економіки. У цій моделі корупція виступає незалежною змінною, а розмір тіньової економіки – залежною. Додаткові змінні, такі як рівень безробіття, інфляція та ВВП, включаються до моделі для створення більш повної картини. Аналіз часових рядів і тест Грейнджера допомагають визначити причинно-наслідкові зв'язки між цими явищами. Ці методи дозволяють встановити, чи є корупція причиною або наслідком тінізації економіки, що є важливим для розробки цільових політик.

Аналіз панельних даних дозволяє врахувати динаміку змін у різні періоди часу, що є особливо важливим для країн з перехідною економікою, таких як Україна. Поеднання цих методів забезпечує багатовимірне розуміння механізмів взаємодії між корупцією та тіньовою економікою. Це дозволяє визначити ключові чинники, які сприяють розвитку цих явищ, і знайти способи їхнього нейтралізування.

Важливим аспектом нашого дослідження є використання інноваційних методів аналізу. Традиційні статистичні та економетричні підходи доповнюються інструментами роботи з великими даними, аналізом цифрових слідів і методами машинного навчання. Ці підходи дозволяють ідентифікувати нові патерни поведінки економічних суб'єктів, які раніше залишалися непоміченими. Зокрема, використання методу латентних змінних дає змогу виявляти приховані фактори, які впливають на рівень корупції та тіньової економіки.

В результаті нашого дослідження взаємозв'язку корупції та тіньової економіки ми дійшли висновку, що корупція може бути як детермінантою, так і консеквентом тіньової діяльності. Це взаємозалежне явище потребує комплексного підходу до його вирішення. Одним із можливих шляхів є розробка економічних моделей, які враховують ці взаємозв'язки та дозволяють прогнозувати їхній вплив на національну економіку.

Запропоновані нами підходи спрямовані на зміцнення інституційного середовища, подолання корупційних чинників і оптимізацію економічного регулювання. Поєднання різних методів аналізу, зокрема інноваційних, дозволяє отримати глибше розуміння механізмів, через які корупція та тіньова економіка взаємодіють, і сприяє розробці ефективних стратегій боротьби з цими явищами.

Говорячи про тіньову економіку, важливо пам'ятати, що вона породжує корупцію, а корупція, у свою чергу, створює умови для розквіту тіньової економіки. Тіньова економіка може існувати лише за умов корумпованості державної влади та управління. Вона формує корупційні відносини в політиці та економіці, що дозволяють їй залишатися в тіні та вести нелегальний бізнес. Водночас корупція створює умови для виникнення нових сфер тіньової економіки, забезпечуючи її фінансову основу.

Таким чином, боротьба з корупцією та тіньовою економікою має стати одним із пріоритетів державної політики. Розробка ефективних стратегій, які базуються на детальному аналізі цих явищ, сприятиме зміцненню економічної безпеки та забезпеченню сталого розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Наказ № 104 від 20.10.2021. URL : <https://www.me.gov.ua/>

2. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Звіт про рівень тіньової економіки в Україні за 2021 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/>
3. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>
4. Granger, C. W. J. Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods // *Econometrica*. – 1969. – Vol. 37, № 3. – P. 424–438. – DOI: <https://doi.org/10.2307/1912791>
5. Міністерство фінансів України. Звіти щодо впливу тіньової економіки. URL: <https://mof.gov.ua/>
6. World Bank. Shadow economy and its impact on national economic stability .URL:<https://www.worldbank.org/>
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Corruption and economic growth: A cross-country perspective. URL:<https://www.oecd.org/>
8. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2021. URL: <https://www.transparency.org/>
9. Schneider, F. The shadow economy: An international survey. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. URL: <https://www.cambridge.org/>
10. Київська школа економіки. Аналітичний огляд про корупцію та тіньову економіку в Україні. URL: <https://kse.ua/>

КОРУПЦІЯ ЯК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС ТА УКРАЇНИ

Баранюк А.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

ВПЛИВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ДОВІРУ В СУСПІЛЬСТВІ

Антикорупційна політика відіграє вирішальну роль у формуванні суспільної довіри до державних інститутів, правової системи та соціальних норм загалом. У сучасному світі корупція є однією з найбільш загрозливих проблем, яка руйнує підвалини державного управління, спотворює економічні процеси та підриває легітимність влади. В Україні одним із ключових нормативних актів, що регулює боротьбу з корупцією, є Закон України «Про запобігання корупції» [3], який створює правову базу для запобігання та протидії корупційним проявам, а також закладає основи прозорості в роботі державних службовців і правосуддя. Основна мета антикорупційної політики – зменшити рівень корупції до мінімуму та створити умови для побудови відкритої, прозорої системи управління, яка буде працювати на благо громадян.

Довіра суспільства безпосередньо залежить від того, наскільки чітко і справедливо реалізуються антикорупційні реформи [1]. Вплив антикорупційних заходів на довіру суспільства можна розглядати через: ефективність заходів, прозорість впровадження, ступінь залучення громадян до контролю за владою та наявність незалежних судових і правоохоронних органів.

Ефективність заходів та прозорість впровадження пов'язані зі здатністю держави не тільки декларувати наміри щодо боротьби з корупцією, але й демонструвати конкретні рішучі дії на всіх рівнях державного управління: охоплювати не лише низову корупцію, а й високопосадовців, які часто залишаються недосяжними для правосуддя через їхні політичні зв'язки чи фінансові ресурси. Громадяни оцінюють антикорупційні зусилля саме через рівність перед законом.

Якщо заходи носять вибірковий характер або спрямовані лише на дрібних порушників, це підриває довіру суспільства.

Прозорість характеризується можливістю громадян бачити, що державні інституції є підзвітними, а їх дії – зрозумілими. Це передбачає, зокрема, відкритий доступ до інформації про розслідування корупційних справ, проведення публічних судових процесів, а також незалежний моніторинг з боку громадськості [2].

На сучасному етапі боротьба з корупцією є одним із найважливіших напрямів розвитку державної політики як у країнах Європейського Союзу, так і в Україні. У ЄС корупція розглядається не лише як внутрішня загроза для державного управління, а й як ризик для політичної стабільності та економічного зростання на регіональному рівні. Впровадження ефективних антикорупційних механізмів стало основою для забезпечення прозорості управління та підвищення довіри громадян до інституцій влади. Країни ЄС приділяють значну увагу створенню незалежних антикорупційних агенцій, які мають повноваження розслідувати корупційні справи на високих рівнях, забезпечуючи підзвітність і відкритість процесів. Важливим елементом у цій боротьбі стали прозорі процедури державних закупівель, які дозволяють зменшити можливості для зловживань і сприяють чесній конкуренції серед компаній.

В ЄС особливу роль у зниженні рівня корупції відіграє суворий контроль за діяльністю чиновників, що дає змогу швидко виявляти зловживання та притягувати до відповідальності порушників, незалежно від їхнього статусу. Прикладом успішної реалізації антикорупційної політики є Швеція, Данія та Фінляндія, де корупція практично відсутня на всіх рівнях влади. Це досягається завдяки високим стандартам підзвітності, чесності та прозорості у роботі уряду та держслужбовців. В Україні ж проблема корупції залишається однією з найбільш складних. Незважаючи на численні реформи, що впроваджуються з метою підвищення прозорості та боротьби з корупцією, більшість громадян продовжують вважати, що корупція є поширеним явищем у всіх гілках влади. Ефективність антикорупційних інституцій, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) чи Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), часто ставиться під сумнів через політичний тиск та втручання. Крім того, недовіра до судової системи та правоохоронних органів підриває загальну довіру до держави, адже громадяни сумніваються в неупередженості процесу і в можливості справедливого вирішення корупційних справ.

Існують ключові розбіжності в підходах до антикорупційної політики та її впливу на довіру суспільства ЄС та України. Якщо в ЄС ефективно контролюються корупційні процеси, то в Україні ще триває боротьба за побудову дієвої системи, яка зможе забезпечити рівність усіх перед законом. Відсутність реальних покарань посилює недовіру громадян до влади, що, своєю чергою, підриває всі спроби реформування та встановлення верховенства права. Одним із напрямів в боротьбі з корупцією розглядається активізація на ранніх етапах її виникнення, що мають охоплювати освіту, зміну мислення як в органах влади, так і в суспільстві, оскільки корупційні діяння матимуть місце в разі не лише вимоги, але й пропонування. Існує також потреба інтегрування антикорупційних заходів у фундаментальні структури відомств [4].

Отже, довіра суспільства посилюватиметься зі зростанням успішності боротьби з корупцією та повної реалізації затверджених програм та стратегій, дотриманням принципу рівності всіх перед законом, впровадження превентивних заходів через освітню сферу, що дає можливість сформувати антикорупційне мислення в суспільстві, максимально залучити до контролю громадськість.

Список використаних джерел

1. Вінборн С., Сисоєв В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Київ: USAID, 2015. 75 с.
2. Колодяжний М.Г. Стратегії обмеження корупції в Україні. *Запобігання корупції у приватному секторі: матеріали наук.-практ. онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.)*. Харків: Право. 2020. С. 72-76.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
4. Головний офіс Консультативної місії ЄС. Зусилля України у боротьбі з корупцією на шляху до ЄС, 2023. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/ukraine-s-anti-corruption-endavors-on-the-eu-pathway>

Долгий О.,
д-р екон. наук, ст. наук. співроб.
Національного університету оборони України
Долгий О.,
Державний податковий університет
Горзов А.,
канд. юрид. наук,
Офіс Генерального прокурора

ОЦІНОЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО КОРУПЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ ЇЇ В УКРАЇНІ ЯК ДЕРЖАВІ-КАНДИДАТКИ В ЄС

Посилення протидії корупції в Україні сьогодні є однією з найактуальніших проблем державного управління та правової політики держави. Так, Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук, виступаючи 26.06.2024 р. на міжнародному комунікативному заході – конференції «Сприяння доброчесності у публічній сфері», підкреслив: «Тема ефективності боротьби з корупцією є найбільшим суспільним запитом після збройної агресії російської федерації проти України». Цей запит формується ще й умовами вступу України до ЄС (як відомо, статус країни-кандидатки в ЄС нашій державі надано 2022-го року) і НАТО.

Щодо реального стану протидії корупції, то відомі негативні оцінки результатів антикорупційної роботи в Україні лідерів США, інших країн, держав-членків ЄС, наших партнерів, і не тільки. Прояви корупції виявляються чи не у всіх сферах функціонування Української держави. На жаль, не позбавлений цього ганебного явища й сектор безпеки і оборони України.

Особливо ганебним явище корупції виглядає під час дії в країні правового режиму воєнного стану. Чого варті тільки повідомлення стосовно корупціонерів-посадовців ТЦК СП, а останніх днів – щодо корупційних схем сприяння громадянам України ухиленням від мобілізації через Медико-соціальні експертні комісії та медичні установи, завдяки чому корупціонери стають долларовими мільонерами. Такі випадки нещодавно мали місце на Київщині, Рівненщині, Хмельниччині, в Житомирі, Одесі, Харкові тощо.

За оприлюдненою інформацією, за 9 місяців поточного року, лише у системі МСЕК, виявлено 77 корупційних злочинів, близько

19 тисяч справ – щодо інвалідності, відстрочки, звільнення від мобілізації, підлягають перегляду.

Отже, як оцінюють корупцію в нашій державі громадяни України?

До прикладу, опитування, проведене 17–21.02.2024 р. соціологічною групою «Рейтинг», свідчить, що наші громадяни розглядають корупцію як найбільшу загрозу державності України.

А як реагують правоохоронні органи держави на прояви корупції?

2023-го року НАБУ і САП [1]: 1) повідомили про підозру 257 особам у 101 кримінальному провадженні; 2) скерували до ВАКС 100 обвинувальних актів стосовно 233 осіб; 3) ВАКС ухвалив 65 вироків, за якими виправдано 6 осіб, засуджено – 83 особи (лише 35,6 % від тих, щодо яких були обвинувальні акти).

Чи можна вважати такі показники задовільними? Вочевидь, ні.

Далі, спираючись на дані Transparency International [1], розглянемо показники Індексу сприйняття корупції 2023-го року (ІСК-2023 р.), якими ця міжнародна організація оцінює рівень корупції в державному секторі 180 країн світу та порівняємо показники України з показниками інших європейських країн, країн ЄС та країн-кандидатів у ЄС.

Перше місце в рейтингу ІСК-2023 р. з 90 балами посідає Данія – країна-членка ЄС. До першої десятки країн також входять ще 7 держав: Фінляндія (87 балів), Норвегія (84 бали), Швейцарія (82 бали), Швеція (82 бали), Нідерланди (79 балів), Німеччина (78 балів) і Люксембург (78 балів). П'ять з них – члени ЄС: Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Люксембург. Україна ж, додавши під час дії правового режиму воєнного стану 3 бали до показника ІСК-2022 р., із 36 балами перебуває на 104 місці.

До речі, 30 балів в Індексі сприйняття корупції вважаються «межею ганьби нації». За цією межею, зокрема, перебуває країна-агресорка – росія, яка отримала в ІСК-2023 р. 26 балів, посівши 141 місце та поділяючи його з Гвінеєю, Киргизстаном й Угандою.

Серед 9 країн-кандидаток в ЄС (Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Північна Македонія, Сербія, Туреччина, Україна, Чорногорія), наша країна, на жаль, має не найкращий показник – 6 місце, як і Сербія (по 36 балів). Менше – лише у Боснії і Герцеговини (35 балів) й Туреччини (34 бали). Лідером серед країн-кандидаток виступає Грузія, яка свого часу провела результативні антикорупційні реформи: 53 бали, 49-те місце в загальному рейтингу.

Відмітимо, жодна із 180 країн, державний сектор яких оцінювався в ІСК-2023 р., не отримала максимально можливих 100 балів (дуже чиста). На наш погляд, причина – це прояви корупції, що все одно мають місце в цих країнах та нагадують про себе чи не у всіх країнах світу. На це, зокрема, вказують й огляди корупції, які оприлюднює Центр політико-правових реформ. Зокрема, його «Огляд корупції у світі. Січень 2024» від 07.02.2024 р. наводить – тільки за січень поточного року – приклади корупції та ризиків її проявів, у тому числі: в країні ЄС Польщі (затримано бувшого міністра внутрішніх справ разом із його заступником – за звинуваченнями у корупції та махінаціях); в країні ЄС Португалії (опубліковано звіт антикорупційної організації Ради Європи GRECO, де йдеться про «глобально незадовільний» рівень виконання антикорупційних рекомендацій, які надавались цій країні раніше); в Китаї (здійснюються масштабні чистки в армії з причин корупції); в Нігерії (Президент цієї країни з причини корупційного скандалу відсторонив міністра з гуманітарних питань) та ін.

Тут варто нагадати вислів французького правника, письменника, політичного мислителя Шарля-Луї де Монтеск'є (1689–1755 рр.): «Відомо з досвіду віків, кожна людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею».

Узагальнюючи досвід з протидії корупції країн ЄС, інших країн Європи і світу, який доцільно враховувати в організації протидії корупції в Україні, зазначимо, що її результативності, серед іншого, сприяють [2]: досконале антикорупційне законодавство; додержання норм міжнародного права; ефективна діяльність усіх установ, на які покладена відповідальність за дотримання антикорупційного законодавства; дієві превентивні заходи; обмеження додаткової зайнятості державних службовців (суміщення посад); декларування особами, які це зобов'язані робити, особистих доходів і майна та сімейних доходів і майна; декларування приватних інтересів, пов'язаних з контрактними зобов'язаннями та прийняттям рішень; жорсткий фінансовий контроль тощо.

Головне все ж, вважаємо, – це спільне бажання урядовців і громадянського суспільства цих країн досягти реальних результатів в антикорупційній діяльності.

А ще – має бути гарантована невідворотність покарання винних осіб за вчинені корупційні правопорушення.

Щодо України, то Президент України Володимир Зеленський в інтерв'ю Британському телеканалу Channel 4 News 20.01.2024 р. чітко наголосив: «...Питання боротьби з корупцією є дуже чутливим в Україні. Адже, коли ви боритеся за своє європейське життя, за

майбутнє і свою незалежність, ви не можете створювати корупційні проблеми ... Ми повинні боротися!».

То ж, як будемо результативно боротися, то поборемо.

Список використаних джерел

1. Індекс прийняття корупції у світі – 2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
2. Докладніше див.: Нормативно-правові засади здійснення фінансового контролю за діяльністю державних службовців. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2015. № 9. С. 28–31; Красій М. О. Політика в сфері боротьби з корупцією: досвід Європейського Союзу. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-01-02/2023-7-01-02>
3. Ярмачі Х. П., Ярмачі В. Х. Деякі аспекти міжнародного досвіду запобігання та протидії корупції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 64–69 та ін.

Копотієнко Т.,

канд. екон. наук, доц.,

Державний торговельно-економічний університет

Андрусова Н.,

здобувач вищої освіти

Державного торговельно-економічного університету

КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНИЙ ВИКЛИК ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Боротьба з корупцією є ключовим пріоритетом реформування державного управління та економіки у сучасних країнах, що прагнуть забезпечити стабільний розвиток та високий рівень довіри до державних інституцій. На сьогодні масштаби поширення корупції становлять реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку. Без перемоги над корупцією Україна ніколи не зможе забезпечити безпеку своїх громадян, мати високий рівень життя, побудувати ефективну економіку і правову демократичну державу, захистити свій суверенітет, стати конкурентоспроможною серед

розвинутих країн світової спільноти [1]. Корупція сковує ділове життя країни і знижує ефективність державного управління, припускає істотну відмінність між оголошеними і реальними цінностями, формує у членів суспільства «подвійний стандарт». Вона може набувати різних форм: від побутової корупції, яка проявляється у вигляді дрібних хабарів, до політичної та інституційної корупції, що стосується великих злочинних схем у державних органах.

Корупція гальмує економічний розвиток, підриває довіру інвесторів і підвищує витрати бізнесу [1]. У корумпованих країнах знижується інвестиційна привабливість, зростають бюджетні втрати та розвивається тіньова економіка, що супроводжується послабленням державного контролю. Зменшення корупції є ключовим інструментом для посилення економічної безпеки, детінізації бізнесу та успішної реалізації антикорупційних реформ у рамках євроінтеграції та глобалізації. Корупційні дії можуть мати такі різновиди та форми: хабарництво, що є найбільш розповсюдженим і типовим виявом корупції, зловживання владою або посадовим становищем задля задоволення корисливих потреб, привласнення державної, колективної, приватної власності або розкрадання акціонерного капіталу майна шляхом використання службового чи посадового становища, тіньове придбання контрольного пакету цінних паперів, а також документів, які дають право на отримання майна, користування майном, неправомірне втручання у діяльність державних органів з метою перешкоджання виконанню повноважень, використання службової інформації в корисливих цілях [4]. Реформування державного управління з акцентом на боротьбу з корупцією є основою для побудови ефективної, прозорої та відповідальної системи влади. Це включає кілька ключових напрямів, таких як прозорість і підзвітність, диджиталізація процесів, оптимізація державних послуг та антикорупційна діяльність.

Численні резонансні корупційні скандали, фігурантами яких стали високопосадовці органів державної влади, засвідчили, що діяльність державних інституцій потребує відкритості й прозорості, тобто всі важливі процеси державного управління мають бути відкритими для громадськості, бізнесу та громадських організацій. Підзвітність передбачає, що державні установи та їхні представники несуть відповідальність за свої дії перед суспільством і повинні звітувати про використання ресурсів. Ці принципи допомагають знизити корупційні ризики, забезпечуючи: контроль над витратами державного бюджету через публікацію звітів та відкриття даних про державні закупівлі; залучення громадськості до моніторингу діяльності органів влади та ухвалення важливих рішень; регулярні аудити та звіти про діяльність державних установ, які допомагають виявляти корупційні схеми.

Диджиталізація – найефективніший інструмент боротьби з корупцією. Впровадження електронних сервісів зменшує контакти між чиновниками та громадянами, тим самим скорочуючи можливості для хабарництва. «Цифрова трансформація роботи органів державної влади та місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних, створення зручніших та законних способів отримання послуг – це три основні принципи антикорупційної політики на найближчі три роки. Саме на них побудована ДАП. Ці принципи дозволять забезпечити доброчесність і ефективність органів влади [2]. Їх реалізація допоможе мінімізувати прояви корупції, створити зручні цифрові інструменти для громадян і бізнесу, а також вчасно та ефективно виконати заходи ДАП», – зазначив Олександр Новіков, співголова МРГ, Голова Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) [2].

Основні напрями диджиталізації: електронний уряд (e-Government): забезпечує автоматизацію адміністративних послуг, відкриті дані (Open Data): публікація великих масивів даних про діяльність державних установ. Відкриті дані дозволяють виявляти порушення та вимагати відповідальності, автоматизовані системи контролю: використання штучного інтелекту та блокчейну у фінансових перевірках для виявлення підозрілих транзакцій.

Оптимізація державних послуг для зменшення корупційних ризиків включає:

- оптимізацію функцій державних органів і місцевого самоврядування шляхом усунення дублювання та обмеження надмірних повноважень [3];
- зменшення впливу людського фактора через цифровізацію послуг, перехід на онлайн-сервіси для мінімізації черг і особистих візитів [3];
- контроль етичної поведінки посадовців та дотримання антикорупційних норм [3];
- регулярний зворотний зв'язок від громадян для виявлення проблем і покращення якості сервісів [3].

Ключову роль у боротьбі з корупцією відіграють спеціалізовані органи. Для ефективної боротьби з корупцією в Україні було створено три незалежні органи: НАБУ – правоохоронний орган, що виявляє та розслідує корупційні злочини високопосадовців [5]. НАЗК – забезпечує реалізацію антикорупційної політики та підзвітне Верховній Раді й Кабміну [5]. САП – наглядає за розслідуваннями НАБУ та контролює дотримання законів під час слідства [5]. Незважаючи на важливість

антикорупційних реформ, на шляху їх реалізації часто виникають проблеми: опір з боку корумпованих груп може уповільнити впровадження змін, Слабкі інституції та відсутність політичної волі, високий рівень толерантності суспільства до побутової корупції, важливо забезпечити реальне виконання законів, створивши ефективну систему контролю та покарань.

У глобалізованому світі боротьба з корупцією є не лише внутрішньою справою країни, а й важливою умовою для інтеграції в міжнародні економічні відносини. Зменшення корупційних ризиків підвищує довіру міжнародних інвесторів та сприяє залученню іноземного капіталу. Лише за умови системних реформ, підвищення прозорості та підзвітності державних органів, а також залучення громадського суспільства можна досягти значних результатів у боротьбі з корупцією.

Список використаних джерел

1. Козирев М. С., Маслова Л. А. Державна політика щодо подолання корупції URL: <http://surl.li/colftk>
2. Цифровізація – найпотужніший інструмент мінімізації та запобігання корупції, – Голова НАЗК URL: <http://surl.li/lcvezh>
3. Антикорупційна стратегія URL: <http://surl.li/wpbkfh>
4. Волошенко А. В. Проблеми здійснення антикорупційних реформ в сучасній Україні та шляхи їх реалізації. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 51–61.
5. Головні антикорупційні органи України URL: <http://surl.li/xfgzop>

Личак А.,
студентка
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник
Коломієць К.,
д-р філософії з права
Державного торговельно-економічного університету

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Корупція є однією з найгостріших проблем, що стримують економічний розвиток України, особливо в контексті малого та середнього підприємництва. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції в світову економіку, ефективність підприємницької діяльності значною мірою залежить від прозорості та стабільності правового середовища. Проте, високий рівень корупції в Україні створює численні бар'єри для розвитку малого та середнього підприємництва, ускладнюючи доступ до фінансування, ринків збуту та необхідних ресурсів.

Малі та середні підприємства є важливим елементом економічної системи країни, оскільки вони забезпечують зайнятість, сприяють інноваціям та формують конкурентне середовище. Однак корупційні практики, такі як: хабарництво, зловживання службовим становищем та адміністративний тиск, не лише знижують рівень довіри до державних інститутів, але й негативно впливають на інвестиційний клімат та можливості підприємництва. В результаті, підприємці стикаються з труднощами у веденні бізнесу, що призводить до зменшення їхньої конкурентоспроможності та розвитку.

Згідно з Законом України «Про запобігання корупції», корупція визначається як дії осіб, уповноважених виконувати функції державних службовців, які неправомірно використовують свої повноваження для отримання матеріальних благ, послуг, пільг або інших вигод [1]. Активізація цього явища обумовлена поганим економічним становищем та непрозорістю правового середовища. Іншими словами, корупція виникає в умовах, де є можливість для корупційних дій, а також наявні відповідні передумови та ресурси для їх здійснення.

Корупція має суттєвий вплив на формування несприятливих умов, які гальмують розвиток бізнесу та залучення інвестицій, що негативно впливає на економічну стабільність держави. Згідно

з даними Європейської бізнес асоціації (ЕВА), високий рівень корупції пов'язаний зі значним зменшенням обсягів прямих іноземних інвестицій [4]. Наявність корупційних елементів у правовій системі та економічна нестабільність відлякують іноземних інвесторів і підвищують ризики для бізнесу. Це робить країну менш привабливою для іноземного капіталу, сповільнюючи технологічний прогрес і економічне зростання.

Інвестори віддають перевагу країнам з низьким рівнем корупції через менші операційні ризики та більшу передбачуваність правових і адміністративних процесів. Обмеження доступу до прямих іноземних інвестицій уповільнює впровадження сучасних технологій і кращих практик, що ускладнює економічний розвиток і знижує конкурентоспроможність країни на світовій арені. Низький рівень іноземних інвестицій обмежує можливості розвитку інфраструктури, наукових досліджень та технологічного вдосконалення, що є критично важливими для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення добробуту населення. Брак достатніх інвестицій призводить до застарілих виробничих потужностей, низької продуктивності праці та відсутності інновацій, що загрожує економічній безпеці держави. Ефективна боротьба з корупцією є необхідною умовою для формування стабільного та прозорого інвестиційного клімату. Це включає реалізацію антикорупційних заходів, підвищення прозорості урядових процедур, забезпечення правового захисту інвесторів та посилення контролю за використанням державних ресурсів. Лише за таких умов можна сподіватися на збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій, що сприятиме технологічному прогресу, економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни.

Важливо відзначити, що Transparency International опублікували щорічний звіт про Індекс сприйняття корупції за 2023 рік, в якому Україна отримала 36 балів зі 100, підвищив свою позицію в світовому рейтингу – зі 116 на 104 місце [2]. Індекс сприйняття корупції, який щорічно публікує ця організація, є своєрідним «барометром» корупції у різних країнах світу. Чим вищий бал, тим нижчий рівень сприйняття корупції в країні. Отже, збільшення кількості балів з 35 до 36 для України свідчить про певне покращення ситуації. Крім того, підвищення позиції в загальному рейтингу з 116 на 104 місце також є позитивним сигналом. Однак, слід зазначити, що 36 балів - це все ще досить низький показник, що свідчить про наявність серйозних проблем з корупцією в Україні. Тому, незважаючи на певні успіхи, боротьба з корупцією залишається одним з найважливіших завдань для

української влади, особливо під час військового стану та в процесі євроінтеграції.

Крім того, корупція є однією з основних причин, що сприяють розвитку тіньової економіки, створюючи умови для ухилення від законодавства і обмежуючи чесну конкуренцію. Вона підриває основи економічної стабільності, оскільки корупційні практики призводять до зниження інвестиційної привабливості, спотворюють ринкові механізми та заважають розвитку підприємництва. Корупція, яка панує у владних структурах та бізнес-середовищі, не лише сприяє розвитку тіньової економіки, але й має суттєвий вплив на економічну стабільність. Дослідження показують, що в країнах з високим рівнем корупції частка тіньової економіки може становити 30–40 % від загального ВВП. Це створює серйозні виклики для фіскальної політики та фінансової стабільності. [3]

Таким чином, важливо зосередити увагу на боротьбі з корупцією та вирішенні соціальних проблем, що виникають внаслідок її поширення, для зміцнення стабільності суспільства та сприяння сталому розвитку країни. Ефективна антикорупційна політика повинна включати покращення правових механізмів, підвищення прозорості урядових процесів та забезпечення рівного доступу до ресурсів для всіх верств населення. Запобігання корупції і подолання її наслідків допоможе зменшити соціальну нерівність, підвищити довіру громадян до державних інституцій і створити більш справедливе суспільство. Це, в свою чергу, забезпечить стабільніше і передбачуване середовище для економічного розвитку та соціального прогресу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Індекс сприйняття корупції – 2023. Transparency International Україна. Офіційний сайт URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
3. Пискун Л.М. Теоретико-методологічні основи дослідження тіньової економіки та корупції. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 143–149. DOI:<http://dx.doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.143>
4. Офіційний сайт Європейської бізнес асоціації. URL: <https://eba.com.ua>

Лобанов Д.,
студент факультету економіки,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Науковий керівник
Бобирь О.,
канд., екон. наук, доц.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

Проблема стабільності національної валюти в Україні є однією із актуальних тем, враховуючи стан нашої країни і має високий пріоритет її вирішення на сучасному етапі розвитку. Стабільність національної валюти є необхідною умовою для економічного зростання та підвищення добробуту населення. Вона впливає на впровадження економічних реформ та сприяє нагальності євроінтеграційних процесів України [1].

Щоб дотриматися цієї стабільності треба відслідковувати та намагатися корегувати певні фактори, які безпосередньо впливають на неї. Основними факторами, які впливають на валютну стабільність, є інфляційні процеси, державний борг, тіньова економіка, залежність від імпорту енергоносіїв та загальні макроекономічні показники. Всі ці фактори можна назвати головними проблемами стабільності. Крім того, до сьогоднішнього дня залишаються не вирішеними в Україні проблеми тіньової економіки та державного боргу [2].

Тіньова економіка має великий вплив на соціально-економічне становище в країні тому, що нарощується ризик інфляції, який в свою чергу, негативно впливає на вартість національної валюти. Також з'являється недовіра до національної валюти з боку населення, що призводить до доларизації економіки, яка, в свою чергу, призводить до зниження ефективності монетарного регулювання і створює ризики для фінансової системи. Щоб уникнути цієї проблеми потрібні необхідні реформи для детінізації [3]. Наприклад, посилення ринкового регулювання економіки та проведення дієвих антикорупційних заходів. Крім того, доцільно було б провести більш ефективну податкову реформу, яка буде направлена на реалізацію наступних пріоритетів: 1) забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування; 2) зменшення податкового навантаження;

З) забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів.

Державний борг також має істотний вплив на стабільність валюти, особливо, коли він досягає високих рівнів. Наприклад, великий обсяг зовнішнього боргу, номінованого в іноземних валютах, створює залежність від коливань валютних курсів і може вимагати від держави збільшення обсягів валюти для обслуговування боргу [4]. Це може тиснути на обмінний курс гривні, особливо в умовах економічної нестабільності або дефіциту валютних резервів. Також при державному борзі з'являється ризик дефолту реструктуризації. Коли борг стає надмірним, зростає ризик дефолту, що може підірвати довіру до національної валюти. Це особливо актуально в Україні, де борг залежить від геополітичної ситуації та економічної підтримки міжнародних фінансових інституцій.

Для стабілізації національної валюти необхідно впроваджувати комплекс заходів, серед яких – зменшення державних витрат, стимулювання національного виробництва, вдосконалення монетарної політики та збалансування державних фінансів.

Список використаних джерел

1. Проблеми стабільності національної грошової одиниці України в сучасних умовах. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_16/182_Bab.pdf
2. Валютно-курсова стабільність в Україні: тенденції, ризики і перспективи. URL: <https://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/VALYUTNO-KURSOVA-STABILNIST-V-UKRAYINI.pdf>
3. Проблема стабільності національної валюти України в сучасних умовах. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2013/25.pdf
4. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАЄНС ЯК ІНСТРУМЕНТ СТІЙКОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Під час економічної кризи бізнесу необхідно впроваджувати нові заходи щодо запобігання банкрутству. Впровадження антикорупційної комплаєнс-програми є не просто вимогою законодавства, а стратегічним кроком для захисту цілісності підприємства. Це не тільки допомагає підтримувати правові та етичні стандарти, але й сприяє зміцненню довіри між зацікавленими сторонами.

Індекс сприйняття корупції (CPI) [1] стає ще більш важливим для бізнесу, оскільки економічна невизначеність зростає, а індекс служить стратегічним інструментом для оцінки корупційних ризиків.

Фінансові обмеження часто призводять до збільшення корупційних ризиків, що робить обов'язковим для бізнесу пріоритет етичної поведінки та прозорості. CPI діє як система раннього попередження, допомагаючи підприємствам виявляти регіони чи сектори з вищим рівнем корупції та вживати надійних антикорупційних заходів. Це не тільки захищає репутацію компанії, але й забезпечує стабільну та етичну бізнес-практику, сприяючи довгостроковій стійкості.

Крім того, CPI дає можливість підприємствам брати участь у адвокації антикорупційних реформ. Використовуючи цей індекс, компанії можуть співпрацювати з урядами та громадянським суспільством для створення бізнес-середовища, яке не лише є стійким під час криз, але й сприяє етичному та сталому зростанню. По суті, CPI стає стратегічним союзником для компаній, які долають виклики кризи, спрямовуючи їх до прийняття етичних рішень і відповідального корпоративного громадянства.

В Україні Індекс сприйняття корупції служить критичним показником для оцінки рівня сприйняття корупції в країні. Для уряду Індекс сприйняття корупції виступає барометром, який показує ефективність антикорупційних заходів і висвітлює сфери, які потребують уваги. Він містить дорожню карту для реформаторських ініціатив, допомагаючи зміцнити інституції та створити більш прозору та підзвітну структуру управління. Підприємства, які працюють в Україні, використовують CPI для оцінки корупційних ризиків,

прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень і впровадження надійних заходів відповідності. Індекс є цінним ресурсом для компаній, які дотримуються етичної поведінки, допомагаючи їм орієнтуватися в складному бізнес-ландшафті та розвиваючи культуру прозорості. Громадянське суспільство та громадяни також покладаються на СРІ, щоб забезпечити підзвітність уряду та захистити системні зміни. Проливаючи світло на передбачуваний рівень корупції, індекс дає змогу українцям вимагати підзвітності, прозорості та впровадження антикорупційних заходів. По суті, Індекс сприйняття корупції в Україні відіграє багатогранну роль, впливаючи на управління, бізнес-стратегії та очікування суспільства, оскільки країна прагне боротися з корупцією та будувати більш стійке та прозоре майбутнє.

Необхідність впровадження ефективної антикорупційної комплаєнс-програми неможливо переоцінити в сучасному складному діловому ландшафті. Оскільки організації долають виклики глобалізованого світу, потенціал корупційних ризиків зростає. Прийняття надійної системи комплаєнсу є не просто юридичною вимогою, а й стратегічним імперативом для сприяння прозорості, цілісності та сталості.

Шлях до ефективного антикорупційного комплаєнсу – це не просто вимога законодавства, це інвестиція в довготривале та етичне позицію підприємства в глобальному ландшафті, що постійно змінюється. Рекомендований підхід до оцінки антикорупційної програми може допомогти компанії визначити ефективність її антикорупційної стратегії та вдосконалити її для максимального управління корупційними ризиками.

Ефективність програми антикорупційного комплаєнсу можна оцінити за допомогою ключових показників ефективності, які відображають різні аспекти діяльності компанії, а саме: кількість і важливість скарг і звітів, рівень відповідності персоналу стандартам відповідності, частота та ефективність аудитів відповідності, вартість антикорупційних заходів у порівнянні з ризиками, покращення корпоративної культури та обізнаності, кількість та ефективність антикорупційних навчальних програм, збільшення довіри зовнішніх зацікавлених сторін, час для розгляду та вирішення справ щодо відповідності, реакція на зміни в законодавстві.

Таким чином, використання чітких ключових показників ефективності програми антикорупційного комплаєнсу допоможе підприємствам ефективно вимірювати та демонструвати свій відданий підхід до боротьби з корупцією, сприяння прозорості та забезпечення шляху до досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел

1. Transparency international. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Слоква М.,
канд. екон. наук, доц.,
Державний торговельно-економічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ

Час радикальних соціальних, політичних та економічних змін у будь-якій з країн світу характеризується активізацією тіньових проявів в економічній діяльності та розвитком корупції. Подібний економічний феномен властивий усім країнам, незалежно від рівня та моделі економічного розвитку. Проте, прийнято вважати, що проблема економічної та політичної корупції гостро стоїть виключно у країнах з перехідною економікою та у, так званих, країнах третього світу. Оскільки розповсюдженню корупції перешкоджають переваги демократичних систем, то воно меншою мірою характерне для держав з тривалою історією демократичних інститутів і розвиненим громадянським суспільством.

При цьому слід зазначити, що за рівнем соціально-економічного розвитку майже всі ці країни (за винятком Албанії) до початку переходу відносилися до середньо розвинених країн і багато з них (за якістю чинників виробництва) мало поступалися деяким країнам-членам Європейського союзу (наприклад, Іспанії, а тим більше Португалії або Греції); вони були більш розвинені, ніж, наприклад, Кіпр або Мальта. І, очевидно, можна було розраховувати на відносну безболісність перехідної стадії з точки зору збереження рівня життя населення в період цього трансформаційного процесу.

Проте, досвід деяких східноєвропейських країн перехідного періоду чітко показав, що там, де послідовно здійснюються ринково-економічні і суспільно-політичні реформи, після короткої перехідної кризи формуються передумови для економічного розвитку. Естонія, Чехія, Словенія, Польща є красномовними прикладами цьому. У цьому контексті вельми цікавим вбачається аналіз динаміки показника тінізації економіки Європейських країн за період 2003–2022 рр. (таблиця 1).

Таблиця 1

Обсяги тіньової економіки в країнах Європи, % до ВВП

Країна / Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2021	2022
Австрія	9.4	8.1	8.5	8.2	7.9	7.6	7.5	7.8	8.2	6.9	7.1
Бельгія	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8	16.4	16.1	16.2	16	16
Болгарія	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9	31.2	31.0	30.6	32	33.1
Хорватія	30.4	29.6	30.1	29.8	29.5	29.0	28.4	28.0	27.7	29	29.7
Чеська Республіка	17.0	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0	15.5	15.3	15.1	13.9	13.5
Данія	14.8	13.9	14.3	14.0	13.8	13.4	13.0	12.8	12.0	9.6	9.7
Естонія	29.5	29.0	29.6	29.3	28.6	28.2	27.6	27.1	26.2	23.1	22.7
Фінляндія	14.5	13.8	14.2	14.0	13.7	13.3	13.0	12.9	12.4	10.9	10.8
Франція	11.8	11.1	11.6	11.3	11.0	10.8	9.9	10.8	12.3	13.3	14.2
Німеччина	14.7	14.2	14.6	13.9	13.2	12.9	12.4	12.2	12.2	10	8.8
Греція	25.1	24.3	25.0	25.4	24.3	24.0	23.6	23.3	22.4	20.3	20.3
Угорщина	23.7	23.0	23.5	23.3	22.8	22.5	22.1	21.6	21.9	25	25.4
Ірландія	12.7	12.2	13.1	13.0	12.8	12.7	12.2	11.8	11.3	9.4	10.1
Італія	22.3	21.4	22.0	21.8	21.2	21.6	21.1	20.8	20.6	20.2	20.3
Латвія	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1	25.5	24.7	23.6	20.2	19.9
Литва	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5	28.0	27.1	25.8	22.9	22.4
Люксембург	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2	8.0	8.1	8.3	8.4	8.3
Мальта	26.4	25.8	25.9	26.0	25.8	25.3	24.3	24.0	24.3	23.1	23.4
Нідерланди	10.1	9.6	10.2	10.0	9.8	9.5	9.1	9.2	9.0	7.8	8.2
Польща	26.0	25.3	25.9	25.4	25.0	24.4	23.8	23.5	23.3	22	21.9
Португалія	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4	19.0	18.7	17.6	16.5	15.7
Румунія	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1	28.4	28.1	28.0	28.9	29
Словенія	24.7	24.0	24.6	24.3	24.1	23.6	23.1	23.5	23.3	22.5	22.1
Південний Кіпр	26.5	26.0	26.5	26.2	26.0	25.6	25.2	25.7	24.8	23.7	23.9
Іспанія	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2	18.6	18.5	18.2	16.9	15.8
Словаччина	16.8	16.0	16.8	16.4	16.0	15.5	15.0	14.6	14.1	13.7	13.1
Швеція	15.6	14.9	15.4	15.0	14.7	14.3	13.9	13.6	13.2	11	10.8
Об'єднане Королівство	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1	9.7	9.6	9.4	10.2	10.9
Норвегія	15.4	14.7	15.3	15.1	14.8	14.2	13.6	13.1	13.0	11.1	10.4
Швейцарія	8.2	7.9	8.3	8.1	7.8	7.6	7.1	6.9	6.5	5.8	5.6
Туреччина	29.1	28.4	28.9	28.3	27.7	27.2	26.5	27.2	27.8	32	32.9
Середній показник по 27 країнах ЄС	20.3	19.6	20.1	19.9	19.6	19.3	18.8	18.6	18.3	17.7	17.7
Середній показник по 31 Європейській країні	20.1	19.4	19.9	19.7	19.3	19.0	18.5	18.3	18.0	17.3	17.3

Джерело: складено на основі даних [1–3]

Аналіз даних таблиці дозволяє у цілому зробити висновок про переважання тенденції скорочення обсягів тіньової економіки по країнах Європи з 2007 по 2022 роки. Так, у цілому по країнах ЄС середньозважений показник тіньової економіки за цей період

скоротився з 20,3 % ВВП до 17,7 % ВВП. Хоча середній показник по 31 країні Європи був дещо нижчим за показник по ЄС – 20,1 % у 2007 році та 17,3 % у 2022 році.

Одним з найменших показників тінізації економіки протягом періоду дослідження характеризується Швейцарія, а найбільшим Болгарія. Причому найбільші значення цього показника за весь період дослідження у 2022 році мали такі країни, як Болгарія (33,1 %), Угорщина (25,4 %), Туреччина (32,9 %). Хоча 2022 рік для багатьох країн характеризувався певним зростанням відсотка тінізації економіки, проте для значної частини країн властива тенденція до його скорочення.

Корупція в тій чи іншій мірі існує в будь-якій економічній і політичній системі. В умовах демократичного суспільства корупція, як і тіньова діяльність, є другорядним явищем, яке істотно не впливає на загальний рівень державного управління. Проте за тотальної тінізації економічних процесів корупція може перетворитися на структуроутворюючий елемент державного управління. Як показують емпіричні дослідження, одним з найбільш важливих факторів розвитку тіньової економіки в розвинених країнах є зростання тягара податків і розміру внесків на соціальне страхування

Чинники успішної протидії корупції відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це, насамперед, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Список використаних джерел

1. Schneider F. (2015), Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: Different Developments. URL: https://www.researchgate.net/publication/268185661_Size_and_Development_of_the_Shadow_Economy_of_31_European_and_5_other_OECD_Countries_from_2003_to_2012_Some_New_Facts
2. Size of the shadow economy of 31 European countries in 2021 (in % of off. GDP). URL: https://www.researchgate.net/figure/Size-of-the-shadow-economy-of-31-European-countries-in-2021-in-of-off-GDP-Source_fig2_361775720

3. Size of the shadow economy of 31 European countries in 2022 (in % of off. GDP). URL: https://www.researchgate.net/figure/Size-of-the-shadow-economy-of-31-European-countries-in-2022-in-of-off-GDP-Source_fig3_361775720

Цветкова Є.,
студентка

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник
Бобирь О.,

канд. екон. наук, доц.,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ: АНТИКОРУПЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Фінансове планування та бюджетування стають надзвичайно важливими під час кризи через унікальні виклики для організацій у наданні послуг та забезпеченні фінансовою стабільністю. Стратегічне планування та реалізація можуть допомогти неприбутковим організаціям знизити фінансову вразливу ситуацію під час економічних спадів.[1] Умови кризи ставлять перед компаніями багато вимог щодо фінансового бюджетування та управління, що потребують адаптації стратегій з бюджетування та контролю. [2] Таким чином, на сучасному етапі постає нагальна потреба в пошуку оптимальних методів ефективного фінансового планування і бюджетування, адже без упорядкованого і узгодженого управлінського етапу складання планів та бюджетів і подальшого чіткого їх дотримання не можливо досягти прозорості фінансових документів і подолати корупцію.

Цікаво, що хоча 97 % компаній все ще користуються традиційними методами бюджетування, постійно ставиться під сумнів передбачувана інформація в умовах турбулентного економічного середовища. Організація зробила свою діяльність більш гнучкою, дозволяючи змінювати цілі та розподіл ресурсів поза рамками процесу бюджетування. [3] Для маленьких та середніх підприємств важливість планування та оцінки результативності в рамках бюджетного процесу зменшилося під час світової пандемії COVID-19. Водночас розподіл ресурсів залишався незмінним. Менеджмент малих і середніх

підприємств акцентував увагу на стратегіях щодо фінансової стабільності з урахуванням гуаньсі. [4]

Під час кризи ефективне фінансове планування та бюджетування потребують збалансованості між традиційними підходами та гнучкими стратегіями. Організаціям варто розглянути можливості стратегічного планування, диверсифікацію доходів і адаптивне бюджетування для подолання фінансових викликів. [3] Крім цього, включення управлінських інструментів бюджетування орієнтованих на потреби суспільства у систему управління державними фінансами може мати значущий вплив на задоволення конкретних соціальних потреб під час кризових ситуацій – таких як COVID-19. [5] Загалом, комплексний підхід до фінансового планування та бюджетування, що поєднує стратегічне передбачення з адаптивністю, має вирішальне значення для того, щоб організації могли орієнтуватися та переживати економічні кризи. Задля зменшення рівня тінізації економічних процесів в державі доцільно закладати витратні і дохідні статті в бюджетах, кошторисах і в фінансових планах за ринковими (справедливими) цінами і не відхилятися від нормативних показників, десятиліттями перевірених на практиці.

Список використаних джерел

1. Qian Hu, Naim Kapucu.Can Management Practices Make a Difference? Nonprofit Organization Financial Performance during Times of Economic Stress. URL: <https://ccie.ucf.edu/wp-content/uploads/sites/12/2018/05/NKapucu.pdf>
2. Yakun Wang, Haoyuan Liru.On Budget Management Strategy for IT Enterprises in Economic Crisis ----A Case Study of Sohu.com. URL: <https://ccsenet.org/journal/index.php/ibr/article/view/2882>
3. Marie Anne Lorain, Francisco Sastre Peláez, Aurora García Domonte.Traditional budgeting during financial crisis. URL: https://www.researchgate.net/publication/282900082_Traditional_budgeting_during_financial_crisis
4. Rob Kim Marjerison, Jong Min Kim.MSE Response during Times of Crisis: The Roles of Budgeting Micro Functions and Guanxi. URL: https://www.researchgate.net/publication/363385385_MSE_Response_during_Times_of_Crisis_The_Roles_of_Budgeting_Micro_Functions_and_Guanxi
5. Jannet Farida Jacob.Child Responsive Budgeting as a Public Finance Management Tool: A case of Karnataka, India. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3709795

Шевченко Д.,
*студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету*

Науковий керівник
Новак О.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету*

КОРУПЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У сьогоднішній українській корупціонери «мають більше роботи», оскільки, окрім зловживання своєю владою потрібно ще показувати суспільству патріотизм і хвилювання за майбутнє країни. На початку повномасштабної війни в Україні акцент на корупційних проблемах не робився, що могло стати каталізатором для збільшення кількості людей, які сподіваються, що їхню злочинність ніхто не помітить через зміщення фокусу на більш нагальні проблеми.

Європейський Союз, незважаючи на своє економічне лідерство в світі, не зміг уникнути корупції. Згідно зі звітом Transparency International Угорщина, Болгарія та Румунія мають найбільшу корупцію серед країн ЄС. Данія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія та Нідерланди – топ-5 країн з найменшою корупцією, як в ЄС, так і в світі. Спираючись на результати звіту та порівнявши рівень життя в цих країнах, задоволеність населення й, особливо, рівень економічного розвитку, можна помітити зв'язок між корупцією та економічною стабільністю й процвітанням в країні [1]. Так ВВП Фінляндії за 2022 рік становило майже 293 млрд дол. США, а ВВП Угорщини – 177,3 млрд дол. США. У цьому рейтингу Україна має ще гірші показники, ніж в Угорщини.

Корупція є віддзеркаленням верховенства права та ефективності наявної судової системи. Станом на вересень 2023 року в Україні було зареєстровано близько 11,6 тисяч кримінальних проваджень, які стосуються корупції. З них було винесено лише 10–15 вироків щодо високопосадовців та посадовців середнього рівня. Через відсутність достатнього контролю за корупцією на державному рівні та ефективної судової системи довіра від наших іноземних партнерів з часом може значно погіршитись. Відомо, що український бюджет тримається на фінансових допомогах з боку інших країн, тому те, що інколи гроші «випаровуються» може призвести до негативних економічних наслідків [2].

Наступною проблемою для України виявились публічні закупівлі. Війна показала, що навіть на державному рівні тендери здійснюються з правопорушеннями, а контролюючі органи не виконують свою роботу. Таким чином, довіра населення до держави не збільшується. Це може призвести до того, що молодь просто не бачитиме перспективи змін та розвитку країни, що змусить до подальшої міграції [3].

Для боротьби з корупцією, на нашу думку, варто співпрацювати в цій сфері з країнами, яким вдалось її викоринити. Крім цього варто:

- Обрати професійних людей, які могли б очолити державні антикорупційні органи, які не мали до цього досвіду роботи в державних установах;
- Повністю реформувати наявну судову систему;
- Створити повну відкритість інформації про державну власність;
- Підтримувати та забезпечувати здорову конкуренцію при проведенні публічних закупівель, відповідно до законодавства.

Отже, корупція – гостре питання для України і навіть при вступі до ЄС викоринити її повністю не вдасться. Уся надія покладається на підростаюче покоління, яке змінить теперішнє. Корупцію на державному рівні можна прирівняти до державної зради, яка має нести за собою справедливу міру покарання. Варто застосовувати досвід Данії та Фінляндії, їхню філософію та підходи так, щоб корупціонер вважався боягузом, у порівнянні зі звичайним населенням, а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. Угорщина визнана найбільш корумпованою країною в ЄС. Уніан. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/ugorshchina-viznana-naybilsh-korumpovanoyu-krajinoyu-v-yes-12128271.html#goog_rewarded
2. Економічна правда. Чи стали під час війни краще боротися з корупцією?. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/09/21/704589/>
3. Довіра і корупція під час війни – transparency international ukraine. Transparency International Ukraine – Знизити рівень корупції. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-korupsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/>

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Як відомо, корупція є антисоціальним, протиправним явищем, яке виникає під час реалізації чиновниками своїх владних повноважень для задоволення власних інтересів (інтересів третіх осіб), особистого збагачення, здійснення, сприяння чи приховування корупційних дій [4].

Корупція негативно впливає на економічне зростання країни, імідж країни на міжнародній арені, що призводить до зниження місця у міжнародних рейтингах, знижує економічну привабливість і обмежує притік іноземного капіталу, який є важливим для міжнародної торгівлі, підвищує витрати на ведення бізнесу.

Дані одного із найбільших досліджень корупції Global Corruption Barometer в ЄС 2021 року підкреслюють широко поширену думку про те, що корупція погіршується, бізнес має надто тісні зв'язки з урядом, а чиновників рідко карають за корупцію [1].

Корупція підриває здорову конкуренцію, дозволяючи деяким компаніям отримувати преференції шляхом підкупу чиновників або маніпуляцій тендерними процедурами. Це створює несправедливі умови для ведення бізнесу, коли успіх компанії залежить не від ефективності чи якості продукції, а від здатності використовувати корумповані практики. Такі компанії можуть відтіснити конкурентів, які дотримуються етичних норм, що призводить до зниження якості послуг і продуктів.

Як зазначає С. В. П'ясецька-Устич, корупція як системне та комплексне явище може гарантувати бізнес-структурам отримання державного або муніципального замовлення, забезпечуючи стабільне джерело фінансування підприємницької діяльності (виграний тендер, участь в реалізації певної програми або інвестиційного проєкт). Корупція дає можливість навмисно створювати перешкоди для бізнесу, штучно обмежуючи його пропозицію та отримуючи при цьому значну вигоду [3, с. 22].

У країнах із високим рівнем корупції виникають юридичні та фінансові ризики для міжнародних інвесторів. Вони можуть бути залучені до корупційних схем, навіть не усвідомлюючи цього, що призводить до штрафів або санкцій у їхніх країнах походження, зокрема відповідно до міжнародних законів про боротьбу з корупцією. Крім того, такі компанії можуть постраждати від репутаційних втрат, що ускладнить їхню подальшу діяльність на глобальному ринку.

Вагоме значення у боротьбі з корупцією відіграють міжнародні організації, такі як Transparency International та Світовий банк. Вони вимірюють рівень корупції в різних країнах через Індекс сприйняття корупції (CPI), який є одним із ключових інструментів, що використовується для вимірювання рівня корупції в країнах. Він надає бізнесу інформацію для оцінки ризиків ведення діяльності в тій чи іншій країні. Ключовим показником CPI є кількість балів, а не місце в рейтингу. Десятка країн-лідерів з найнижчим рівнем корупції за цим індексом за останні три роки майже не змінилась (табл. 1).

Україна є прикладом країни, де корупція має суттєвий вплив на міжнародний бізнес та економіку. За даними Transparency International Ukraine і таблиці 1, у 2022 році Україна зайняла 116 місце зі 180 країн у CPI, отримавши 33 бали зі 100, а у 2023 році – 104 місце, отримавши 36 балів, що свідчить про високий рівень корупції, хоча Україна і покращує з кожним роком свої позиції в рейтингу. Загалом за 10 років Україна додала 11 балів, що є найбільшим приростом серед країн, які мають статус кандидаток до ЄС [2].

Україна має складну правову систему, що ускладнює захист прав інвесторів. Програма боротьби з корупцією, запущена Світовим банком, сприяла створенню антикорупційних органів в Україні, таких як Національне антикорупційне бюро (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Однак повільний прогрес у впровадженні реформ і судові виклики залишаються серйозними перешкодами на шляху до ефективної боротьби з корупцією.

Для покращення рівня боротьби з корупцією та сприяння євроінтеграційним процесам України у 2024 році експерти Transparency International Ukraine запропонували такі заходи: підвищити ефективність боротьби з топ корупцією; ефективно використовувати на потреби держави активи корупціонерів та

поплічників росії; розпочати реформу Рахункової палати та Державної аудиторської служби України [2].

Таблиця 1

Індекс сприйняття корупції, 2021–2023 рр.

Місце в рейтингу	2021		2022		2023	
	Країна	Кількість балів	Країна	Кількість балів	Країна	Кількість балів
1	Данія	88	Данія	90	Данія	90
2	Фінляндія	88	Фінляндія	87	Фінляндія	87
3	Нова Зеландія	88	Нова Зеландія	87	Нова Зеландія	85
4	Норвегія	85	Норвегія	84	Норвегія	84
5	Сінгапур	85	Сінгапур	83	Сінгапур	83
6	Швеція	85	Швеція	83	Швейцарія	82
7	Швейцарія	84	Швейцарія	82	Швеція	82
8	Нідерланди	82	Нідерланди	80	Нідерланди	79
9	Люксембург	81	Німеччина	79	Німеччина	78
10	Німеччина	80	Ірландія	77	Люксембург	78
---	---	---	---	---	---	---
122→116 →104	Україна	32	Україна	33	Україна	36

Джерело: [2]

Таким чином, корупція створює значні виклики для міжнародного бізнесу, знижуючи інвестиційну привабливість, підвищуючи витрати та юридичні ризики, а також викликаючи репутаційні загрози. В Україні, незважаючи на проведені реформи, для суттєвого поліпшення ситуації необхідні глибші зміни в правовій системі, прозорість державних закупівель та посилення боротьби з корупцією на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Global Corruption Barometer European Union 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/gcb/eu/european-union-2021>
2. Індекс сприйняття корупції. Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

3. П'ясецька-Устич С. В. Феномен корупції в Україні (політико-економічний аналіз). *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 14. 2016. С. 20–25.
4. Шевчук І.В. Корупційна складова як чинник дестабілізації та загроза економічній безпеці України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12. 2017. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1192>

Maksymchuk Yu.,

*4th year student of the Faculty of International Trade and Law,
State University of Trade and Economics*

Academic supervisor

Oliinyk A.,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor
of the Department of International Management,
State University of Trade and Economics*

THE INTERCONNECTION BETWEEN EU AND UKRAINE ANTI-CORRUPTION POLICIES

The relationship between the European Union (EU) and Ukraine has evolved significantly, particularly in the context of anti-corruption policies. As Ukraine aspires to deepen its ties with the EU and potentially become a member state, the alignment of its anti-corruption measures with EU standards has become a critical area of focus. This thesis examines the interconnection between EU anti-corruption frameworks and Ukraine's national policies, highlighting the challenges and opportunities that arise from this relationship.

The EU has established a comprehensive legal and institutional framework aimed at combating corruption among its member states. This framework includes various directives, regulations, and mechanisms designed to promote transparency, accountability, and integrity in public governance. In contrast, Ukraine has faced significant challenges regarding

corruption, which has historically undermined its political stability and economic development. Since the 2014 Euromaidan protests, Ukraine has initiated a series of reforms aimed at addressing corruption, influenced by both internal demands for change and external pressures from the EU.

The role of the EU in shaping anti-corruption policies in Ukraine

1. The EU has made anti-corruption reforms a precondition for closer integration with Ukraine. The European Commission's reports consistently emphasize the need for Ukraine to implement effective anti-corruption measures as part of its European integration agenda

2. The EU provides financial assistance and technical support to bolster Ukraine's anti-corruption efforts. Programs such as Twinning projects and direct funding from the EU budget aim to enhance institutional capacities in Ukraine

3. Ukraine is encouraged to align its legislation with EU standards, particularly in areas such as public procurement, asset declaration, and the functioning of anti-corruption institutions. The adoption of laws that mirror EU directives is crucial for demonstrating commitment to reform

Key anti-corruption reforms in Ukraine

1. Establishment of anti-corruption institutions: Following the Euromaidan protests, Ukraine established several key institutions, including the National Anti-Corruption Bureau (NABU) and the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (SAPO). These bodies are designed to investigate and prosecute corruption cases independently.

2. Implementation of e-declaration system: The introduction of an electronic asset declaration system for public officials aims to enhance transparency and accountability. This system aligns with EU practices aimed at preventing conflicts of interest and illicit enrichment [2][3].

3. Public participation and civil society engagement: Civil society organizations play a vital role in monitoring anti-corruption efforts in Ukraine. Their involvement ensures that reforms are not only implemented but also reflect the needs and expectations of the public

Challenges in implementing anti-corruption policies

1. Despite significant reforms, entrenched interests within Ukrainian politics often resist changes that threaten their power or financial gains. This resistance can undermine the effectiveness of anti-corruption measures .

2. The effectiveness of anti-corruption institutions is closely tied to the independence of the judiciary. Ongoing concerns about political influence

over judicial processes hinder efforts to prosecute corrupt officials effectively [1][3].

3. Building public trust in anti-corruption institutions remains a challenge. High-profile cases of corruption often lead to skepticism about the commitment to reform among both citizens and international partners

The interconnection between EU and Ukraine's anti-corruption policies highlights a complex relationship characterized by mutual influence and shared goals. While significant progress has been made in aligning Ukraine's anti-corruption framework with EU standards, ongoing challenges necessitate sustained commitment from both Ukrainian authorities and European partners. Strengthening institutional capacities, ensuring judicial independence, and fostering public trust will be essential for achieving lasting change in Ukraine's fight against corruption.

Список використаних джерел

1. Amazonia Investiga (2023). The effectiveness of the national anti-corruption policy of Ukraine. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2440>
2. Transparency International Ukraine (2023). Shadow Report: Public Assessment of Anti-Corruption and European Integration. URL: <https://ti-ukraine.org/en/blogs/shadow-report-public-assessment-of-anti-corruption-and-european-integration/>
3. Chatham House (2018). Are Ukraine's Anti-corruption Reforms Working? URL: https://euaci.eu/assets/userfiles/resources/2019-03-05-Are_Ukraines_Anti-corruption_Reforms_Working_EN.pdf

ГРОМАДСЬКІСТЬ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ РЕФОРМАХ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кравченко О.,

*канд. екон. наук, доц., голова правління
«Всеукраїнської громадської організації «Сила країни»*

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: АДМІНІСТРАТИВНА, ДИСЦИПЛІНАРНА ТА ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Корупція є одним із найгостріших викликів, з якими стикається сучасне суспільство. Вона підриває ефективність державних інституцій, створює несправедливі умови для розвитку бізнесу, і, що найважливіше, знижує рівень довіри громадян до органів влади. Успішна боротьба з корупцією передбачає впровадження системи відповідальності за корупційні правопорушення та їх належне врегулювання на всіх рівнях державного управління.

Корупційні масштаби, специфіка і динаміка - наслідок загальних політичних, соціальних та економічних проблем країни. Як вже зазначалося, корупція завжди збільшується, коли країна знаходиться у стадії модернізації. Україна переживає зараз не просто модернізацію, а докорінну ломку громадських, державних, економічних, соціальних і психологічних підвалин. Тому не дивно, що вона слідує загальним закономірностям розвитку, в тому числі – негативним. Запобігання корупційним правопорушенням: адміністративна, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність в Україні.

У цій публікації розглядається адміністративна, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність за корупційні правопорушення згідно з законодавством України, зокрема Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та Цивільним кодексом України.

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення.

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення визначена у ряді статей КУпАП, серед яких ключовими є статті 172-4—172-9. Вони передбачають відповідальність за такі дії, як:

1. Порухення обмежень щодо отримання подарунків (ст. 172-5 КУпАП). Закон обмежує можливості державних службовців отримувати подарунки в рамках виконання службових обов'язків. Це правило має на меті уникнення зловживань владою та можливих проявів хабарництва.

2. Порухення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП). Важливим аспектом є належне декларування активів та доходів. Невиконання цього обов'язку призводить до штрафних санкцій та може бути підставою для порушення кримінальної справи у разі значних порушень.

3. Конфлікт інтересів (ст. 172-7 КУпАП). Закон передбачає суворі вимоги до державних службовців щодо попередження та врегулювання конфлікту інтересів, що виникає при виконанні службових обов'язків.

4. Незаконне використання службової інформації (ст. 172-8 КУпАП). Використання інформації, що стала відома службовій особі в процесі виконання її обов'язків, для особистих або комерційних цілей є серйозним порушенням та може призвести до адміністративної відповідальності.

5. Невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9 КУпАП). Державні службовці зобов'язані не тільки дотримуватися антикорупційного законодавства, але й сприяти його виконанню в межах своїх повноважень.[7]

Дисциплінарна відповідальність

Дисциплінарна відповідальність за корупційні правопорушення регулюється Кодексом законів про працю України (КЗпП). Державний службовець, що порушив антикорупційні норми, може бути підданий таким дисциплінарним заходам:

1. Догана. Застосовується у випадках, коли правопорушення не є суттєвим, але все ж порушує вимоги законодавства про запобігання корупції.

2. Звільнення. У разі серйозного порушення, таке як повторне порушення антикорупційних норм або недекларування значних активів, працівник може бути звільнений.

Дисциплінарна відповідальність також може включати відсторонення від виконання службових обов'язків до винесення рішення судом у разі, якщо проти посадової особи було порушено адміністративне провадження за корупційне правопорушення. Важливим аспектом є те, що у випадку закриття провадження через відсутність складу правопорушення, особі відшкодовується заробітна плата за період вимушеного прогулу.

Цивільно-правова відповідальність

Цивільно-правова відповідальність за корупційні правопорушення настає тоді, коли правопорушення призвели до матеріальної або моральної шкоди. Відповідно до норм Цивільного кодексу України, сторона, яка зазнала шкоди внаслідок дій посадової особи, має право на компенсацію. [8] Це може включати:

Матеріальні збитки, що були спричинені корупційними діями (наприклад, у випадках неправомірного надання пільг, що спричинило збитки бюджету).

Моральну шкоду, яка може бути заявлена у разі порушення прав чи приниження честі та гідності особи.

Питання щодо цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення вирішуються у судовому порядку, а компенсація може бути стягнута як з державного службовця, так і з установи, яка не забезпечила належного контролю за його діяльністю. [8]

Боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який включає адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність за корупційні правопорушення. Законодавча база України забезпечує ефективні механізми протидії корупції, проте важливим є належне впровадження цих механізмів на практиці. [7], [8], [9].

Запобігання корупційним правопорушенням вимагає як активної позиції державних службовців, так і громадянського суспільства. Лише спільними зусиллями ми зможемо створити умови для прозорого та ефективного управління, що сприятиме розвитку економіки та підвищенню рівня довіри до державних інституцій. Зв'язок між корупцією та породжуючими її проблемами двосторонній. З одного боку, ці проблеми посилюють корупцію, а їх рішення може сприяти зменшенню корумпованості. З іншого боку, масштабна корупція консервує і загострює проблеми перехідного періоду, заважає їх вирішенню. Звідси випливає, що

по-перше, зменшити і обмежити корупцію можна тільки одночасно вирішуючи проблеми що її породжують;

по-друге, вирішенню цих проблем сприятиме протидія корупції з усією рішучістю у всіх напрямках.

Ключові слова: корупція, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність, цивільно-правова відповідальність, антикорупційне законодавство.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
4. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй протитранснаціональної організованої злочинності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
6. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
8. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
9. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
10. Закон України «Про державну службу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
11. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
13. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

Малецький Є.,
виконавчий директор, юрист
Громадської організації «Чернігівська правозахисна спілка»

ДОСВІД ВИКОНАННЯ ГРОМАДСЬКОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРОЄКТУ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У 2023 році громадська організація «Чернігівська правозахисна спілка» реалізувала в Чернігівській області проєкт «Антикорупційний дорожній контроль» в рамках проєкт «Підтримка антикорупційних ОГС для зміцнення верховенства права», який впроваджувався громадською організацією «Чернігівський Центр Прав Людини» за підтримки Програми МАТРА Посольства Королівства Нідерландів [1].

Витрати на будівництво та утримання автомобільних доріг, особливо так званий «ямковий» ремонт, мають корупційні ризики, зокрема – закладення таких витрат до проєктів бюджетів, формування вимог до виконавців робіт/послуг, проведення закупівель, відповідності фактичної та запланованої кількості та якості робіт/послуг, приймання виконаних робіт та/або наданих послуг, виплати коштів за роботи/послуги.

Під час реалізації антикорупційного проєкт планувалось:

- здійснити моніторинг закупівель на будівництво та утримання доріг в Чернігівській області – у медіа, інформаційних агенціях, соціальних мережах, електронній системі публічних закупівель Prozorro, аналітичній системі YouControl, інших джерелах інформації, шляхом адресного направлення інформаційних запитів відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»,

- здійснити аналіз для виявлення корупційних ризиків, наприклад, згідно розробок НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції) «Типові корупційні ризики у публічних закупівлях» [2],

- зібрати інформацію та документальне підтвердження щодо корупційних ризиків та/або фактів корупції під час витрат на ремонт доріг, зокрема, шляхом виїзду на місця проведення робіт для оцінки якості проведених робіт відповідно до державних стандартів, зокрема, відповідно до вимог ДСТУ 3587:2022 [3],

- у разі виявлення фактів та/або корупційних ризиків направити звернення до правоохоронних органів,

– провести медіа підтримку проєкт для привернення уваги щодо важливості здійснення антикорупційних заходів у дорожньому будівництві та утриманню автомобільних доріг місцевої громадськості, громадських активістів та організацій, представників медіа, органів державної влади та місцевого самоврядування.

В цілому, мета проєкт досягнута та завдання виконані, хоча під час реалізації проєкт виникали складнощі та зміна питомої ваги складових проєкт, та поява нових завдань, а саме:

– в прикордонних місцевостях області є ризики для персоналу, що спонукало до рішення – виключити проведення у цих місцевостях виїзних обстежень,

– відповідно до чинного законодавства, зокрема, постанови КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178, у вказаних у цьому законодавстві випадках дозволяється оприлюднювати звіт про договір про закупівлю, сам договір про закупівлю, всі додатки та зміни до нього протягом 90 днів з дня припинення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні, що ускладнило або взагалі унеможливило проведення моніторингу закупівель [4],

– введення обмежень та необхідність отримання дозволу на фото-, відео- фіксацію об'єктів критичної інфраструктури, до яких відносяться і автомобільні дороги. Відповідно до рішень органів державної влади, зокрема, постанови КМУ від 9 жовтня 2020 р. № 1109 – «нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, послуги з поточного ремонту та експлуатаційного утримання автомобільних доріг та штучних споруд, що на них розміщені» [5] відносяться до сектору критичної інфраструктури, що ускладнило та/або знецінило проведення виїзних обстежень,

– органи місцевого самоврядування в цілому не виявили інтересу до проведення антикорупційного контролю щодо стану автомобільних доріг, які прокладені по територіям відповідних громад, хоча від наявності та стану доріг залежить розвиток місцевих громад. Взаємодія під час виконання проєкт здійснювалась з окремими депутатами місцевих рад.

Підсумовуючи, в результаті реалізації проєкт досягнуті такі результати:

– виявлено закупівлю на виконання дорожніх робіт, яка на нашу думку має корупційні ризики, ознаки низької якості проведених дорожніх робіт, про що було направлено звернення до правоохоронних органів,

– виявлено непрозорість, що має системний характер та створює корупційні ризики, процесів обліку, реалізації, утилізації гілля та порубкових залишків, видалених придорожніх насаджень вздовж автомобільних доріг,

– привернуто увагу місцевої громадськості та органів місцевого самоврядування, медіа щодо важливості здійснення антикорупційних заходів під час дорожнього будівництва та утримання автомобільних доріг для розвитку територіальних громад.

Подальшими розвідками та напрямками розвитку антикорупційного проєкту вбачається наступне:

– проведення громадської адвокаційної кампанії щодо удосконалення процесів обліку, реалізації, утилізації гілля та порубкових залишків, видалених придорожніх насаджень вздовж доріг для збільшення прозорості та зменшення корупційних ризиків, забезпечення місцевих громад паливом з відновлювальних джерел,

– впровадження постійного громадського антикорупційного моніторингу з будівництва, реконструкції, ремонтів та утримання автомобільних доріг з створенням загальнодоступного інтерактивного електронного ресурсу з результатами моніторингу,

– проведення громадської адвокаційної кампанії щодо залучення представників місцевої громадськості та органів місцевого самоврядування щодо моніторингу з будівництва, реконструкції, ремонтів та утримання автомобільних доріг.

Список використаних джерел

1. Проєкт «Антикорупційний дорожній контроль» буде реалізовуватись на Чернігівщині. URL: <https://www.prostir.ua/?news=proekt-antykoriupsiynyj-dorozhnij-kontrol-bude-realizovuvatys-na-chernihivschyni>
2. Типові корупційні ризики у публічних закупівлях / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Typovi-koriupsijni-ryzyky-v-publichnyh-zakupivlyah-2.pdf>
3. ДСТУ 3587:2022 Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги. Вимоги до експлуатаційного стану : чинний від 2022-12-01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 23 с.
4. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму

воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-п#Text>

5. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури : Постанова КМУ від 9 жовтня 2020 р. № 1109 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-п#Text>

Малецький Є.,
виконавчий директор, юрист
Громадської організації «Чернігівська правозахисна спілка»

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГОВОГО ІНТЕРНЕТ-ГОЛОСУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ З ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ПРИ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГЕНТСТВІ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Учасники громадської організації «Чернігівська правозахисна спілка» неодноразово приймали участь у конкурсах з формування складу громадських рад при органах державної влади, зокрема, при Чернігівській обласній державній адміністрації, при Національному агентстві з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [1].

Особливістю процесу формування Громадської ради при НАЗК є проведення рейтингового інтернет-голосування.

Відповідно до пункту 10 «Порядку проведення конкурсу з формування складу Громадської ради при НАЗК» – «Рейтингове інтернет-голосування проводиться через офіційний вебсайт Національного агентства ... Будь-який громадянин, який проживає на території України, може взяти участь в рейтинговому інтернет-голосуванні. Під час проведення рейтингового інтернет-голосування забезпечується: безоплатність доступу та користування інформаційно-телекомунікаційною системою, за допомогою якої проводиться голосування; можливість перевірки програмного коду інформаційно-телекомунікаційної системи, що відповідає за реєстрацію осіб та обраних ними кандидатів; електронна реєстрація осіб та обраних ними кандидатів; недопущення автоматичного введення інформації, зокрема

автоматичного обрання кандидатів, без участі громадянина; фіксація дати і часу кожного голосування; оприлюднення протоколу голосування із зазначенням дати і часу кожного голосування, обраних кандидатів (номерів кандидатів) та ідентифікатора особи, що взяла участь у голосуванні, з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних» [2].

Однак, на нашу думку, процес рейтингового інтернет-голосування потребує удосконалення для однозначної персоналізації учасників голосування, збільшення прозорості проведення, достовірності та довіри до результатів голосування. Існуючий процес інтернет-голосування, на нашу думку, не забезпечує електронну ідентифікацію та автентифікацію осіб, які би давали змогу однозначно встановити особу, як це відповідно до пункту 6 «Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг» можливо на Порталі Дія [3]. Про можливість (для однозначної персоналізації) застосування електронного цифрового підпису для голосування повідомляється на таких сайтах: <https://evote.com.ua/>; <https://miydimonline.com.ua/>.

Відповідно до результатів аналізу (витяг – у таблиці 1), який проводився відповідно до Правил, затверджених Наказом НАЗК від 19 травня 2020 року № 209/20 [4], під час голосування перевірка самої особи не здійснювалось, а перевірялись адреса електронної пошти та мобільний номер телефону.

Таблиця 1

Витяг з аналізу результатів рейтингового інтернет-голосування

Витяг з узагальненого аналізу даних
Узагальнений аналіз даних, що надійшли Комісії, представлено нижче. З метою запобігання здійсненню автоматичного голосування без участі громадянина відбулося декілька етапів перевірок та верифікації користувача: тест geCAPTCHA, перевірка адреси електронної пошти та мобільного номеру телефону користувача, перевірка IP-адреси. Крім того, для аналізу користувачів, що взяли участь у рейтинговому інтернет-голосуванні, використовувався сервіс «Google Analytics».

Джерело: аналіз результатів рейтингового інтернет-голосування для обрання членів Громадської ради при НАЗК [5]

Відповідно до усталеної практики на території України можливо не надавати свої персональні дані, проводити ідентифікацію та автентифікацію осіб, що давало би змогу однозначно встановити

особу, під час отримання мобільного номеру телефону, адреси електронної пошти. Тобто, будь-яка особа може отримати та користуватися необмеженою кількістю мобільних номерів телефону, адрес електронної пошти та, використовуючи їх, приймати участь у рейтинговому інтернет-голосуванні. Також можлива зміна IP-адреси користувача.

Отже, процес інтернет-голосування на нашу думку не дає змогу однозначно встановити особу, яка приймає участь у голосуванні.

Крім того, виходячи з змістового та текстуального аналізу пунктів 1-3 «Положення про Громадську раду при НАЗК» – Громадська рада утворюється для забезпечення прозорості та громадського контролю за діяльністю НАЗК, «Рада у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і КМУ, іншими актами законодавства... Рада провадить свою діяльність на засадах верховенства права, законності і гласності, ... неупередженості, вільного волевиявлення та рівноправності членів, відкритості для суспільства.» [2].

Отже, до Громадської ради висувуються вимоги щодо прозорості, верховенства права, відкритості для суспільства, тому не має бути будь-яких сумнівів щодо проведення конкурсу з формування складу ради.

Для удосконалення процесу рейтингового інтернет-голосування під час проведення конкурсу з формування складу Громадської ради при НАЗК пропонується розробити та впровадити заходи для однозначної персоналізації учасників голосування, наприклад, шляхом накладення електронного цифрового підпису, з збереженням таємниці голосування.

Список використаних джерел

1. Перелік кандидатів до Громадської ради / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/perelik-kandydativ-do-gromadskoyi-rady/>
2. Порядок проведення конкурсу з формування складу Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції. Положення про Громадську раду при Національному агентстві з питань запобігання корупції : затверджено постановою КМУ від 20 листопада 2019 р. № 952 «Деякі питання Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2019-п#n13>

3. Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг : затверджено постановою КМУ від 4 грудня 2019 р. № 1137 «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-p#Text>
4. Правила проведення аналізу результатів рейтингового інтернет-голосування для обрання членів (члена) Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Pravyla-provedennya-analizu-rezultativ-rejtyngovogo-internet-golosuvannya-dlya-obrannya-chleniv-chlena-Gromadskoyi-rady-pry-Natsionalnomu-agentstvi-z-pytan-zapobigannya-koruptsiyi.pdf>
5. Аналіз результатів рейтингового інтернет-голосування для обрання членів Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Analiz-rezultativ.pdf>

Марковець О.,
аспірант, старший викладач
Академії праці, соціальних відносин і туризму

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ

Корупція є однією з найбільших загроз для стабільності держав, вона підриває довіру громадян до інститутів влади, гальмує економічний розвиток і знижує якість життя. У цьому контексті особливо важливо говорити про роль громадянського суспільства. Громадські організації, активісти та незалежні медіа мають унікальну можливість впливати на суспільство, допомагаючи формувати етичні норми та сприяючи прозорості. Важливо також зрозуміти, що антикорупційна культура не може бути побудована лише шляхом прийняття законів або створення контролюючих органів. Вона починається з освіти та виховання свідомих громадян, які розуміють загрозу корупції і знають, як їй протистояти.

Освіта відіграє ключову роль у вихованні молодого покоління, яке повинно стати на заваді корупційним практикам. Саме в школах та університетах закладаються основи критичного мислення, етики та відповідальності перед суспільством. Тому надзвичайно важливо, щоб антикорупційні знання стали невід’ємною частиною освітнього процесу. Необхідно включати в навчальні програми уроки з антикорупційної освіти, які пояснюватимуть студентам не лише сутність корупції, а й механізми її запобігання. Навчальні програми мають бути адаптовані до різних вікових груп – починаючи з початкової школи і закінчуючи університетськими курсами. Окрім того, значна роль належить неформальній освіті – тренінгам, семінарам, відкритим лекціям, які проводять громадські організації та активісти.

Громадянське суспільство є одним з головних двигунів у впровадженні антикорупційних реформ в освіті. Антикорупційні організації та громадські активісти активно взаємодіють з освітніми установами для розробки та впровадження програм, які навчають молодь основам доброчесності та критичного мислення.

Цікавим прикладом є освітні онлайн-платформи, які дозволяють молоді вивчати антикорупційні практики через ігри, симуляції та інтерактивні курси. Такі ініціативи не лише поширюють знання, але й формують у молоді розуміння того, що кожен громадянин може і повинен бути відповідальним за протидію корупції у своїй спільноті.

Перспективи розвитку антикорупційної освіти виглядають обнадійливими. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє запозичити успішний досвід інших країн. Інтеграція антикорупційних практик в освітній процес та активне використання цифрових технологій сприятимуть подальшому формуванню антикорупційної культури серед молоді (табл. 1).

Таблиця 1

Приклади проєктів організацій з антикорупційної освіти

Назва організації	Проект	Опис
Центр Протидії Корупції (ЦПК)	Антикорупційна школа	Навчальна програма для активістів, журналістів та громадських діячів
Український Католицький Університет (УКУ)	Школа публічного управління УКУ	Програми з антикорупційної політики для публічних службовців і молодих лідерів

Назва організації	Проект	Опис
ГО «ЕЙДОС»	Антикорупційна лабораторія	Вивчення найкращих практик протидії корупції серед молоді та громадських активістів
Інститут розвитку регіональної преси (ІРРП)	Програма з навчання журналістів-розслідувачів	Тренінги та курси для журналістів, що працюють над розслідуванням корупційних схем у регіонах
USAID «Взаємодія»	Проект «Відповідальна громадськість»	Спрямований на підтримку громадських ініціатив проти корупції та підвищення підзвітності органів влади
Міжнародний фонд «Відродження»	Ініціатива з антикорупційної освіти для молоді	Освітня ініціатива, яка пропагує антикорупційні знання серед студентів та школярів.
БО «БФ «Магія добра»	«DreamStart: Підтримка самореалізації та економічної стійкості осіб з інвалідністю під час війни»	Проект, направлений на освітню підтримку осіб з інвалідністю з пропагуванням антикорупційної політики

Джерело: сформовано автором на підставі (1, 2)

Представлені в таблиці організації та їх проекти демонструють широкий спектр ініціатив, спрямованих на формування антикорупційної культури через освіту та громадський контроль. Вони доводять, що ефективна протидія корупції можлива завдяки співпраці між громадянським суспільством, освітніми установами та державними органами. Такий підхід забезпечує стале формування нової генерації громадян, яка буде свідомою відповідальністю перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Transparency International Україна. (2023). Школа антикорупції: Звіт про результати. Київ: Transparency International Україна.
2. Петренко О. В. (2022). Роль громадянського суспільства у протидії корупції в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», 35, 181–190.
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Центр Протидії Корупції. Антикорупційна школа. URL: <https://antac.org.ua/school/>
5. Український Католицький Університет. Школа публічного управління УКУ. URL: <https://public.ucu.edu.ua/>

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ «БЛОКЧЕЙН» У ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК СПОСІБ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Протягом тривалого часу в західній науковій думці маркетинг розглядався як елемент діяльності бізнесу, а з початку ХХІ ст. значного поширення набула концепція держави як великого бізнесу, що надає послуги громадянам (клієнтам). З цього часу, спостерігається практичне впровадження підходу, згідно якого державні органи (установи, організації) зосереджують увагу на тривалих відносинах зі споживачами державних послуг. При цьому, вказані відносини базуються на загальних принципах маркетингу, в т. ч. політичного. Останній концептуально орієнтований на спорідненості демократії й ринку (можливості вибору), а також поведінки людини в політичній і економічній сферах. Маркетинг політичних учасників перетворився на сферу діяльності, а його технології стали невід'ємною складовою політичного процесу [1, с. 609].

В сучасній науковій теорії політична сфера уявляється як ринок, де відповідно функціонують механізм політичного попиту й пропозиції з такими елементами як обмін, свобода вибору й договору, політична конкуренція та політична влада. Також, для дослідження політичного ринку використовуються методи комерційного маркетингу: ринкова інформація (опитування, фокус-групи, консультації з громадянами, отримання неформальних відгуків та ін.) і маркетингові комунікації (цільовий маркетинг, пряма пошта, прямий діалог). Застосування вказаних методологічних інструментів сприяє визначенню переваг виборців, прийняттю більш обґрунтованих та швидких політичних рішень, позиціюванню себе і формуванню свого іміджу.

З появою інформаційної технології «блокчейн», багатофункціональної та багаторівневої за структурою, як нової парадигми координації будь-якої людської діяльності, можливості політичного маркетингу значно розширилися. Дана технологія спирається на п'ять основних принципів: 1) обчислювальна логіка; 2) розподілена база даних; 3) прозорість; 4) одноранговий рух даних; 5) неможливість підроблення записів [2].

Технічно блокчейн представлено у вигляді децентралізованої загальнодоступної системи, що складається з блоків (block) транзакцій.

Кожен з них має свій унікальний складний порядковий номер (*hash*), пов'язаний із попереднім, у результаті чого утворюється ланцюг (*chain*) даних. Інформацію з будь-якого з блоків неможливо підробити, оскільки система прозора, а валідність транзакцій перевіряється іншими учасниками мережі. Перевірка коректності здійснюється постійно, за що учасники отримують винагороду, а отже – мають матеріальний інтерес [2, 3].

Важливою складовою блокчейну є т. зв. «розумні» або смарт-контракти (*smart contracts*), сутність яких полягає в тому, що комп'ютерний код виступає гарантом виконання сторонами обов'язків обміну активами й унеможливорює обман.

На сьогоднішній день концепція блокчейн 3.0 позиціонується як імплементація технології у повсякденне життя. На цьому рівні з'являються децентралізовані додатки та децентралізовані файлообмінники. Часто такі сервіси повторюють наявні технології, але оптимізують їх, надають їм більшої доступності, прозорості та швидкості. Ймовірним полем для використання блокчейн 3.0 є так звана «блокчейн-держава» (або електронна держава) для більш ефективного, дешевого і якісно персоналізованого надання послуг, що традиційно надаються державними органами [4]. Використання блокчейну в державному управлінні дасть змогу державі орієнтуватися і враховувати індивідуальні потреби громадян за принципами бізнесу, який вивчає поведінкові особливості споживачів і задовольняє їхні потреби з урахуванням цих особливостей.

Отже, застосування блокчейну позитивно вплине на політичний маркетинг і політичну сферу в цілому, оскільки підвищить рівень конфіденційності й довіри як найвагоміших політичних чинників; зменшить вартість політичних кампаній під час голосування на основі виключно знань і переконань кожного виборця; залучить до голосування більше виборців, які зі смартфона або комп'ютера беруть участь в голосуванні з будь-якої точки перебування за декілька хвилин.

Застосування блокчейну в системі державного устрою концептуально повинно здійснюватися на засадах гнучкої демократії як форми демократичного контролю, відповідно до якого електорат наділяє правом вибору делегатів, а не представників. Політикам, за принципами бізнесу, належить звітувати про ефективність своєї роботи, а суспільству, за встановленими KPI (англ. *Key performance indicators* – ключові показники ефективності), оцінювати їх, винагороджувати або штрафувати. Є перші напрацювання і в запобіганні маніпуляціям та популізму.

Широке дослідження політичного маркетингу зумовило виникнення самостійної міждисциплінарної сфери, яка спирається на політику, маркетинг-менеджмент, теорію спілкування, соціологію тощо. При цьому, політичний маркетинг потребує розроблення основних термінів та інструментів дослідження.

Значні технологічні зміни в інструментарії політичного маркетингу забезпечили можливості мережі Інтернет. Він об'єднує безліч каналів дистрибуції інформації й вимагає від політиків вищого рівня самоконтролю й обачності у своїх висловленнях і вчинках. Будь-яка помилка політика, неправильно вжите слово чи негативний вчинок фіксують й миттєво поширюють в Інтернеті.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф. Основы маркетинга ; пер. с англ. Москва : Бизнес-книга, ИМА-Кросс. Плюс, 1995. 702 с.
2. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. URL : <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
3. Blockchain Marketing Case Studies. URL : <https://www.singlegrain.com/blockchain-marketing-case-studies>
4. Blockchain Digital Marketing. URL : <https://www.singlegrain.com/blockchain-digital-marketing-101>

Рисін М.,

*доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська Політехніка»*

Сух Я.,

*аспірант Національного університету
«Львівська Політехніка»*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

В умовах, коли дефіцит державного бюджету сягає 42 млрд доларів, а половина бюджету України фінансується коштом міжнародних партнерів, ми не можемо собі дозволити, щоб публічні закупівлі були неефективними [1].

У системі публічних закупівель громадський контроль представляє собою сукупність дій, які здійснюють громадські організації та активісти з метою нагляду за діяльністю органів влади та сприяє зміцненню довіри між державою, бізнесом і суспільством, а також надає громадянам інструменти для контролю за ефективністю використання публічних ресурсів. Для забезпечення громадського контролю необхідним є вільний доступ до інформації про всі етапи закупівель, що дозволяє громадянам моніторити процес, оскаржувати незаконні дії і вимагати відповідальності від влади.

Починаючи з 2016 року, громадськість вже звикла до електронних закупівель та відкритих даних і сприймає їх як звичний інструмент прозорості закупівельних процедур за бюджетні кошти та максимальної залученості бізнесу. Проте так було не завжди. До появи електронних закупівель їх проводили у паперовому форматі, і вони, як правило, асоціювалися з корупцією. Часто замовники віддавали перевагу наближеним до влади компаніям. Бізнес розумів, що тендери можуть бути корумпованими і несправедливими, тому неохоче подавав свої пропозиції. Це створювало недовіру і репутаційні ризики.

Система електронних закупівель зменшила можливості для зловживань і сприяє їх виявленню правоохоронними, контролюючими та судовими органами влади [2].

За даними дослідження Київської школи економіки, тендерні процедури забезпечили економію більше 5 %, а Prozorro Market – понад 10 %. Для кожного ринку окремо рівень реальної економії варіювався від 1 до більш ніж 20 % від цін закупівель, що проводились поза межами Prozorro. Ефективність Prozorro прийнято вимірювати такими відносними показниками, як рівень конкуренції чи відносної економії. Остання в 2021 і в 2022 роках складає майже 6%. Це означає, що замовник, провівши тендер, в середньому отримував ціну на 6% нижче від рівня очікуваної вартості [3].

За період з 2016 по 2020 роки система електронних закупівель допомогла українському населенню заощадити близько 6 млрд доларів державних коштів. Загальна вартість виявлених «проблемних» тендерів становила майже 1 млрд доларів. Ці результати стали перемогою у боротьбі за прозорі, етичні та ефективні державні закупівлі в Україні [4].

Сприяння прозорості та боротьбі з порушеннями також закріплене на законодавчому рівні, зокрема в статті 7 Закону України «Про публічні закупівлі», що забезпечує громадський контроль через відкритий доступ до інформації про публічні закупівлі. Тобто, вся інформація щодо публічних закупівель підлягає оприлюдненню відповідно до Закону, зокрема шляхом здійснення аналізу і моніторингу

інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органи, що уповноважені здійснювати контроль, про виявлені ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель.

Громадські організації в Україні відіграють важливу роль у боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості державних процесів управління. Однією з найвідоміших є Transparency International Ukraine, яка ставить за мету боротьбу з корупцією та підвищення прозорості у державних процесах. Саме завдяки її ініціативам була створена та розвивається система публічних закупівель Prozorro. Інша потужна організація — Центр Протидії Корупції (ЦПК), відома своєю активністю у викритті корупційних схем, відстеженні публічних закупівель і роботі над реформуванням антикорупційного законодавства.

Наприклад, проєкт Наші гроші спеціалізується на розслідуванні корупційних схем у публічних закупівлях та розкраданні державних коштів. Вони регулярно публікують матеріали про неправомірні закупівлі та корупційні схеми.

Натомість громадський контроль (DOZORRO) – це платформа, яка залучає громадян, журналістів та активістів до моніторингу державних закупівель через Prozorro. Вона активно відстежує порушення у цій сфері та допомагає виявляти їх.

Актуальною є діяльність організації StateWatch, що зосереджується на моніторингу використання публічних коштів і фінансових операцій державних установ. Вона співпрацює з медіа, публікуючи розслідування щодо корупційних схем.

Також в Україні Антикорупційний штаб працює над боротьбою з корупцією на місцевому рівні, особливо у сфері місцевого самоврядування та бюджетних установ. Організація також моніторить публічні закупівлі на локальному рівні.

Стратегія розвитку системи закупівель на період до 2026 року включає гармонізацію законодавства з директивами ЄС, в описовій частині Стратегії Уряд констатує, що суспільству і владі потрібен вільний доступ до інформації про те, що купують за бюджетні кошти.

Отже, роль громадського контролю та аналітичних інструментів є ключовою у боротьбі з корупцією в публічних закупівлях. Важливо, що Стратегія Уряду підкреслює необхідність цієї взаємодії, сприяючи залученню громадськості до процесів контролю та розвитку аналітичних систем. Забезпечення доступу до аналітичної інформації та активна участь громадськості дозволять зробити процес витрачання бюджетних коштів більш прозорим та підзвітним.

Список використаних джерел

1. DOZORRO «Подальші зміни у системі контролю публічних закупівель обговорили в межах проєкту ЄС у сфері європейської інтеграції та післявоєнного відновлення» – URL: <https://dozorro.org/news/podalshi-zmini-u-sistemi-kontrolyu-publichnih-zakupivel-obgovorili-v-mezhah-proyektu-yes-u-sferi-yevropejskoyi-integraciyi-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennya>
2. Національне агентство з питань запобігання корупції, «Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року)» – URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf
3. Олексій Грибановський, «Вплив Prozorro: яку реальну економію забезпечує електронна система», 2022. – URL: <https://ser.kse.ua/article/impact-of-prozorro>
4. TAPAS «Досягнення України у розвитку цифрових технологій відзначили у Штатах». – URL: <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/dosiahnennia-ukrainy-u-rozvytku-tsyfrovykh-tekhnologij-vidznachyly-u-shtatakh/>

Троян І.,

здобувач вищої освіти

Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник

Новак О.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету*

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна є країною-кандидатом у члени Європейського Союзу, 25 червня цього року відбувся початок переговорів про вступ країни до блоку. В контексті євроінтеграції нашої держави наріжним каменем є боротьба із корупцією в країні, на що вказують навіть наші міжнародні партнери.

Явище корупції є повсюдним. Цю проблему наразі визначено як глобальну. Згідно із дослідженням Барометру світової корупції (Global Corruption Barometer) від Transparency International і Gallup International Association кожен четвертий мешканець Землі був учасником корупційних діянь [1, с. 7].

Україна та українське суспільство пройшли потужну трансформацію із моменту відновлення незалежності держави у 1991 р., проте наразі Україна та українська нація знаходяться у процесі становлення, а тому політична культура ще не є повністю сформованою. На жаль, для частини суспільства явище корупції стало буденністю, що є сильною перепорою на шляху до розвитку нашої держави, оскільки корупція є ознакою всього громадянського суспільства, а не лише політичного керівництва держави. Фактично, саме люди виступають джерелом корупції, є її прямими учасниками, іноді навіть цього не усвідомлюючи, тому слід зазначити, що важливою є саме зміна культури громадян, їхнього рівня свідомості.

У всьому світі громадянське суспільство, зокрема громадські організації, є важливими борцями із корупцією. Однією з найбільш потужних станом на сьогодні є Transparency International, що відіграє ключову роль у глобальній боротьбі з корупцією, активно впливаючи на розвиток антикорупційного руху по всьому світу. Transparency International запровадила важливі ініціативи задля боротьби з корупцією, зокрема Міжнародну Антикорупційну Конференцію, Індекс сприйняття корупції (1995 р.), Індекс хабародавців (1999 р.), Глобальний Барометр корупції (2003 р.) [4; с. 39].

Важливим є аналіз зміни індексу сприйняття корупції в Україні, його показники за 2014–2023 рр. наведені нижче (табл. 1).

Таблиця 1

Індекс сприйняття корупції в Україні (CPI) за 2014-2023 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
CPI	26	27	29	30	32	30	33	32	33	36

Джерело: [3]

За 10 років Україна додала у свій рейтинг 10 балів та станом на сьогодні знаходиться на 104 місці серед 180 країн, у 2014 р. країна перебувала на 142 місці, тобто прогрес є очевидним. Варто зазначити, що наші західні сусіди мають такі бали: Польща та Словаччина – 54, Румунія – 46; Молдова та Угорщина – 42, тобто за оцінками

Transparency International з-поміж європейських країн-сусідів, Україна має найгіршу ситуацію із корупцією [3]. Проте слід зазначити, що безумовно прослідковуються позитивні зміни щодо боротьби із цим явищем, зокрема завдяки зусиллям Transparency International Ukraine було запроваджено електронну систему публічних закупівель Prozorro, електронну систему охорони здоров'я eHealth, що значно знизило корупційні ризики, бюрократичне навантаження та підвищило прозорість державних/комунальних закупівель та медичної системи відповідно[1, с. 8].

Громадянське суспільство в Україні завжди було рушієм змін: точка неповернення – Революція Гідності у 2013 р. була ініційована саме громадянським суспільством, безліч політичних рішень в нашій країні ніколи б не були ухвалені без тиску з боку громадськості. Сьогодні завдяки наявності Інтернету суспільству легше впливати на рішення та дії учасників державного апарату країни. Зокрема протягом останніх років завдяки розголосу у соцмережах було викрито безліч корупційних схем та покарано фігурантів розслідувань.

Наразі вкрай потужним елементом громадськості у боротьбі із корупцією в Україні є журналісти та їхні розслідування, зокрема до найвідоміших видань належать «Bihus.Info», «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Цензор.НЕТ», «NGL.media». В результаті проведення власних розслідувань, щороку журналісти цих та подібних видань щороку виявляють корупційні справи, збитки за якими сягають мільярдів гривень [2]. Завдяки наявності Інтернету, поширення таких розслідувань зараз стало набагато простішим: YouTube, Instagram, X, Facebook – розповісти про депутата-хабарника тепер можна на будь-якій із цих платформ, охоплення сягають мільйонів користувачів. Така вимушена прозорість робить діяльність розслідувачів простішою, а корупціонерів – складнішою. Також завдяки соцмережам стало легше впливати на думку суспільства та на рівень їхньої політсвідомості. Наразі людина, що не читає новини щодня, у будь-якому разі побачить хоч якусь інформацію про корупційний скандал, що шириться мережею. Варто також згадати про роль тих громадян, що безпосередньо не ведуть розслідувань, а лише поширюють інформацію у соцмережах: це створює неабиякий тиск на задіяних корупціонерів та незадіяних органів боротьби з корупцією, що фактично змушені почати офіційне розслідування щодо зазначеного суб'єкта, оскільки часто компетентні органи починають займатися певною справою лише після журналістського розслідування та суспільного розголосу.

Отже, протидія корупції в Україні неможлива без участі свідомого громадянського суспільства, зокрема громадським

організаціям антикорупційного спрямування, журналістським антикорупційним розслідуванням, участі громадян у поширенні таких у соцмережах з метою розголосу та створення суспільного тиску на компетентні державні органи. Задля посилення ролі громадськості у процесах боротьби з українською корупцією варто спростити процедури щодо отримання необхідної для викривачів корупції інформації, продовжувати впроваджувати принципи публічності, прозорості та відкритості судових і правоохоронних органів, здійснювати захист викривачів корупції.

Список використаних джерел

1. Абдуллаєв В. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Механізми публічного управління*. 2021. № 3. С. 5–13. URL: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-3.1> (дата звернення: 13.10.2024).
2. Гордюк О. Журналісти VS корупція: топ-3 антикорупційні розслідування, яким посприяли українські ЗМІ. *Медіакритика*. 2024. URL: <http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/ohlyady-analityka/zhurnalisty-vs-koruptsiya-top-3-antykoruptsiyni-rozsliduvannya-yakym-pospryyaly-ukrayinski-zmi.html> (дата звернення: 13.10.2024).
3. Милосердна І. Участь громадянського суспільства у протидії корупції: досвід країн Центрально-Східної Європи. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 37–43. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.3.6> (дата звернення: 14.10.2024).
4. Індекс сприйняття корупції у світі. *Індекс сприйняття корупції*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org> (дата звернення: 13.10.2024).

ОСВІТА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Вигівська Д.,
студентка ФМТП
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник
Олійник А.,
канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету

РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СВІДОМОСТІ: СТРАТЕГІЇ, МЕТОДИ ТА ВИКЛИКИ

Освіта є важливим компонентом у боротьбі з корупцією, оскільки вона формує у молоді та суспільства в цілому етичні норми, критичне мислення та почуття громадянської відповідальності. Антикорупційна освіта має на меті не тільки надавати знання про законодавчі та правові аспекти, але й сприяти глибшому розумінню моральних цінностей і негативних наслідків корупційних практик.

Освіта виступає потужним інструментом у формуванні антикорупційної культури, оскільки надає можливість виростити нове покоління громадян, свідомих небезпеки корупції. Залучення антикорупційної тематики в освітній процес сприяє створенню основи для формування громадянської свідомості, яка визнає корупцію як неприпустиме явище. Систематичне освітнє висвітлення тем корупції також підвищує обізнаність серед молоді та створює умови для активної громадянської участі у боротьбі з корупцією.

Освітні програми, які включають антикорупційні компоненти, мають на меті не лише інформувати про правові наслідки корупції, але й розвивати почуття відповідальності. Навчальні матеріали повинні акцентувати увагу на важливості етичної поведінки, поваги до закону та усвідомлення соціальних наслідків корупційних дій. Формування таких цінностей через освітні програми сприяє вихованню відповідальних громадян, які усвідомлюють значення прозорості та підзвітності у всіх сферах життя.

Методи впровадження антикорупційної культури в навчальний процес:

Інтеграція антикорупційних тем у шкільні та університетські курси. Вивчення корупції через предмети, такі як громадянська освіта, економіка, правознавство, дозволяє систематично формувати розуміння корупційних процесів.

Практичні заняття та моделювання ситуацій. Використання кейс-методів та рольових ігор допомагає студентам краще зрозуміти, як корупційні механізми працюють на практиці, і якими можуть бути ефективні способи їх запобігання.

Створення навчальних платформ і онлайн-курсів. Використання сучасних технологій для антикорупційної освіти дозволяє забезпечити доступ до знань для ширшої аудиторії та робити навчальний процес інтерактивним.

Виклики і бар'єри на шляху ефективної антикорупційної освіти:

Нестача кваліфікованих викладачів. У багатьох навчальних закладах викладачам не вистачає спеціальних знань або методологічної підготовки для викладання антикорупційних тем.

Недостатнє фінансування освітніх програм. Брак ресурсів обмежує можливості розробки нових курсів і навчальних матеріалів, а також доступ до сучасних навчальних технологій.

Суспільні стереотипи та недовіра до змін. Суспільна думка часто вважає корупцію невід'ємною частиною життя, що перешкоджає впровадженню антикорупційної культури.

Вплив корумпованих політичних систем. У країнах з високим рівнем корупції політичний тиск може заважати розвитку незалежної антикорупційної освіти.

Приклади успішних освітніх ініціатив у запобіганні корупції:

Антикорупційні програми в університетах Південної Кореї. Створення спеціалізованих курсів, які фокусуються на етичних аспектах державного управління, допомогли значно знизити рівень корупції серед державних службовців.

Проект «ProZorro» в Україні. Цей освітній проект, присвячений прозорим публічним закупівлям, поєднує навчальні семінари з реальним впровадженням антикорупційних практик на державному рівні.

Молодіжні антикорупційні ініціативи в Латвії. Організовані державою та громадськими організаціями програми для школярів та студентів, які популяризують антикорупційні цінності через інтерактивні семінари та конкурси.

Отже, освіта відіграє ключову роль у формуванні антикорупційної культури та свідомості, сприяючи створенню етичної та відповідальної громадянської позиції. Попри існуючі виклики, впровадження інноваційних методів та підтримка антикорупційних ініціатив можуть стати потужним інструментом у боротьбі з корупцією на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. ProZorro. Публічні закупівлі в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/uk> – Дата звернення: 22.10.2024.
2. Національне агентство з питань запобігання корупції. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/> – Дата звернення: 22.10.2024.
3. Transparency International Україна. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org> – Дата звернення: 22.10.2024.
4. Центр політико-правових реформ. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pravo.org.ua> – Дата звернення: 22.10.2024.

Мелех Л.,
*канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Мелех Б.,
*канд. наук з держ. упр., доц.,
доцент кафедри права
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнології
імені С. З. Гжицького*

ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В Україні всі громадські діячі, політичні партії та уряди у своїх програмах декларували своє бажання подолати корупцію, а також

сформувати антикорупційну культуру в здобувачів вищої освіти як майбутнього України. За роки незалежності затверджувалися три концепції протидії корупції, чотири національні програми боротьби із корупцією та організованою злочинністю, Закони України із спеціальним спрямуванням на запобігання та протидію корупції, нормативно-правові акти антикорупційної спрямованості [1]. У пошуках ефективних механізмів протидії корупції та формування антикорупційної культури у здобувачів вищої освіти наша держава є учасником міжнародних конвенцій антикорупційної спрямованості та веде постійний діалог із міжнародною спільнотою.

Корупція як негативне та масове явище є загрозою для успішного існування будь-якого суспільства та становлення особистості. Незважаючи на заходи, що вживаються задля викоренення цього явища, корупція продовжує залишатися однією з актуальних проблем української держави, саме тому так важливо сформувати антикорупційну культуру в здобувачів вищої освіти. Вітчизняний та світовий досвід боротьби із корупцією свідчить про те, що для успішного протистояння цій соціальній проблемі застосування одних тільки адміністративно-правових заходів є недостатнім. Корупція починає здавати свої позиції тоді, коли вплив закону підкріплюється моральним осудом, моральною нетерпимістю до тих, хто використовує своє службове становище для корупційних заходів, а також є негативним досвідом для молоді.

У зв'язку з цим доцільно посилювати роль суспільства у протидії корупційним проявам. Важлива роль у цьому саме відводиться системі освіти.

Антикорупційна підготовка фахівців в закладах вищої освіти України повинна розглядатися як складова частина запобігання корупції в цілому. Це досить складний та тривалий процес, що пов'язаний із розвитком наукових досліджень, технічним оснащенням закладів освіти, підготовкою та перепідготовкою науково-педагогічних кадрів та проведенням цілої низки організаційних заходів, що будуть формувати антикорупційну культуру в здобувачів вищої освіти.

Антикорупційна освіта та виховання, які ставлять своєю метою сформувати антикорупційну культуру в здобувачів вищої освіти виступають на сьогодні найважливішими чинниками протидії корупції в Україні, а питання боротьби із корупцією набуває особливої значущості, що актуалізує ретельне її дослідження.

Антикорупційна освіта та у закладах вищої освіти повинна базуватися на принципі превентивності. Її метою має стати формування ціннісних настановлень та розвиток здібностей, що є необхідними для виховання у здобувачів вищої освіти, що виражається, у тому числі, в негативному ставленні до корупції. Результат антикорупційної освіти має забезпечити здатність виконувати професійні обов'язки та взаємодіяти із представниками влади правовими методами. Відомо, що корупційна поведінка ґрунтується не стільки нехтуванні законами чи на правовій безграмотності особистості, скільки на духовних пріоритетах та цінностях окремих членів суспільства.

Реалізація антикорупційної програми у своїй сукупності має мати основу, що визначила би зміст процесу формування антикорупційної культури особистості здобувачів вищої освіти: знання про види, причини, наслідки та прояви корупції; навички протистояння в корупційних ситуаціях; сформованість морально-правових настановлень; вміння виділяти ознаки корупційних ситуацій; стійкість до стресогенних впливів; сформованість навичок адекватного аналізу різних проявів корупції; розвиненість соціальної аперцепції та особистісної оцінки корупційних ситуацій; ефективність управління власною поведінкою і емоційним станом [2].

Причини, що провокують та спричиняють корупції, можуть бути розкриті через встановлення факторів корупції, а саме процесів, чинників, явищ, які здійснюють детермінуючий вплив на зазначене антисоціальне явище. Тому можна виділяють фактори корупції за сферами поширення та змістом, які мають вплив на особистість:

1. Економічні: кризові явища у економіці; криміналізація та тінізація економіки; надмірне втручання держави в економіку.

2. Політичні: прорахунки в політиці реформ; політична нестабільність, нестабільність політичних інститутів; дисбаланс повноважень та функцій гілок влади; відсутність ефективного контролю за діяльністю влади; невизначеність і необґрунтованість антикорупційної політики.

3. Правові: незабезпечення в органах державної влади верховенства права та закону; безсистемна, необґрунтована зміна законодавства.

4. Організаційно-управлінські: недосконала система організації влади; неефективна система державного управління; гіпертрофовані

повноваження бюрократичного апарату; недосконалість формування владних структур.

5. Ідеологічні: відсутність чітко визначеної ідеології державної служби та системи цінностей держави.

6. Морально-психологічні: деморалізація суспільства, девальвація моральних цінностей; дух невизначеності і непевності у завтрашньому дні; невизнання населенням корупції як соціального зла [3].

До основних засобів вирішення завдань формування антикорупційної культури здобувачів вищої освіти відносяться правове навчання, професійна правова практика, а також тренінги із корегування морально-правових настановлень. Правове навчання повинно бути спрямоване на засвоєння здобувачами вищої освіти принципів, пов'язаних із структуризацією певної моделі поведінки, що апріорі заперечує будь-який прояв корупційної діяльності; формування навичок боротьби з корупцією із метою не просто пасивної протидії корупції (не беру участь, не приймаю), але і розвиток відповідного відношення застосування їх до практики. Також сюди відносяться уміння використовувати свої права і виконувати майбутні професійні обов'язки.

Дієвою формою формування антикорупційної культури є також практичні заняття правової спрямованості, коли здобувачів вищої освіти залучають до практичної професійної діяльності. Тому в таких заходах необхідно, щоб діяльність майбутніх фахівців була спрямована на практику застосування правових норм і забезпечення правопорядку в сфері, де вони здійснюватимуть свою професійну діяльність.

Тому формування антикорупційної культури здобувачів вищої освіти – це процес, що є спрямований на формування антикорупційних ідей та морально-правової культури, що виявляється у ціннісних установках і здібностях, пов'язаних з правовими і морально-етичними нормами; негативному відношенні до корупційної діяльності; антикорупційному стандарті поведінки та активній громадській позиції; умінні знаходити конструктивні підходи до вирішення проблем протиправної діяльності.

Список використаних джерел

1. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи : монографія. К.: НАДУ, 2005. 166 с.
2. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади URL : <http://91092;jsessionid=9601bd920c1baae1f07f6c3faa249ced>
3. Заброда Д.Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституціалізація: монографія. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Сімф. :Крим навчпеддержвидав, 2013. 367 с.

Ціпурина В.,

канд. екон. наук, доц.,

Державний торговельно-економічний університет

ШЛЯХИ ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

У період ринкових трансформацій для країни вкрай важливим є забезпечення науково-технічного розвитку, що базується на комплексних та системних зусиллях на рівні держави, щоб не лише подолати технологічну та організаційну відсталість більшості підприємств, а й забезпечити відповідну систему всіх рівнів освіти, а також створити гнучку та досконалу податкову систему. Це вимагає від держави відповідного удосконалення кількох напрямків:

1. Освіта, що дозволяє використовувати інтелектуальний капітал для ефективного впровадження інноваційних технологій. Розв'язання цих завдань вимагає нового інструментарію стратегічного управління розвитком освіти, готувати інтелектуальний капітал, оскільки він є одним із головних складових пріоритетів її інноваційного розвитку. Потрібна злагоджена та взаємно узгоджена система вищої, професійної та загальної освіти як у кількісних, так і якісних показниках [1].

Очевидно, що для кожного технологічного сегменту економіки треба сформулювати свої предметні технологічні освітні кола: школа, ліцей, коледж, університет. При цьому, поряд з вищими цілями інноваційного розвитку мають стати мотиви та пріоритети, які не дозволяють проявитися корпоративному егоцентризму підприємств.

2. В умовах господарювання підприємству потрібна також стратегія інноваційних змін у самих його структурних засадах, відповідно алгоритму дії універсальних діалектичних закономірностей узгодженого розвитку систем. Саме вона може забезпечити можливості для генерування нових технологій управління, будь-якого рівня розвитку – світового, національного чи регіонального. Отже, під особливий контроль держава має взяти і післядипломну повторну освіту для фахівців, керівників різних рангів. Вхідження підприємства в єдиний ритм розвитку із зовнішнім середовищем – це врівноваження ним 3-х факторів: індивідуального (дотримання особистих інтересів та цілей для свого розвитку), колективного (узгодження своїх інтересів та цілей, інтересів та цілей партнерів, споживачів, постачальників), та соціального (дотримання інтересів розвитку суспільства) [2].

3. Держава має стимулювати розвиток багаторівневої системи самоврядування, у якій головним продуктом діяльності будь-яких організацій чи підприємств – є нова людина, яка у процесі діяльності набуває не лише професійних, а й управлінських здібностей та досвіду на своєму рівні при участі у самоврядуванні на основі колективної стратегії розвитку, що активізує процес колективного сприяння ефективності підприємства, її підрозділів, створення малих робочих груп, націлених на підвищення продуктивності, якості та культури виробництва. Це всеосяжний процес участі персоналу в управлінні на всіх рівнях згори до низу, що потребує єдності та узгодженості усіх основних компонентів діяльності. Для досягнення високого рівня ініціативності персоналу та мотивації у реалізації нововведень необхідно забезпечити чітке бачення кожним працівником свого місця та ролі на кожному етапі, а також перспектив розвитку його особистості у нерозривному зв'язку з професійним зростанням на підприємстві.

4. Під особливим контролем держави має бути створена та гнучко працювати податкова система, що потребує вивчення алгоритму впливу універсальних діалектичних законів на економічні процеси узгодженого розвитку багаторівневих систем (людини, підприємства, суспільства, міжнародного співтовариства).

Наприклад, широко відома в математиці крива розподілу поля помилок у розрахунках (гаусіана) відображає одну з універсальних закономірностей узгодженого розвитку систем (закон циклічності),

тому вивчається у багатьох наукових дисциплінах [3]: у фізиці, як крива зростання напруженості магнітного поля; у біології – як крива енергообміну клітини в організмі людини; у медицині – як крива насичення киснем організму при диханні; в економічній теорії – як крива Лаффера (залежність абсолютної величини податку, що надходять до бюджету, від розміру процентної ставки (рис. 1).

Звідси очевидно, що держава має забезпечити гнучку законодавчу базу для ефективного розвитку підприємств, у тому числі й за системою гнучкого оподаткування, коли на 1-му етапі структуроутворення, перспективного розвитку та адаптації підприємства до зовнішнього середовища держава має забезпечити лише 10 % (перетин кривої на графіці) сукупного податку від прибутку підприємства. на 2-м і 3-ь етапах, коли підприємство увійшло в необхідний ритм діяльності сукупний податок повинен становити не більше 38 %.

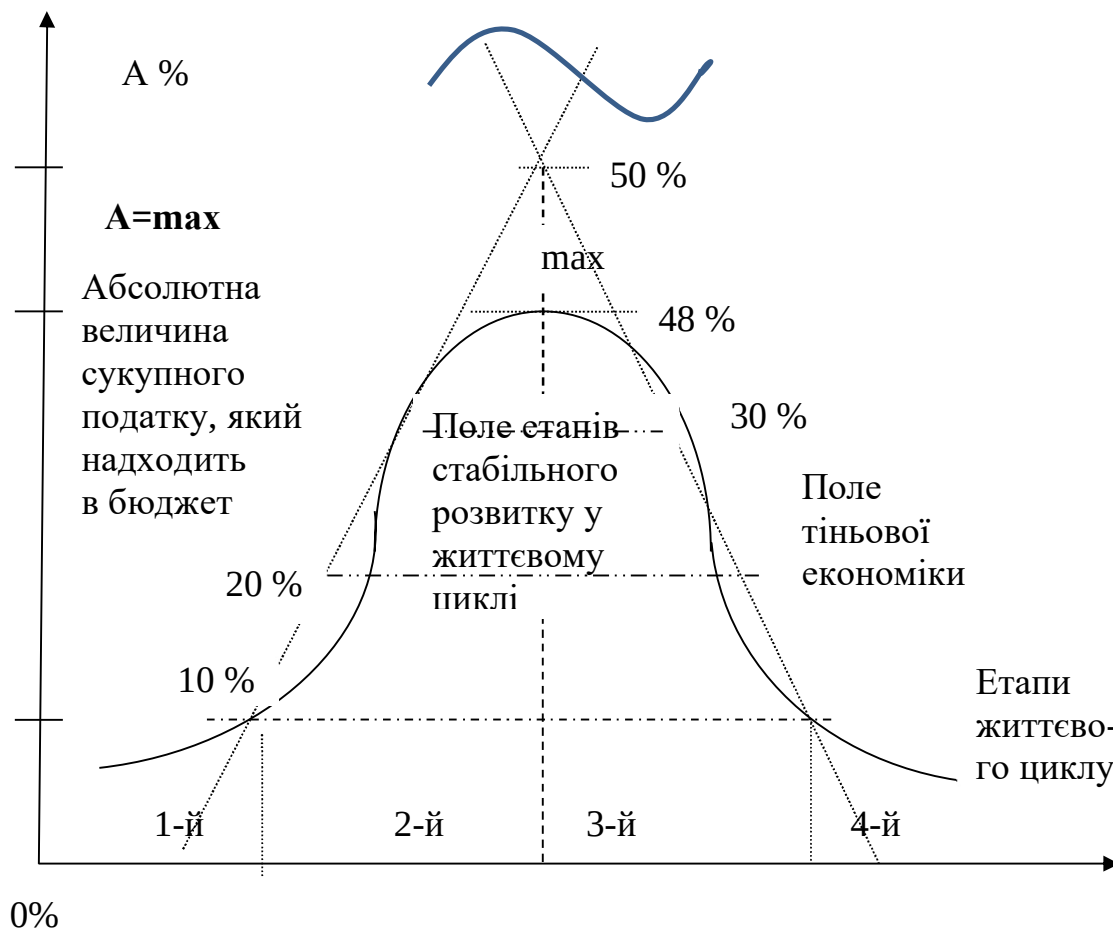

Рис. 1. Графік удосконалення системи оподаткування з урахуванням 4-х етапів розвитку підприємства (крива Лаффера)

І на 4-му етапі він також повинен становити не більше 10 %, оскільки підприємство має кардинальні інноваційні зміни за рахунок накопичених власних ресурсів. Безпідставне збільшення сукупного податку підприємств неминуче спричиняє збільшення поля тіньової економіки.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. – Київ : Основа, 2005. – 552 с.
2. Кравчук М. В., Петровська І. І. Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 2. С. 49–56.
3. Поляков В. А. Універсальна економічна теорія. Організаційний механізм управління / В.А. Поляков. – Дніпропетровськ : Новий центр, 2024. – 192 с.
4. Федулова Л.І. Управління інноваційним розвитком підприємства / Л.І. Федулова // Маркетинг та менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 122–135.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Денисенко О.,

*адвокат, здобувач ступеня доктора філософії за спеціальністю
«Право» кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету*

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ПРИ ВРЕГУЛЮВАННІ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ МЕДІАТОРА

На виконання Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [1], яка прописала необхідність встановлення для окремих, визначених законом, категорій справ обов’язкового досудового порядку врегулювання спорів з використанням медіації та інших практик, запровадження та розвиток інституту медіації, був прийнятий в 2021 році Закон України «Про медіацію» (надалі – ЗУ про медіацію) [2]. За ЗУ про медіацію медіатором є спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію, тобто на медіатора не поширюється Закон України «Про запобігання корупції», адже він не входить до переліку осіб, на яких поширює свою дію ст. 3 цього Закону. Однак ЗУ про медіацію не врахував певних практик, які існують в європейських країнах щодо врегулювання спору за участю медіатора, а саме не передбачив такий вид медіації як присудова. «Присудова медіація (court- related mediation, court-connected mediation, court-annexed mediation) – один із видів медіації, що проводиться після звернення особи до суду і інтегрована у цивільне судочинство, на відміну від досудової або зовнішньої медіації, що проводиться без звернення до суду [3]. Такий вид медіації є в Нідерландах, Німеччині, Австрії, Фінляндії, Квебеку та багатьох інших країнах. В цілому суть присудової медіації в тому, що в залежності від держави 1) суддя або передає справу на розгляд медіатора, обраного сторонами, що не є суддею або іншим працівником суду, 2) або маючи статус судді-медіатора самостійно вирішує спір, 3) або передає справу на розгляд за допомогою медіації іншому судді. Тобто, медіатором в певних країнах є суддя, а відповідно п. г) ч. 1. ст. 3 Закону України «Про запобігання

корупції» поширює свою дію на суддів. Тому, при вивченні питання щодо внесення змін до ЗУ про медіацію щодо надання статусу медіатора судді варто обов'язково врахувати корупційні ризики, які можуть виникнути. Корупційними ризиками в судовій системі можуть бути:

1. Хабарі; обмін послугами або обіцянки про майбутні послуги; отримання послуг;
2. Зловживання повноваженнями;
3. Корпоративізм та лоялізм по відношенню до інших суддів, помічників суддів і іншого підпорядкованого персоналу;
4. Приватні інтереси й конфлікт інтересів;
5. Непотизм, кумівство та корпоративізм;
6. Вплив на отримання сертифіката медіатора;
7. Конфлікт інтересів;
8. Маніпуляції/втручання у систему розподілу справ [4].

Варто погодитися з Т. Цувіною, яка зазначає, що аналіз зарубіжного законодавства свідчить, що перспективним напрямком реформування вітчизняного процесуального законодавства має стати впровадження саме присудової медіації [3]. Разом з тим, варто в разі надання суддям статусу медіаторів, внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції», де передбачити можливі корупційні ризики при врегулюванні спору за участю медіатора.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
3. Цувіна, Т. А. (2017). Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства*, 195–200.
4. Вікторія Дженнетт. Корупційні ризики останніх реформ у судовій системі України. Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» («Нове правосуддя»). URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/NJ_Judicial_Corruption_Risks_Report_2017_UKR-1.pdf

Лаврищук С.,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник
Новак О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція є однією з найсерйозніших проблем сучасності, яка вимагає першочергового вирішення в більшості країн світу, зокрема і в Україні. Високий рівень корупції в Україні став загальновизнаним не лише на національному, а й на міжнародному рівні, що негативно впливає на всі сфери життя: економічну, політичну та соціальну. Це явище підриває довіру громадян до державних установ та гальмує розвиток країни, перетворюючись на загрозу для суспільства. Однак деякі країни все ще мають ефективні програми для вирішення цієї проблеми. Дослідження іноземних, зокрема європейських, антикорупційних механізмів є дуже перспективним для вивчення позитивного міжнародного досвіду.

Корупція завжди розглядалася як загроза економічним інтересам, так і самому існуванню ЄС. Вона також є серйозним ризиком для внутрішнього ринку. Крім того, її наслідки можуть загрожувати єдності самого Союзу та знижувати довіру громадян до європейських інституцій.

Європейський Союз є одним із найменш корумпованих регіонів у світі. Однак жодна країна не є повністю вільною від корупції. Хоча характер і масштаби можуть відрізнятися в залежності від країни, корупція шкодить ЄС загалом [1]:

- 70 % європейців вважають, що у їхніх країнах широко поширена корупція;
- 35 % підприємств ЄС вважають корупцію проблемою у веденні бізнесу;
- 59 % бізнесменів погоджуються з тим, що хабарництво є найлегшим способом отримання державних послуг.

Не дивлячись на те, що країни Європейського Союзу відрізняються одна від одної як за станом корупції, так і за методами боротьби з нею, їхній досвід протидії є досить цінним для України.

Досвід Грузії у протидії корупції вважається одним із найбільш успішних для запозичення Україною. Грузія застосувала радикальний підхід, спрямований на мінімізацію ролі держави в регулюванні суспільних відносин. З 2003 року, після Революції троянд і приходу до влади нового уряду, розпочалися масштабні реформи. Основні напрямки включали скорочення державного апарату, приватизацію, реформування податкової та митної систем, а також створення вільних економічних зон. Важливу роль у розробці антикорупційної стратегії відіграли експерти міжнародних організацій, таких як Світовий банк, МВФ та Агентство США з міжнародного розвитку. Прозорі арешти чиновників стали частиною кампанії уряду, спрямованої на підвищення довіри до правоохоронної системи. Загалом, запорукою успіху було охоплення всіх без винятку сфер суспільного життя [2].

Іншим прикладом ефективної боротьби з корупцією є Естонія. Країна змогла досягти значного успіху без створення окремих антикорупційних органів. На початку 1990-х років Естонія була однією з найбільш корумпованих держав у Балтійському регіоні, але завдяки масштабним судовим реформам та реорганізації державної служби вдалося змінити ситуацію. Важливим фактором успіху стало залучення нових, не пов'язаних із корупційними схемами осіб до державних органів. Також було запроваджено однакову ставку податку на прибуток для всіх рівнів доходу, що спростило адміністрування податків і зменшило можливості для корупції [3].

Німеччина та Словаччина також демонструють ефективні підходи у боротьбі з корупцією. У цих країнах активно залучають громадськість. Наприклад, у Нижній Саксонії було запроваджено анонімну систему повідомлень про корупцію, що сприяло відкриттю багатьох кримінальних справ, 30 % яких стосувалася корупційних злочинів. Це не тільки є ефективним рішенням, але й підвищило рівень довіри до правоохоронних органів.

Варто також розглянути досвід Фінляндії, яка є однією з найменш корумпованих держав у світі за Індексом сприйняття корупції. У Кримінальному кодексі країни передбачені суворі покарання за корупційні дії, що варіюються від штрафів до ув'язнення на строк до чотирьох років, залежно від тяжкості злочину. Така логіка демонструє чітку позицію щодо засудження проявів корупції з боку влади і суспільства [4].

Слід звернути увагу на досвід Румунії у протидії корупції, яку можна назвати найбільш агресивною в Європі. У 2002 році було створено Національний антикорупційний директорат Румунії. Він спеціалізується на фінансовому шахрайстві з коштами Євросоюзу, зловживаннях обов'язками посадовців, тощо. Як результат, більше 5 тисяч румунських чиновників різних рангів постали перед судами [5].

Отже, відповідно до розглянутого досвіду європейських країн, слід зробити висновок, що найважливішим чинником у боротьбі із корупцією є існування сильної політичної волі державного керівництва та удосконалення законодавства в цій галузі. Також найефективнішими в цьому питанні є ті країни, які використовують комплексні та дуже принципові методи вирішення корупційних проблем. Найбільш придатним для України є досвід Грузії, що передбачає скорочення державного апарату, проведення реформ податкової та митної систем тощо. Також Україні варто залучити закордонних експертів для розробки антикорупційної стратегії.

Список використаних джерел

1. Corruption. *European Commission*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption_en.
2. Поліщук А. Правила протидії корупції і досвід для України: Грузія та Сінгапур. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2016. № 5. С. 166–169. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/38.pdf>
3. Науменко Д. Як боролися з корупцією Естонія та Польща. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/economics/2015/05/18/305287_yak_borolisya_z_koruptsiieyu_estoniy.html.
4. Задирака Н., Кабинець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. Віче. 2014. № 10. С. 27–29 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=viche_2014_10_12
5. Головачко В., Максименко Д. Боротьба проти корупції в Україні, Румунії, Угорщині та Словаччині. *Серія Економіка. Випуск 2(12)*. URL: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5711/1/Fight_%20against_%20corruption_%20in%20_Ukraine_%20Romania_%20Hungary_%20and%20_Slovakia.pdf.

Леонідова О.,
канд. юрид. наук, доц.,
Українська державна льотна академія

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО ТА АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Усі цивілізовані держави прагнуть до співпраці в різних сферах, зокрема, у сфері міжнародного приватного права. Тому що взаємодія в різних сферах приватного життя є важливим пріоритетом у зовнішній політиці кожної демократичної країни, яка прагне спростити реалізацію прав і свобод своїх громадян.

Основна питання полягає у тому, що більшість держав світу вже сформували свої системи матеріально-правових і колізійних норм. Ці системи відрізняються в різних державах. Досить часто ці норми кодифікуються в спеціальних правових актах, що також значно ускладнює їх трансформацію.

Термін «міжнародне приватне право» вперше з'явився в науковій літературі в ХІХ столітті, але, незважаючи на його широке використання, є суперечливим, оскільки до цього часу немає його єдиного визначення ні у вітчизняних, ні в зарубіжних виданнях.

Зокрема, у вітчизняній правовій науці висловлюються різні підходи до розуміння природи міжнародного приватного права: як приватноправової галузі національного права, як складової міжнародного публічного права чи як наднаціональної юридичної особи [1, с. 27–33].

Виникнення цієї галузі права є об'єктивним явищем, на її розвиток впливають умови сучасної дійсності. Зокрема такі як: а) інтернаціоналізація господарського життя; б) різке посилення міграції населення внаслідок воєн, різноманітних конфліктів, політичних і національних причин, а також з метою працевлаштування та навчання; в) науково-технічний прогрес, який робить можливим транснаціональне використання інформаційних даних, досягнень науки, техніки і культури.

Міжнародне приватне право та антикорупційні процеси – це дві сфери юриспруденції, які на перший погляд можуть здаватися досить віддаленими одна від одної. Однак, у контексті глобалізації та зростання транскордонної корупції, ці дві галузі тісно переплітаються і взаємодіють.

Міжнародне приватне право застосовується у боротьбі з корупцією у питаннях.

- *визначення юрисдикції*: коли корупційні дії мають міжнародний характер, виникає питання, право якої держави застосовувати до такого злочину. Міжнародне приватне право допомагає вирішити це питання, визначаючи, яке право є застосовним до конкретного спору.

- *арешт та конфіскація активів*: корупційні дії часто призводять до незаконного збагачення. Міжнародне приватне право регулює процедури арешту та конфіскації активів, які знаходяться за кордоном. Це є важливим інструментом для повернення незаконно набутих коштів до держави походження.

- *міжнародне співробітництво*: боротьба з корупцією вимагає тісної співпраці між різними державами. Міжнародне приватне право забезпечує правову основу для такого співробітництва, зокрема, у сфері правової допомоги та взаємної видачі.

Специфіка і завдання міжнародного приватного права полягає в тому, що за наявності різних національних правових систем і збереження відмінностей у правових системах різних держав необхідно визначити, право якої держави є застосовні у відносинах такого міжнародного спілкування [2].

Основні проблеми сучасного етапу розвитку міжнародного приватного права полягають у самій правовій природі цієї галузі права, її предметі та методі правового регулювання цих відносин. Вирішення цих питань ускладнюється певним нашаруванням різних правових систем, а також їх взаємодією з правом міжнародних організацій, а також міжнародно-правовими нормами як загальними, так і спеціальними:

- *різноманітність правових систем* (кожна країна має свою власну правову систему, що ускладнює міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією);

- *банківська таємниця* (банківська таємниця часто використовується для приховування корупційних доходів. Міжнародне право у цій сфері має свої обмеження);

- *політичні фактори* (політичні інтереси можуть впливати на ефективність міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією).

Сьогодні основні зусилля як науковців, так і законодавця повинні бути спрямовані на моделювання тих чи інших перспектив розвитку міжнародного приватного права у боротьбі із корупцією саме виходячи

з реалій українського законодавства та базових трансформаційних процесів нашого суспільства. Перспективи розвитку:

– *уніфікація норм*: розвиток міжнародних конвенцій та уніфікованих законів сприятиме гармонізації міжнародного приватного права у сфері боротьби з корупцією.

– *співпраця між державами*: посилення міжнародного співробітництва, зокрема, у рамках міжнародних організацій, таких як ООН та ЄС, є важливим кроком для ефективної боротьби з корупцією.

– *роль технологій*: нові технології, такі як блокчейн, можуть сприяти прозорості та відстежуванню фінансових потоків, що ускладнить відмивання корупційних доходів.

Міжнародне приватне право відіграє важливу роль у боротьбі з міжнародною корупцією. Однак, ефективність цієї боротьби залежить від багатьох факторів, включаючи політичну волю держав, розвиток міжнародного права та використання нових технологій.

Список використаних джерел

1. Чубарев В. Л. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 608 с.
2. Міжнародне приватне право: навч. посіб. /за ред. В. М. Гайворонського, В.П. Жушмана. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 366 с.

Ніжейко К.,

*PhD з міжнародних економічних відносин
Державного торговельно-економічного університету*

Кісільова К.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
Державного торговельно-економічного університету*

АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЄС: МОЖЛИВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Європа досягла значних результатів у формуванні законодавчої основи для боротьби з корупцією. Це є можливим завдяки створенню спеціалізованих антикорупційних органів. Для України корупція

є серйозною перешкодою на шляху до євроінтеграції; за даними Transparency International, Україна займає 6 місце за рівнем сприйняття корупції серед країн кандидаток у ЄС в 2023 р. [1].

Інструментом у боротьбі з корупцією є встановлення єдиного стандарту законодавства в цій сфері. Роглянемо, як це вдалося ЄС.

Першим етапом була імплементація першого політичним документу організації, який зосереджувався на проблемі корупції — повідомлення про політику ЄС щодо боротьби з корупцією 1997 р. Головні цілі — захист фінансових інтересів Співтовариства, посадових осіб або держав-членів та приватного сектору. Основний міжнародний договір на той час — Конвенція ООН проти корупції 2003 р. [4]. Після першого антикорупційного комюніке Єврокомісія впровадила стандарти обліку, створила «чорні списки» корумпованих компаній та скасувала податкові пільги для країн-членів ЄС.

Другим етапом була заміна підрозділу по боротьбі з шахрайством UCLAF на Європейське бюро по боротьбі з шахрайством OLAF [2]. Також у той час Єврокомісія ініціювала заходи для підвищення підзвітності та прозорості інституцій ЄС, доброчесності серед співробітників. Європейська ініціатива прозорості включає публікацію даних про отримувачів фондів ЄС, регулювання лобіювання, посилення етичних стандартів в інституціях ЄС і забезпечення доступу до документів. Рада Європи розробила двадцять Керівних принципів для підтримки національної антикорупційної політики, що включають підвищення громадської обізнаності, сприяння етичній поведінці, забезпечення незалежності судів, обмеження імунітету державних службовців, контроль за фінансуванням політичних партій, захист свободи ЗМІ. Для контролю за їх виконанням Рада Європи створила механізм оцінювання на рівні ЄС у вигляді Групи держав проти корупції (GRECO). З 01 січня 2006 р. Україна стала сороковим членом GRECO.

Хоча ЄС вважається найменш корумпованим регіоном у світі, це не означає, що у держав-членах Союзу відсутня корупція. За останніми оцінками, щорічні втрати ЄС через корупцію коливаються від 170 до 990 млрд євро, що становить близько 6 % від ВВП [2].

Третій етап (початок 2000-х) — ЄС ратифікував ключові документи, такі як Конвенція ОЕСР та ООН проти корупції. Включення корупції як тяжкого злочину до інструментів кримінального права, перенесення боротьби з корупцією до нової глави 23 Договору про ЄС посилило вплив ЄС на антикорупційну політику [2]. Європейська Комісія почала використовувати Індекс сприйняття корупції, залучаючи громадянське суспільство до виявлення корупції в країнах

ЄС. Найбільшим недоліком політики ЄС – брак послідовної та чіткої антикорупційної політики. У грудні 2006 року Єврокомісія запровадила механізм співпраці та перевірки для моніторингу виконання вимог, що передбачав щорічні звіти держав про стан антикорупційної політики. Цей механізм нагадував практику GRECO Ради Європи та дозволив ЄС розробити чіткіші антикорупційні принципи.

У 2010 році антикорупційна політика ЄС отримала новий імпульс із заснуванням Стокгольмської програми [3]. Лісабонський договір ЄС, скасувавши стовпову структуру, сприяв більш ефективному прийняттю рішень у сферах свободи, безпеки та правосуддя. Європейська Комісія запровадила Антикорупційний звіт, який включав заходи для боротьби з корупцією в інституціях ЄС [3].

У період *четвертого етапу* антикорупційної політики ЄС (2010–2020-ті роки) Європейський Парламент у вересні 2020 року створив Підкомітет з питань оподаткування (FISC) для підтримки Комітету з економічних і валютних питань (ECON) у боротьбі з податковим шахрайством. Для боротьби з корупцією країни-члени ЄС створили різні інституційні структури. Країни ЄС суттєво відрізняються за рівнем корупції та методами боротьби з нею. Наприклад, Естонія досягла успіхів у цій боротьбі навіть без створення окремих антикорупційних органів. Але ключовим документом для всіх учасників є Директива (ЄС) 2017/1371 від 5 липня 2017 року [4].

У 2021 році Європейський Парламент запропонував Єврокомісії визнати корупційні діяння підставою для міжнародних санкцій. На початку 2022 року Європарламент закликав до створення глобальної стратегії боротьби з корупцією. Президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн оголосила про план оновлення нормативної бази в антикорупційній сфері, що стало початком нового етапу антикорупційної політики ЄС. Отож, *п'ятий етап* розпочався з представлення Комунікації Європейської Комісії від 3 травня 2023 р. щодо боротьби з корупцією в ЄС і в усьому світі.

У рамках інтеграційного процесу Україна має на меті адаптувати своє законодавство до європейських стандартів у протидії корупції. Основною перешкодою є непрацююча нормативно-правова база, але поступово впроваджуються принципи протидії корупції ЄС. Однією з програм технічної допомоги в цій сфері є Антикорупційна ініціатива EUACI, яка складається з трьох компонентів:

- Зміцнення функціонального та нормативного потенціалу державних органів у сфері запобігання та боротьби з корупцією.

- Посилення парламентського контролю над процесом реформ і розвитком стратегічної нормативно-правової бази.

– Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування, громадських організацій та медіа у залученні до боротьби з корупцією [5].

Боротьба з корупцією є важливим напрямком роботи ЄС, оскільки є серйозною загрозою для національної безпеки та європейської інтеграції. Наразі не існує єдиного нормативного документа, який би всебічно описував правову базу протидії корупції в ЄС. Водночас створенні основні принципи боротьби з корупцією і є значна кількість нормативних актів. Україні слід імплементувати положення Директиви 2017/1371, яка детально регулює боротьбу з шахрайством та відмиванням грошей. Наразі, суть багаторічної історії формування та реалізації антикорупційної політики ЄС зосереджена в Комунікації Європейської Комісії від 3 травня 2023 року [6]. Цей амбітний документ позначив початок п'ятого етапу, засвідчивши перехід ЄС до більш активної та скоординованої роботи в запобіганні та подоланні корупції на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції 2023 рік: веб-сайт. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Stepping up the EU's efforts to tackle corruption Cost of NonEurope Report. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734687/EPRS_STU\(2023\)734687_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734687/EPRS_STU(2023)734687_EN.pdf) (date of access: 03.10.2024).
3. United Nations Convention Against Corruption: United Nations Office on Drugs and Crime 31.10.2003. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf (date of access: 08.10.2024).
4. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1371> (date of access: 03.10.2024).
5. Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні. EUACI. URL: <https://euaci.eu/ua/> (дата звернення: 09.10.2024).
6. Modernising of EU Anti-Corruption Framework. European Institute of Management and Finance. 2023. URL: <https://eimf.eu/modernising-the-eu-anti-corruption-framework/> (date of access: 09.10.2024).

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Питання протидії корупції в Україні постійну привертає увагу не тільки вчених, політичних діячів та представників громадських організацій, а й міжнародне співтовариство. Саме стан корупції в Україні викликає занепокоєння у держав-партнерів і в умовах протидії російській агресії в період повномасштабного вторгнення в нашу державу. Разом з тим, вже сьогодні, коли країна-агресорка продовжує руйнувати українські міста, завдавати ударів по критичній інфраструктурі, вбивати цивільне населення та катувати військовополонених, вчиняти інші протиправні діяння, порушуючи норми міжнародного права взагалі та міжнародного гуманітарного права зокрема, питання протидії корупції продовжує бути серед болючих, яке хвилює суспільство.

Таблиця 1

Визначення поняття «корупція», задекларовані у міжнародних документах та вітчизняних нормативно-правових актах

Нормативно-правовий акт	Визначення поняття
Закон України «Про запобігання корупції»	використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей
Практичні заходи боротьби з корупцією	порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що виявляється у протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності
Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією	прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого

Нормативно-правовий акт	Визначення поняття
	обов'язку особою, що отримує хабар, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи
Конвенція ООН проти корупції	у ст. 3 не подано чіткого і єдиного визначення корупції, лише наведені різновиди корупційних практик
Міжамериканська конвенція проти корупції (Камлик М. І., Невмержицький Є. В., 1998)	– спроба отримання прямо або побічно урядовим чиновникам або особою, що здійснює публічні функції, будь-яких предметів грошової вартості, а також іншої користі, такої як подарунок, послуга, обіцянка, перевага для себе або іншої особи чи організації в обмін на будь-який акт або бездіяльність під час здійснення ним публічних функцій; – пропозиція або надання прямо чи побічно такої користі; – будь-які акти чи бездіяльність під час виконання своїх обов'язків урядовим чиновником чи особою, котра здійснює публічні функції, з метою незаконного отримання прибутку для себе або третьої сторони; – шахрайське використання або приховання майна, отриманого внаслідок скоєння одного з цих актів

Джерело: Положення міжнародних документів та національного законодавства

У науковій літературі існує не існує єдиного підходу щодо визначення поняття корупції, адже намагання кожного вченого охопити як можна більше ознак призводить до того, що запропоновані дефініції включають лише загальні, нечіткі формулювання, а деколи й такі, що виключають одне одного. Що ж стосується визначення «корупції» у міжнародному праві, то також відсутній єдиний підхід щодо його тлумачення.

Зупинимося на аналізі існуючих визначень понять «корупції», які задекларовані у міжнародних документах та вітчизняних нормативно-правових актах більш детально (таблиця 1).

Окрім того, у Модельному законі про боротьбу з корупцією, прийнятому Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць у 1999 р., Довідковому документі ООН про міжнародну боротьбу з корупцією та Кодексі поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку у визначеннях поняття «корупції» також зроблено різні аспекти у цій дефініції.

Отже, виходячи із проведеного аналізу існуючих підходів до визначення поняття «корупції» можна відзначити, що у міжнародних документах не виділяються специфічні ознаки, які б дозволили виробити універсальне поняття цього явища. Так, наприклад, зосередження уваги лише на тому, що корупція властива державним службовцям залишає поза увагу пересічних громадян, які пропонують неправомірну вигоду за вчинення або невчинення тих чи інших діянь

зазначеній категорії осіб. Це вказує на необхідність розробки єдиного міжнародного документу, який би об'єднав існуючі підходи у його тлумаченні, та дозволило усунути дискусійні питання навколо його визначення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Права человека: Международный сборник договоров. Нью-Йорк : ООН, 1989. С. 65–68.
3. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 16.03.2005 р. № 2476-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. №16. Ст. 266.
4. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: ратифікована Законом України від 16 березня 2005 року № 2476-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
5. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні. К. : Товариство «Знання», КОО, 1998. 187 с.

Поляниця С.,
студентка ФМТП
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник
Нескороджена Л.,
канд. юрид. наук, доц.,
Державний торговельно-економічний університет

АДАПТАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

На превеликий жаль питання протидії корупції залишається доволі гострим вже не перше десятиліття не тільки для України, а й для більшості країн світу. Формування глобальної антикорупційної стратегії є одним з основних питань порядку денного світової спільноти, що, як наслідок, спричинює здійснення покрокової боротьби з корупційними схемами, що існують на теперішній час.

Незважаючи на повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року, 23 червня того ж року країни члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, що, у свою чергу, наділило її рядом зобов'язань, у тому числі, реформувати та адаптувати українське антикорупційне законодавство у відповідність до європейських стандартів [2].

Держави-члени Європейського Союзу володіють значним та цінним досвідом у сфері протидії корупційним правопорушенням, що виявляється у розробці та впровадженні численних нормативно-правових актів та інструментів, спрямованих на боротьбу з корупцією та забезпечення належного захисту фінансових інтересів Союзу [1].

Антикорупційна політика ЄС включає в себе дві основні групи механізмів: правові та інституційні.

Правові механізми. На рівні Європейського Союзу було прийнято низку міжнародних документів, спрямованих на протидію корупційним правопорушенням, серед яких, зокрема, виділяють:

- *Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції*, підписана 31.10.2003 (дата ратифікації Україною – 18.10.2006, а набула чинності для України – 01.01.2010).
- *Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського Парламенту та Ради про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів Союзу, кримінально-правовими засобами* від 5 липня 2017 року.
- *Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією* підписана 27.01.1999 (дата ратифікації Україною – 18.10.2006, а набула чинності для України – 01.03.2010).

Інституційні механізми. Сучасний інституційних механізм протидії корупції формується завдяки діяльності універсальних, між-регіональних, регіональних міжнародних організацій [3], до яких, зокрема, відносять:

- Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime) – спеціалізована установа ООН, що займається боротьбою з поширенням наркотиків і пов'язаною з ними злочинністю, яке засновано у 1997 як основний орган ООН для реалізації співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, нелегальним виробництвом і споживанням наркотиків, терористичною загрозою, а також, корупцією.
- *Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (European Anti-fraud Office, OLAF)* – орган, відповідаль-

ний за боротьбу з шахрайством та зловживаннями у використанні коштів із бюджету Європейського Союзу. Місія OLAF полягає у виявленні, розслідуванні та припиненні шахрайства з коштами ЄС. Державна аудиторська служба України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.07.2021 №702 виконує функції Національного контактного пункту з організації взаємодії з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) [4].

Високий рівень корупції у країні (Україна посідає 104 місце з 180 країн за індексом сприйняття корупції) вимагає впровадження дієвих механізмів, спрямованих на боротьбу з даним явищем. І такі механізми, завдяки великому досвіду і багаторічним напрацюванням, вже діють та вдосконалюються у країнах ЄС.

Заходами, що будуть сприяти адаптації антикорупційних механізмів Європейського Союзу в Україні, можуть виступати, зокрема, реформа суддівської системи та суддівської відповідальності (зменшення впливу політичних сил на судову гілку влади шляхом зміни існуючої процедури відбору до Вищої Ради Правосуддя, а також залученням міжнародних експертів та громадськості), посилення прозорості державного управління (розширити перелік сфер на компетенцію яких поширюється дія Єдиного державного реєстру декларацій, а також розширити перелік доступної для публічного ознайомлення інформації (види декларацій); вдосконалення вже існуючої системи публічних закупівель «Prozorro») та розширення повноважень діючих антикорупційних органів (провести реформу щодо процедури призначення осіб на керівні посади таких органів, як НАБУ (Національне антикорупційне бюро України) та НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції) задля зменшення політичного впливу на діяльність даних органів, шляхом залучення міжнародних агентів і громадськості, як і у випадку з суддями).

Таким чином, адаптування українського законодавства до стандартів Європейського Союзу у питаннях, що стосуються протидії корупції, має неабияке значення на шляху євроінтеграційного процесу України, оскільки показники рівня корупції країни впливають не тільки на процеси, пов'язані з членством України у ЄС, а й на всесвітнє сприйняття України як потенційного союзника та партнера в контексті міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Комаров М. А. Порівняльний аналіз антикорупційного законодавства України та країн ЄС: імплементація та адаптація кращих практик. Сучасний науковий журнал, № 4. Том 2. 2024. С. 50–56.
2. Однолько І.В. Гармонізація антикорупційного законодавства для надання Україні статусу члена Європейського Союзу. Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути? Матеріали міжнар. наук. конф. м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р. С. 203–206.
3. Пахлевандзе А. Міжнародний інституційний механізм у сфері запобігання та протидії корупції. Юридичний вісник. 2021. № 5. С. 93–99.
4. Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3688> (дата звернення: 07.10.2024).

Serazhym V.,

Bachelor 2nd year of study,

State University of Trade and Economics

Oliinyk A.,

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department of International Management,

State University of Trade and Economics

ANTI-CORRUPTION STRATEGIES OF THE EU AND THEIR ADAPTATION IN THE UKRAINIAN CONTEXT DURING THE WAR

Corruption remains a significant barrier to political stability, economic growth, and social cohesion in many countries, particularly in post-Soviet states like Ukraine. The European Union (EU) has long recognized the detrimental effects of corruption and has implemented various strategies to combat it. These strategies are particularly relevant in the context of Ukraine, especially during the ongoing war, which has exacerbated vulnerabilities to corruption and undermined governance.

The EU has developed a comprehensive framework to address corruption, rooted in principles of good governance, rule of law, and transparency [1]. Key components of these strategies include the establishment of legal frameworks, the promotion of accountability mechanisms, and the enhancement of civil society engagement. The EU has also integrated anti-corruption measures into its enlargement and neighbourhood policies, conditioning financial aid and political support on the implementation of robust anti-corruption measures.

The ongoing war in Ukraine has intensified the challenges of combating corruption. The conflict has created a fertile ground for corrupt practices, with increased opportunities for illicit activities in the midst of political instability and weakened institutional capacity. The urgent need for military and humanitarian support has led to a diversion of resources, making it easier for corrupt actors to exploit vulnerabilities.

In light of these challenges, Ukraine has sought to adapt EU anti-corruption strategies to its unique context during the war. The Ukrainian government has taken steps to reinforce its commitment to anti-corruption efforts by enacting legislation that aligns with EU standards. This includes reforms aimed at strengthening the independence of the judiciary, enhancing the transparency of public procurement, and bolstering the capabilities of anti-corruption agencies.

Furthermore, international partners, including the EU, have increased their support for Ukraine's anti-corruption initiatives in response to the war. This support includes financial assistance, technical expertise, and capacity-building programs aimed at enhancing the effectiveness of anti-corruption institutions. The EU has also emphasized the importance of civil society engagement, recognizing that grassroots organizations play a crucial role in holding authorities accountable and promoting transparency.

A notable adaptation of EU strategies in Ukraine is the establishment of online platforms for reporting corruption and tracking public funds. These platforms leverage technology to enhance transparency and enable citizens to participate actively in monitoring government actions. Such initiatives empower citizens and foster a culture of accountability, aligning with the EU's broader goals of promoting participatory governance.

Additionally, the international community's support for anti-corruption measures in Ukraine has the potential to catalyze systemic change. The emphasis on conditionality in foreign aid, whereby assistance is contingent upon concrete anti-corruption efforts, creates an incentive for the Ukrainian government to prioritize these initiatives. This approach

fosters a sense of ownership among Ukrainian stakeholders, encouraging them to take the lead in combating corruption.

In conclusion, the EU's anti-corruption strategies offer a valuable framework for addressing corruption in Ukraine, particularly in the context of the ongoing war. The adaptation of these strategies to Ukraine's unique circumstances presents both challenges and opportunities for progress. As Ukraine navigates the complexities of conflict, the commitment to anti-corruption measures will be essential for building a resilient, transparent, and accountable governance system. The support of international partners, coupled with a strong domestic commitment to reform, can pave the way for meaningful change and contribute to the long-term stability and prosperity of Ukraine.

References

1. Corruption. *Migration and Home Affairs*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption_en (date of access: 09.10.2024).

Voloshyn A.,

*Faculty of International Trade and Law,
specialty Management of Foreign Economic Activity,
State University of Trade and Economics*

Academic supervisor

Sierova L.,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor
of the Department of International Management,
State University of Trade and Economics*

ANALYTICAL ACTIVITIES OF FINANCIAL MONITORING ON CORRUPTION IN UKRAINE

In the modern world, the number of money laundering methods is growing every day. New ideas are characterized by the constant complication of processes, acceleration of the speed of illegal operations, and criminals are constantly improving their money laundering methods.

Traditionally, banking institutions have been used for such operations, but now electronic (virtual) money systems are becoming increasingly popular. In Ukraine, schemes related to terrorist financing and concealment of the proceeds of corruption are actively emerging. Money laundering is a threat to the economic security of any country and is becoming a global phenomenon.

According to international research in the field of anti-corruption policy, the negative effect of corruption has a devastating impact on all levels of the country's economy, thereby reducing private investment, having a distributive effect on the quantity and quality of public infrastructure, reducing tax revenues and impeding the formation of effective human resources [2]. Fighting corruption is one of the most pressing social problems of our time, and for many countries, solving it is an extremely important and complex matter. Therefore, it is important to create an effective and efficient anti-corruption system that would include prevention, detection and appropriate response to corruption factors, exposure of corruption and ensuring the implementation of the principle of inevitability of responsibility for their commission. It should be noted that the prevention and detection of proceeds of corruption is fundamental to the effectiveness of a successful anti-corruption regime, which will help restore public trust in government institutions, improve the investment climate, and develop the economy. One of the most dangerous forms of corruption is the merger of criminal elements with state structures, which results in officials working primarily for their own enrichment or abusing their official functions for their own benefit. Corrupt relations between officials have become an element of criminal business. It is known that corruption is increasingly penetrating vital spheres of society, making it possible to establish control over financial and industrial groups and even sectors of the economy, individual large enterprises, and lobby their interests in legislative bodies and public administration and local self-government bodies.

The issue of fighting corruption is a requirement of the present day and is the most urgent for Ukraine. Global experience shows that when a country is undergoing reforms, the level of corruption always increases. Therefore, corruption in Ukraine, its scale, specificity and dynamics are a consequence of the general political, social and economic problems of our country, the solution of which is extremely important and complex for Ukraine. The unprecedented level of corruption threatens national security and the constitutional order of the state. Corruption is a dangerous social phenomenon for any state. The laundering of corruption proceeds is cross-

border in nature, when the crime may begin in one country and be completed in another. Therefore, the origin of the proceeds of corruption used for laundering can come from both internal and external sources [1]. Some of the most common types of corruption crimes are bribery, embezzlement of budget funds, forgery, abuse of power or position. Public procurement remains the most vulnerable to corruption, which manifests itself in bribery for winning tenders, embezzlement of budget funds by officials signing fictitious acts, and favoring affiliates by unjustifiably rejecting competitive bids from other potential suppliers. The funds received from the implementation of corruption schemes are subsequently used to purchase luxury housing, yachts, precious metals and stones, antiques, securities, organize exquisite recreation, invest in business and other personal needs. Currently, the creation of a comprehensive system of measures and tools used by government agencies to combat corruption is a topical issue for Ukraine and a key to building an effective state. International experience proves that the fight against corruption is successful only if it is addressed comprehensively, has clear priorities, covers as many areas of the state as possible, is ongoing and is in the focus of attention of both the authorities and the public [3]. The overall level of corruption in Ukraine is quite high. In 2021, according to a study by the international anti-corruption non-governmental organization Transparency International, Ukraine ranked 117th out of 180, and its Corruption Perceptions Index (CPI) score improved to 33 out of 100 points. This is 3 points more than in the previous year. However, it is only 1 point more than in 2019. The result of 2019 is 32 points and 120th place among 180 countries. Thus, Ukraine gained 2 more points and moved up 10 places. Ukraine's Corruption Perceptions Index improved in 2021 due to the launch of the High Anti-Corruption Court with appropriate jurisdiction and the relaunch of the National Agency for the Prevention of Corruption. The NAPC's relaunch started with the election of a new sole head, which was attended by representatives of the international community. These events finally «completed the chain» of creating an anti-corruption infrastructure in Ukraine, which had been only partially functioning before [4].

Thus, in order to reduce corruption and increase public and business trust, the authorities need to implement a number of changes to overcome corruption. Introduce transparent and accountable management of public assets and guarantee further development of the procurement sector: 1. Unblock and prepare objects for privatization. In particular, to amend the Law of Ukraine «On Privatization of State and Communal Property»,

namely to cancel the provision prohibiting auctions for the sale of objects during the period of quarantine restrictions. 2. Disclose information about state-owned property. Develop a new Register of State Property Objects as an accessible and convenient tool for visualizing and searching for objects. Change the legislative framework for the management of state property. 3. Improve procurement in line with international commitments. Minimize the risks of adopting draft laws that contradict the Law of Ukraine «On Public Procurement» and/or expand the list of exceptions to the law. Ensure effective control and monitoring of procurement by the State Audit Service.

References

1. Balanutsa O.O. (2011) Features of the formation of the financial monitoring system in Ukraine. Investments: practice and experience, no. 6, pp. 38–40.
2. Halitsyn V.K. (2001) Models and technologies of monitoring systems in economics: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.03.02. Economic and mathematical modeling. Kyiv: KNEU, 30 p.
3. Moskalenko N.V. (2009) Financial monitoring as an instrument of economic security. Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs, no. 1, pp. 1–7.
4. Official website of the State Financial Monitoring Service of Ukraine. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Бобух М.,

студент факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник

Бобирь О.,

канд. екон. наук, доц.,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Фінансовий механізм оподаткування в Україні має низку проблем, вирішення яких є важливим для розвитку економіки, забезпечення стабільних податкових надходжень і підтримки підприємницької діяльності. Для досягнення цих цілей необхідно реалізувати комплекс реформ, які б усували наявні недоліки та створювали умови для стабільного розвитку.

Одним із ключових напрямків реформування є спрощення податкової системи. На сьогодні податкове законодавство в Україні є складним і часто незрозумілим для платників податків. Це створює додаткові перешкоди для бізнесу та громадян, оскільки вимагає значних зусиль і часу на виконання податкових зобов'язань. З метою покращення ситуації необхідно зменшити кількість податків, уніфікувати їх структуру та спростити процедури звітності. Впровадження сучасних електронних сервісів для подання податкової звітності допоможе знизити адміністративне навантаження на підприємців та зробить процес більш зручним і доступним.

Ще однією значущою проблемою є тіньова економіка, яка призводить до втрати значної частини податкових надходжень. Для ефективної боротьби з цим явищем потрібно впроваджувати сучасні технології моніторингу фінансових операцій та посилювати податкову дисципліну. Зокрема, використання ІТ-рішень для відстеження фінансових потоків дозволить податковим органам краще контролювати

діяльність підприємств та фізичних осіб, що сприятиме зменшенню рівня ухилення від сплати податків. Окрім цього, важливо посилювати відповідальність за порушення податкового законодавства, що дозволить підвищити рівень добровільної сплати податків.

Одним із механізмів стимулювання легалізації бізнесу є зниження податкових ставок та надання податкових пільг. Це може включати введення спеціальних податкових режимів для малого і середнього бізнесу, а також для підприємств, що працюють у стратегічно важливих галузях економіки. Такі заходи дозволять створити сприятливі умови для розвитку підприємництва, що, у свою чергу, сприятиме збільшенню робочих місць та зростанню економіки.

Оптимізація податкового навантаження є ще одним важливим аспектом реформування фінансового механізму оподаткування. Високі податкові ставки можуть стримувати розвиток бізнесу, знижуючи його конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість. Зменшення податкового навантаження на малий і середній бізнес допоможе підприємствам розвиватися та реінвестувати кошти у власне виробництво. Окрім того, варто запровадити диференційовані податкові ставки залежно від прибутковості та масштабу бізнесу, що дозволить створити справедливіші умови для різних учасників ринку.

Реформа податкових органів є необхідною для забезпечення ефективного функціонування податкової системи. Впровадження сучасних систем управління та оцінки ризиків дозволить зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність роботи податкових служб. Важливо також підвищувати кваліфікацію працівників податкових органів, що дозволить їм більш професійно виконувати свої обов'язки і краще обслуговувати платників податків.

Окрім цього, стимулювання інвестицій є важливим елементом у стратегії економічного розвитку України. Впровадження тимчасових податкових пільг для нових або інноваційних підприємств може стати одним із ключових механізмів залучення інвестицій. Додатково, податкові канікули для підприємств у певних галузях або регіонах дозволять підтримати розвиток економіки в тих сферах, де потрібні додаткові стимули.

Нарешті, підвищення прозорості та довіри до податкової системи є критично важливим для забезпечення її стабільного функціонування. Це можна досягти через забезпечення публічного доступу до інформації про витрати державних коштів, а також шляхом впровадження ефективних механізмів громадського контролю. Якщо

громадяни бачитимуть, що їхні податки використовуються належним чином, це сприятиме підвищенню рівня добровільної сплати податків та зменшенню рівня ухилення.

Таким чином, для вирішення проблем фінансового механізму оподаткування в Україні потрібен комплексний підхід, який включає спрощення податкової системи, боротьбу з тіньовою економікою, оптимізацію податкового навантаження, реформування податкових органів, стимулювання інвестицій та підвищення прозорості. Всі ці заходи допоможуть створити ефективну та справедливую податкову систему, яка стимулюватиме економічний розвиток та забезпечуватиме стабільні надходження до державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>
3. Дослідження Світового банку щодо реформ у податкових системах. URL: <https://worldbank.org>
4. МВФ (Міжнародний валютний фонд). URL: <https://imf.org>
5. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. Національне агентство з запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>

Бовш Л.,

канд. екон. наук, доц.,

Державний торговельно-економічний університет

Олешко С.,

канд. екон. наук, доц.,

Державний торговельно-економічний університет

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАЄНС В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСТИННОСТІ

Незважаючи на зростання національної свідомості у населення внаслідок згуртованості у протидії загрозам і наслідкам війни, корупція в Україні залишається однією з найбільш актуальних проблем. Це негативно впливає на бізнес, знижуючи шанси до вступу в Європей-

ський союз. Крім того, у сфері гостинності, де конкуренція є надзвичайно високою, забезпечення прозорості та етичних стандартів ведення бізнесу набуває критичного значення. В цьому сенсі, антикорупційний комплаєнс, як система заходів, спрямованих на запобігання корупційним діям, стає невід'ємною складовою економічної безпеки суб'єктів гостинності. Запровадження антикорупційної політики допомагає знизити ризики, підвищує довіру стейкхолдерів, забезпечує стабільність бізнесу на ринку, тому дане дослідження є актуальним.

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» (ВР, 2014), корупція визначається як використання особою своїх службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей для отримання неправомірної вигоди, прийняття такої вигоди чи обіцянок/пропозицій неправомірної вигоди для себе або інших осіб тощо. В свою чергу, комплаєнс характеризує поведінку економічного суб'єкта щодо всіх аспектів правових, етичних і корпоративних норм і стандартів – до формування позитивної корпоративної репутації (Бови, 2020). Відповідно, антикорупційний комплаєнс можна інтерпретувати як систему заходів та процедур, спрямованих на запобігання, виявлення та реагування на корупційні дії в організаціях. Ця система повинна включати розробку політик, навчання співробітників, моніторинг ризиків та впровадження контролю за дотриманням антикорупційних норм.

Вищезазначене демонструє важливість інтеграції програми антикорупційної протидії в безпекову політику суб'єктів бізнесу, в тому числі й сфери гостинності. Основними компонентами антикорупційного комплаєнсу, при цьому, є наступні (рис. 1).

Слід зазначити, що антикорупційна комплаєнс-політика повинна бути публічною та мати юридичні підстави, тобто бути легітимною по відношенню до персоналу, клієнтів, партнерів та власників готелю, конкурентів, органів влади та її представників, соціумом. Тому важливим є прописання відповідних стандартів взаємовідносин у рамках корпоративних стандартів, що суттєво поліпшить рівень економічної безпеки суб'єкта гостинності (табл. 1).

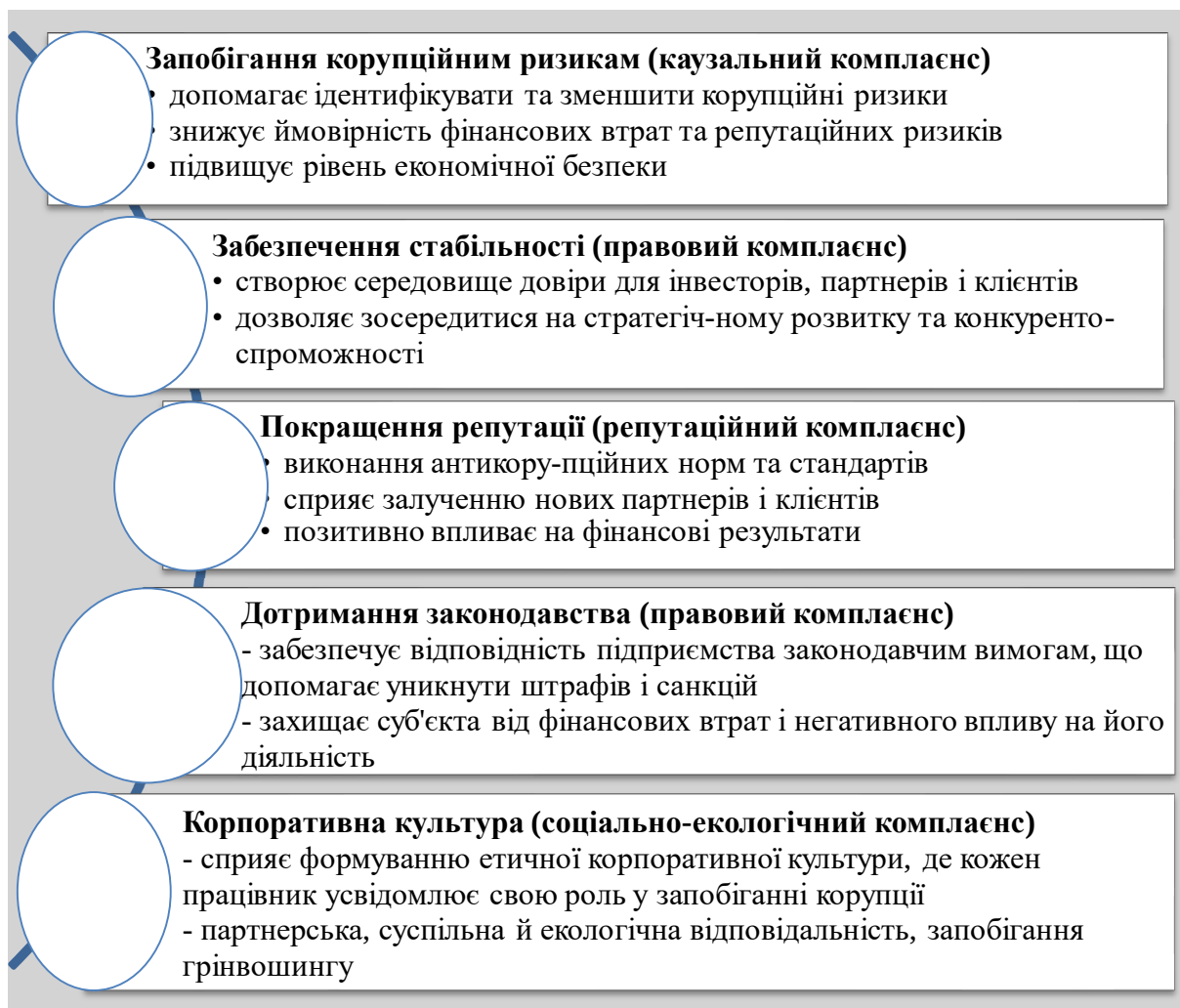

Рис. 1. Декомпозиція антикорупційного комплаєнсу в системі економічної безпеки суб'єкта гостинності

Джерело: сформовано авторами за попередніми дослідженнями (Бовш, 2020; Bovsh, et al., 2024)

Таблиця 1

Регламентация стандартів антикорупційної політики суб'єктів бізнесу

Стандарт	Опис	Відповідальність
Прозорість фінансових операцій	Усі фінансові транзакції повинні документуватися і бути доступними для перевірки	фінансова
Регулярні аудити	Проведення внутрішніх та зовнішніх аудитів для контролю за фінансовими потоками	майнова, репутаційна

Стандарт	Опис	Відповідальність
Кодекс етики	Встановлення правил поведінки для всіх працівників, що регламентує взаємовідносини	репутаційна, соціальна
Політика боротьби з корупцією	Визначення чітких правил і санкцій за порушення антикорупційного законодавства	адміністративна, кримінальна, майнова
Навчання працівників	Регулярні тренінги з питань етики, фінансової безпеки та антикорупції	репутаційна, соціальна
Прозорість контрактів	Усі угоди мають бути документально оформлені і доступні для перевірки	фінансова, правова
Політика подарунків і гостинності	Чіткі правила щодо прийому подарунків та запрошень від партнерів	адміністративна, кримінальна, репутаційна, соціальна
Анонімні скарги	Механізм для анонімного подання скарг про корупційні дії	репутаційна, соціальна
Моніторинг ризиків	Регулярна оцінка потенційних корупційних ризиків у діяльності компанії	адміністративна, кримінальна, фінансова, репутаційна, соціальна
Звітність про порушення	Встановлення механізму для звітування про виявлені випадки корупції	
Взаємодія з державними органами	Прозора процедура взаємодії з державними структурами з отримання дозвільної документації, патентів та сертифікатів	

Джерело: власна розробка

Отже, антикорупційний комплаєнс зміцнює економічну безпеку суб'єкта гостинності, що в довгостроковій перспективі сприяє його стабільному розвитку. В світлі перспектив інтеграції України в Європейський союз відповідні стандарти й регламенти повинні стати обов'язковою компонентою економічної безпеки суб'єктів бізнесу, адже відповідальність матиме негативні для них наслідки.

Список використаних джерел

1. ВРУ (2014). Закон України «Про запобігання корупції», 1700-VII. *Відомості Верховної Ради (ВР)*, № 49, ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Bovsh, L., Mouloudj, K., Bosovska M., Rasulova A., & Boiko M (2024). Reputational compliance in the communicative online environment of a hotel entity. *Business Continuity and Sustainability Management:*

Theories, Models and Processes. Chapter 8. IGI Global.
DOI:10.4018/979-8-3693-1658-0.ch009

3. Бовш Л. (2020). Практичні аспекти комплаєнсу в готельному бізнесі. *VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації»*, С. 150–152. URL: <https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/gost.pdf>

Бразілій Г.,
здобувач вищої освіти
Черкаського державного технологічного університету

Науковий керівник
Чичужко М.,
канд. техн. наук, доц.,
доцент кафедри робототехніки
та спеціалізованих комп'ютерних систем
Черкаського державного технологічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ВЕЛИКИХ ОБСЯГІВ (BIG DATA) ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Актуальність теми дослідження використання даних великих обсягів (big data) для виявлення корупційних схем в державному секторі зумовлена різними ключовими факторами. Серед основних таких чинників можна виділити наступні: зростання обсягів даних, це створює можливості для їх аналізу з метою виявлення аномалій та потенційних корупційних схем; технологічний прогрес: дозволяє ефективно обробляти великі масиви інформації та виявляти складні патерни, які можуть свідчити про корупцію; прозорість і підзвітність: сприяє підвищенню прозорості у фінансових операціях державних установ, це може зменшити можливості для корупційних дій і підвищити довіру громадськості до державних органів; ефективність антикорупційних ініціатив: може допомогти в оцінці ефективності вже існуючих антикорупційних програм, виявляючи слабкі місця та

пропонуючи нові рішення; глобальний контекст: використання big data може стати важливим інструментом у цій боротьбі, надаючи країнам можливість адаптувати свої стратегії на основі отриманих даних; інтеграція даних з різних джерел: що дає змогу отримати комплексну картину можливих корупційних схем; підвищення обізнаності: може сприяти підвищенню обізнаності суспільства щодо корупційних ризиків та механізмів їх виявлення, що є важливим кроком у формуванні антикорупційної культури [1].

Дослідження використання даних великих обсягів для виявлення корупційних схем в державному секторі стикається з кількома основними проблемами: якість даних - часто дані, які збираються, можуть бути неповними, неточними або застарілими. Це ускладнює їх аналіз і може призвести до хибних висновків; розрізненість даних: дані можуть бути розкидані по різних системах і форматах, що ускладнює їх інтеграцію та аналіз. Відсутність стандартів для збору та зберігання даних також є проблемою; правові та етичні питання: використання особистих даних може порушувати правові норми та етичні принципи. Питання конфіденційності та захисту даних є важливими аспектами, які потрібно враховувати; технічні навички: необхідність наявності фахівців з аналітики даних, статистики та програмування може бути обмеженням. Брак кваліфікованих кадрів у цій сфері може уповільнити процес дослідження; складність виявлення патернів: виявлення корупційних схем може бути складним через різноманітність способів, якими корупція може проявлятися. Необхідні складні алгоритми та моделі для аналізу даних; опір змінам: державні установи можуть бути неготовими до впровадження нових технологій або змін у своїй роботі, що може створити бар'єри для використання аналітики великих даних; фінансування: обмежене фінансування на проекти, пов'язані з аналізом великих даних, може стати перешкодою для розвитку таких ініціатив; політичний контекст: політична воля та підтримка з боку урядових структур є критично важливими для успішного впровадження ініціатив у сфері виявлення корупції [2]. Ці проблеми потребують комплексного підходу для їх вирішення, включаючи покращення якості даних, розвиток технічних навичок, забезпечення правових рамок і залучення політичної підтримки.

Для виявлення корупційних схем в державному секторі з використанням даних великих обсягів (big data) можна застосувати різні методи та технології [3]. Основні з яких наведено в таблиці 1.

**Методи виявлення корупційних схем в державному секторі
з використанням даних великих обсягів (big data)**

№	Метод	Характеристика застосування
1	Ааналіз даних	– описова аналітика: використання статистичних методів для виявлення аномалій у даних, таких як незвично високі витрати або ненормальні транзакції; – діагностична аналітика: визначення причин аномалій через порівняння з нормами або стандартами
2	Машинне навчання	– класифікація: використання алгоритмів, таких як дерева рішень або нейронні мережі, для класифікації транзакцій як «підозрілі» чи «нормальні»; – кластеризація: групування схожих даних для виявлення патернів, які можуть свідчити про корупцію
3	Аналіз соціальних мереж	– вивчення зв'язків між особами та організаціями для виявлення незвичних зв'язків або мереж, які можуть вказувати на корупційні схеми
4	Текстова аналітика	– аналіз неструктурованих даних, таких як електронні листи, звіти або публікації в ЗМІ, для виявлення ознак корупції
5	Аналіз часових рядів	– моніторинг змін у даних з часом для виявлення аномальних трендів або патернів, які можуть свідчити про корупцію
6	Візуалізація даних	– використання графіків і діаграм для представлення даних у зрозумілій формі, що допомагає виявити аномалії та патерни
7	Системи виявлення аномалій	– розробка алгоритмів для автоматичного виявлення підозрілих дій на основі встановлених норм та стандартів
8	Інтеграція даних	– збирання та об'єднання даних з різних джерел (фінансові звіти, бази даних про контракти, публічні записи) для створення єдиного джерела інформації для аналізу
9	Прогнозна аналітика	– використання історичних даних для прогнозування ймовірності виникнення корупційних схем у майбутньому
10	Краудсорсинг	– залучення громадян до збору даних і повідомлень про можливі корупційні дії через мобільні додатки або онлайн-платформи

Застосування цих методів у комплексі дозволяє створити потужний інструментарій для виявлення та запобігання корупційним схемам у державному секторі.

Список використаних джерел

1. Орлов О.В., Великі дані у публічному управлінні: технології майбутнього / Харківський регіональний інститут державного управління, Харків, 2016 рік. – Вип. № 1 / 2016. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/1/01.pdf>.
2. Самойленко Л.Б. Можливості та проблеми застосування технологій Big Data вітчизняними компаніями / Електронний журнал «Ефективна економіка», Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Київ, 2018 рік – Вип. № 1 / 2018 URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/59.pdf.
3. Піжук О.І. Великі дані як основоположний драйвер цифрової трансформації економіки / Журнал «Економіка та держава», Київ, 2019 рік – Вип. 6/2019. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2019/12.pdf.

Будзяк В.,
д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету

НЕЗАКОННИЙ ІМПОРТ ПРОМИСЛОВОЇ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНУ

Незаконний імпорт в Україну переважно пов'язаний із імпортом промислової продукції. В першу чергу йдеться про імпорт нафти та природного газу. При цьому імпорт здійснюється як залізничним, так і автомобільним видом транспорту. Державі наноситься шкода внаслідок не правильного митного оформлення товарів, а саме ухиляння від сплати податку на додану вартість (ПДВ) та сплати акцизів. Особливо «популярним» у 2017–2018 роках було імпортування нафтопродуктів із Словаччини та Угорщини. Зокрема легкі та середні конденсати розмитнювалися як газовий конденсат (табл. 1).

Таблиця 1

**Шкода завдана Україні незаконним імпортом
промислової продукції**

Назва продукції	Обсяг завданої шкоди, млн грн	Спосіб незаконного імпорту	Митниця
Нафтопродукти*	35,5	Не правильне митне оформлення	Закарпатська
Спортивне взуття та мобільні телефони**	5,4	Контрафактна продукція	Одеська
Електронні сигарети***	0,9	Сприяння ухиленню від оподаткування	Чернівецька

Джерело: [1], [2]**, [3]****

Досить популярним є спосіб контрабанди товарів міжнародних брендів. Переважно в такий спосіб в Україну імпортуються одяга, взуття та різного роду гаджети. При цьому продукція, яка ввозиться на митну територію України переважно китайського походження і, по суті, є підробкою відповідних світових брендів або ж китайськими аналогами світових брендів. За існуючими нині правилами імпорт світових брендів можуть здійснювати лише їх офіційні представники в нашій країні а для імпорту саме мобільних телефонів необхідні спеціальні дозволи відповідних держустанов.

По факту, на сьогодні існує два основні способи незаконного імпорту продукції в Україну – це не правильне митне оформлення та контрабанда. Якщо розглядати такий спосіб як контрабанду, то слід розрізняти контрабанду підакцизних та не підакцизних товарів. Так, в нещодавно прийнятому Верховною Радою України та підписаному Президентом України законопроекті за № 5420 встановлено навіть різні терміни введення в дію положень цього закону до цих груп товарів [4].

При цьому в прийнятому законі відбулося пом'якшення покарання за перший злочин в цій сфері, а сам злочин можна вважати

злочином лише тоді коли «злочинець» навмисно здійснив цей злочин. Втім, друга спроба злочину в цій сфері буде каратися більш жорстко а ніж було раніше, а саме повторний злочин однієї особи каратиметься позбавленням волі до 10 років з конфіскацією майна злочинця, а злочин вчинений групою осіб каратиметься позбавлення волі до 11 років і також разом із конфіскацією їхнього майна.

Дослідження незаконного імпорту сільськогосподарської продукції в Україну свідчить про наявність випадків завезення сільськогосподарської продукції, яка, наприклад, заборонена для ввезення у відповідний період часу. Так, через Волинську митницю було завезено у 2020 році свинини на суму 244 тис євро з Німеччини в якій на той час був зафіксований випадок африканської чуми [5]. Власне тому Головний державний ветеринарний інспектор України своїм розпорядженням заборонив ввозити свинину з Німеччини, але незважаючи на це її завезли в Україну як свинину з Польщі. Такого виду порушення передбачають покарання за переміщення товарів через митний контроль з приховуванням від митного контролю. При цьому покарання накладається у вигляді штрафу у сумі повної вартості завезеної забороненої сільськогосподарської продукції.

Також існує незаконний ввіз в Україну громадянами окремих продуктів харчування. До вирішення цього питання підійшли кардинально встановивши заборону ввозити в Україну наступні продукти харчування: молоко, м'ясо, риба, молюски і ракоподібні, у тому числі свіжі, охолоджені або заморожені, яйця, мед, їх похідні та інші продукти, виготовлені з частин тварин, окремих їх органів та/або тканин, призначені для споживання людиною [6]. Аналогічний перелік заборонених продуктів є і для неїстівних продуктів, наприклад тваринного походження до яких відносяться продукти які використовуються для фармацевтичних, хірургічних, сільськогосподарських та промислових цілей.

Втім, на фоні практично відновленого до широкомасштабного вторгнення імпорту (табл. 2) обсяги власне незаконного імпорту сільськогосподарської продукції є мізерними.

Здебільшого незаконний імпорт сільгоспродукції пов'язаний із окремими видами, в першу чергу, тваринницької продукції або з ввезенням насіння окремих видів сільгоспкультур. Також зменшенню незаконного імпорту сільськогосподарських культур посприяла нинішня зміна його географічної структури.

Імпорт сільськогосподарської продукції в Україну в 2023 році

Назва продукції	Обсяг імпорту, дол. США	Назва країни	Обсяги імпорту, дол. США
Плоди, ягоди і горіхи	812	Туреччина	627
Риба і морепродукти	804	Німеччина	534
Алкогільні та безалкогольні напої	719	Італія	337
Вироби із тютюну	494	Норвегія	304
Різні харчові продукти	473	Франція	282
Насіння та плоди олійних культур	411	Нідерланди	278
Відходи, корми для тварин	411	США	252
Овочі	373	Іспанія	233

Джерело: [7]

Отже, в порівнянні із незаконним експортом обсяги незаконного імпорту, принаймні, сільськогосподарських культур є незначними. Втім, обсяги незаконного імпорту промислової продукції, навпаки, є досить великими, але в основному по окремих напрямках та митницях України, а саме західний та південний напрямки і відповідно Закарпатська та Одеська митниці. Зменшити обсяги незаконного імпорту покликані нові законодавчі акти які, хоча й полегшують покарання за перший випадок незаконного імпорту, але за другий і наступні випадки такого імпорту покарання значно зросло особливо якщо цей імпорт здійснює група осіб.

Список використаних джерел

1. Незаконний імпорт нафтопродуктів і «стежка» до Медведчука: судитимуть 14 митників. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3538458-nezakonnij-import-naftoproduktiv-i-stezka-do-medvedcuka-suditimut-14-mitnikiv.html>

2. В Одесі поліція попередила незаконний імпорту товару на 5,4 мільйони гривень. URL: https://mvs.gov.ua/press-center/news/V_Odesi_policiya_poperedila_nezakonnii_import_tovaru_na_54_milyoni_griven_FOTO_3736
3. Незаконний імпорту електронних сигарет на 900 тис грн збитків. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=853128109746704>
4. Зеленський підписав закон про криміналізацію контрабанди. В ньому враховані побажання бізнесу. URL: <https://forbes.ua/news/zelenskiy-pidpisav-zakon-pro-kriminalizatsiyu-kontrabandi-28122023-18219>
5. Волинський суд оштрафував фірму на 8,1 млн грн за незаконний імпорту свинини URL: https://zaxid.net/volinskiy_sud_oshtrafuvav_firmu_na_81 mln_grn_z nezakonnii_vviz_svinini_n1550699
6. Ввезення в Україну харчових продуктів для власного споживання. URL: <https://www.sk.dpss.gov.ua/vvezennya-v-ukrayinu-harchovyyh-produktiv-dly>
7. Духницький Б. 2023 року імпорту агропродукції до України зростає загально, включаючи закупівлі у головних регіонах-постачальниках URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3734-2023-roku-import-ahroproduktsiyi-do-ukrayiny-zrostav-zahalom-vklyuchayuchy-zakupivli-u-holovnykh-rehionakh-postachalnykakh-bohdan-dukhnytskyu.html>

Возний О.,
*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
факультету торгівлі та маркетингу
Державного торговельно-економічного університету*

Науковий керівник
Єлісєєв В.,
*асистент кафедри менеджменту
Державного торговельно-економічного університету*

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Однією з найбільш гострих проблем нашого суспільства є корупція, протидіяти якій неможливо без участі громадянського суспільства. Оскільки саме молоді належить брати участь в політичній,

Основна проблема формування антикорупційної культури є неусвідомлення права як важливої соціально-правової цінності, тоді як правова культура є різновидом духовної культури, до змісту якого включає всі цінності, створені в галузі права. Таким чином законно культура пов'язана з такими аксіологічними аспектами, як: рівень розвитку законності; важливість ролі юридичної науки; успішність юридичної практики; продуктивність правового спілкування органів влади і населення; гарантованість прав та свобод індивіда; позитивність форм вираження правосвідомості індивіда; високий рівень правової свідомості людей тощо.

CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2023

EUROPEAN UNION

64/100

AVERAGE SCORE

SCORE

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Highly Corrupt

Very Clean

No Data

Disputed

Line of Boundary

SCORE COUNTRY/TERRITORY

90	Denmark	40	Latvia
87	Finland	37	Spain
82	Sweden	36	Czechia
79	Netherlands	36	Italy
78	Germany	36	Slovenia
76	Luxembourg	34	Poland
77	Ireland	34	Slovakia
75	Estonia	33	Cyprus
73	Belgium	31	Malta
71	Austria	30	Croatia
71	France	29	Greece
61	Lithuania	26	Romania
61	Portugal	25	Bulgaria
		22	Hungary

#CPI2023

www.transparency.org/cpi

This work from Transparency International (2024) is licensed under CC BY-ND 4.0

Найменш корумповані країни у світі:

- Данія (90)
- Фінляндія (87)
- Швеція (82)

- Румунія (46)
- Болгарія (45)

- Угорщина (42)

Шість країн значно покращили свій показник з 2012 року: Чехія (57, було 43), Естонія (76, було 62), Греція (49, було 29), Латвія (60, було 49), Італія (56, було 44) та Ірландія (77, було 60). З 2015 року показники значно знизилися у Австрії (71, було 78), Люксембургу (78, було 80), Швеції (82, було 88) і Великої Британії (71, було 81). Греція отримала дуже низький бал у списку 2023 року через слабку незалежність судової системи.

Україна має 36 балів, що на 3 більше за попередній рік. [2]

Дієвими інструментами запобігання і протидії корупції слід вважати: незалежний огляд ефективності закупівель (пакти про доброчесність; підтримка розвитку антикорупційних планів для міністерств і відомств; розробка стандартів поведінки держслужбовців у взаємостосунках із представниками бізнесу; залучення громадянського суспільства до процесів посилення прозорості; процес самооцінки міністерств та відомств; тренінги для державних службовців, у тому числі керівного рівня; посилення незалежного моніторингу діяльності міністерств та відомств. [3]

Також слід виділити:

Стаття 22. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища [4]

Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків [4]

Стаття 24. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними [4]

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності [4]

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування [4]

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб [4]

Таким чином, можемо визначити, що задля ефективної протидії корупції необхідно здійснювати комплексний підхід, що включає активну участь громадянського суспільства, формування антикорупційної культури серед молоді та підвищення правової свідомості населення. Важливо розуміти право як соціально-правову цінність, що підкріплює принципи правової держави.

Загалом, лише за умови спільних зусиль з боку держави, суспільства та міжнародних організацій можна досягти значного прогресу у боротьбі з корупцією, що, в свою чергу, сприятиме розвитку економіки та покращенню якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Клименко, І. В. Формування антикорупційної культури працівника поліції в процесі професійної підготовки. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/05_04_2019/pdf/20.pdf
2. Які країни Європи найбільш і найменш корумповані: інфографіка. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/jaki-krajini-jevropi-najbilsh-i-najmensh-korumpovani-infohrafika-983838.html>
3. Соболева А. Інструменти запобігання корупції в публічному секторі економіки. 86 студентська наукова конференція «Інноваційний прорив України: креативні ідеї та проекти», 24 квітня – 15 травня 2019 року. URL: <https://conferencekneu.wordpress.com/2019/05/08/sobileva-2019/>
4. Закон України «Про запобігання корупції», 2014, 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n26>

Гущин Р.,

студент факультету економіки

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник

Бобирь О.,

канд. екон. наук, доц.,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ ТА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Управління державним боргом є однією з найважливіших та найскладніших проблем для більшості країн, як і для України. Україна стикається з серйозними проблемами щодо оптимізації боргових зобов'язань та забезпечення їх стійкості. Проаналізувавши поточний стан і майбутні перспективи, зробимо висновок, що ключовим аспектом державного управління боргом є саме пошук балансів між

фінансовою стабільністю держави та потребою в залученні внутрішніх та зовнішніх джерел ресурсів для покращення та стимулювання стану економіки. За ефективного використання залучених коштів можна призвести до покращення та зростання економіки, але слід пам'ятати, що збільшення заборгованості призведе до фінансових криз та порушення макроекономічної стабільності. [1]

Доцільно зазначати, що державний борг – це відносини, у яких держава виступає у ролі позичальника, й розглядати державний борг саме як систему кредитних відносин за участю держави. Державний борг – це загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх прийнятих та непогашених боргових зобов'язань держави, що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язання, виникають на підставі підписання договору або законодавство. [2]

Останніми роками державний борг України значно зріс, це викликає стурбованість не лише через сам обсяг боргу боргу, а й через його структуру. Значна частина державного боргу України представлена в іноземній валюті, що посилює вразливість економіки до валютних коливань та зовнішніх економічних шоків. Також велика частка боргу складається з короткострокових зобов'язань, що збільшує ризики рефінансування. [1]

Збільшення розмірів державного боргу призводить до зростання витрат на його обслуговування, що негативно впливає на бюджет держави. Зокрема, ці витрати знижують можливості для фінансування важливих соціальних програм, інфраструктурних проектів та інших пріоритетних статей бюджету. Це викликає потребу у впровадженні ефективних механізмів управління борговими зобов'язаннями, які допоможуть зменшити тиск боргу на економіку та підвищити фінансову стійкість держави. [2]

Пошук шляхів управління державним боргом вирішення є одними з найбільш актуальних питань сьогодення в Україні. Для вирішення цієї проблеми та ефективного управління державним боргом Україні необхідно вжити комплексних заходів. Одним із важливих кроків є розвиток внутрішнього боргового ринку, що дозволить зменшити залежність від зовнішніх кредиторів. Також важливо оптимізувати структуру боргу шляхом подовження строків погашення та зменшення частки короткострокового боргу. [1] Крім того, покращення інвестиційного клімату може залучити більше інвестицій та зменшити потребу в запозиченнях.

Рефінансування державного боргу – ще один з найпоширеніших методів. Тобто основна сума та відсотки за державним боргом

погашаються за рахунок коштів, отриманих від нових запозичень. У цьому випадку держава повинна мати високу репутацію як країна-позичальник. [3]

У випадках, коли країна з високим зовнішнім боргом відмовляється від зовнішніх позик і збільшує внутрішні запозичення, це може створити інфляційний тиск на економіку. Зменшення зовнішнього боргу не повинно відбуватися за рахунок скорочення інвестицій, підвищення інфляції або збільшення податкового навантаження. [3] Це може мати негативний вплив на загальний економічний розвиток країни та перешкоджати розвитку інноваційних високотехнологічних секторів. Слід також враховувати, що ефективне управління боргом неможливе без покращення економічних показників країни. Це вимагає проведення реформ, які стимулюють економічне зростання, підвищують конкурентоспроможність на міжнародних ринках і знижують рівень корупції.

Список використаних джерел

1. Шелест О.Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/118.pdf
2. М. Головка, О. Сидоренко. Державний борг України: поточні реалії і проблеми. <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/46>
3. Булигіна Анна. Проблема накопичення державного боргу України та методи його погашення. <https://core.ac.uk/download/153578414.pdf>

Демків Ю.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету*

ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ УПРАВЛІННІ

Особливості існування корупції у міжнародному просторі – це питання, яке посідає важливе місце у міжнародних порядку денному теоретиків та практиків різних часів.

Для більшості філософів корупція полягала в тому, що правителі правили у служінні своїм особистим інтересам, а не задля загального блага. Платон, наприклад, зазначав, більшість людей неспроможні мати необхідними моральними і інтелектуальними чеснотами.

Іммануїл Кант говорив, що моральні цінності – те, що відрізняє людини від предмета. Людина – це не тільки фізичне тіло, але в неї є ще й совість, а оскільки в неї є совість, то її дії визначаються її волею [1]. Крізь століття ліберальні філософи вважали, що було б марно перетворювати людей на добродесних людей, а треба знайти спосіб регулювати людські вади, не порушуючи соціальної згуртованості. На цьому сприйнятті корупція – це йти проти своїх принципів і моральних цінностей в обмін на матеріальну вигоду, незважаючи на зовнішні обставини.

Справді, поняття корупції так само старе, як людство і мораль, і ми чули це з біблійних часів. З часів Буття підпорядкування Адама та Єви спокусі забороненого плоду та подальше вигнання їх з Едемського саду, по суті, є знаком нашої розбещеності, що означає наше віддалення від добра. Протягом століть багато філософів згадували корупцію в різних поєднаннях та взаємозв'язках, розширюючи поняття явища. Паскаль у 17 столітті звинувачував людство у його схильності до заздрощів до пороків, а Томас Гоббс говорив, що люди – вовки до інших людей. Гельвецій написав, що й фізична всесвіт підпорядковується закону руху, то моральна всесвіт підпорядковується закону процента [2], що особливо актуально під впливом чинників глобалізації та інтеграції соціуму нашого часу.

Корупція в соціумі – це коли ми йдемо проти своєї совісті, проти нашого власного розуміння легітимності, втрачаємо свободу совісті, бо інше сумління має право купити нашу згоду. На цьому ґрунті існує твердження, що істинне християнство євреїв було породжене та знищене більш численними язичниками, які, не терплячи розумності та простоти християнства, поступово привносили до нього своєрідні вирази та таємниці язичництва, туманні вчення, що цілком змінило суть ідеї.

Розвиваючи тему і нехтуючи кордонами, беручи до уваги різницю між давнім і сучасним розумінням корупції, цікаво зрозуміти, чому зв'язок, що охоплює корупцію та секс, здається таким очевидним для багатьох аналітиків. У цьому дослідженні немає наміру розглядати явища у тих будь-якої моральної категорії. Водночас поняття «безвідповідальності, гнучкості, зіпсованості» асоціює поняття та лежить в основі ідейності та тяжіння між корупцією та сексом. Ймовірно, це питання розмежування поколінь, розкладання світової спільноти та реалізації функціональних стратегій [3].

Масштаб явища «корупція» великий. Соціально-політична глобальна практика та управління включають аналіз багатьох видів міжнародної корупції у межах широкого спектра нормативів.

Так, боти у соціальних мережах використовуються, серед іншого, для автоматичного створення дезінформації у форматі соціального глобального управління. У результаті можна констатувати, що моральне право на свободу спілкування найчастіше здійснюється відповідально. На цьому етичному ґрунті доцільно торкатися поняття інституційної корупції: корупції демократичного процесу.

Індекс сприйняття корупції за 2023 рік показав, що більшість країн практично не досягли прогресу у боротьбі з корупцією протягом десятиріччя. Додатково акцентується зв'язок між доступом до правосуддя та корупцією, зростання безкарності за корупцію, зростання корупції у міжнародному ключі. Крім того, зростаюча швидкість світових перетворень, дає можливість безконтрольного розвитку та комбінації корупційних процесів в незрівнянно різних напрямках під впливом інноваційних та стресових глобальних факторів.

Війна проти України створила великі проблеми для її управління та інфраструктури, збільшуючи корупційні ризики. Україна набрала 36 балів зі 100 в Індексі сприйняття корупції за 2023 рік, повідомляє Transparency International. Середній індекс корупції в Україні становив 26,65 балів з 1998 по 2023 рік, досягнувши історичного максимуму у 36,00 балів у 2023 році та рекордно низького рівня у 15,00 балів у 2000 році. Показники демонструють пряму залежність корупції та кризових змін [4].

Безперечно, корупція є глобальним лихом. Особливо воно руйнівне для країн, що розвиваються, країн, які перебувають у постійному динамічному кризовому форматі, де втрачені податкові надходження підривають зусилля урядів щодо досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей сталого розвитку. Мільярди доларів витрачаються на боротьбу з корупцією. Однак, незважаючи на багаторічну роботу країн-донорів та міжнародних організацій, ці зусилля не принесли конструктивного успіху.

Таким чином, феномен корупції та її прояви у глобальному управлінні дуже широкий у сприйнятті, не обмежений менталітетом суспільства, часом чи географією. Всупереч фактори накопичення та масштабування мають здатність до концентрації та насиченості прояву поняття «корупція» в різних сферах, а також міксах в умовах сучасних глобальних трансформацій.

Список використаних джерел

1. DEV Castro, 2021, Moral and Intellectual Virtues: On the Relation between Detached Contemplation and Political Prudence, Bajo Palabra.

II Época. № 27. Pgs: 21–44, DOI: <https://doi.org/10.15366/bp2021.27.001>, file:///D:/Download/Dialnet-MoralAndIntellectualVirtues-7970473.pdf

2. Історія психології: від античності до початку XX століття : навч. посібник /Авт-уклад. О. П. Коханова, 2016. – НВП «Інтерсервіс». – 235 с.
3. Berdiev, A.N., Goel, R.K., 2018, Corruption and the SE: one way or two way street? The World Economy, Vol 41, № 11, pp. 3221–3241 doi: 10.1111/twec.12661.
4. Ukraine Corruption Index. <https://tradingeconomics.com/ukraine/corruption-index>

Жила І.,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник
Нескороджена Л.,
канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Публічні закупівлі є одним із напрямів господарської діяльності, що має високий рівень корупційних ризиків. Корупційні ризики в секторі медичних закупівель в Україні є особливо вразливою сферою. Серйозною проблемою, насамперед в умовах воєнного стану, є сприятливі умови для виникнення корупційних дій, коли бюджетні призначення на охорону здоров'я значно зросли. У 2024 році видатки на цю сферу досягли 239 млрд грн, що на 31 млрд більше, ніж у 2023 році. Виходячи з цього, варто виокремити основні канали корупційних ризиків.

Перш за все варто зазначити, що в умовах воєнного стану звичні механізми моніторингу та контролю можуть бути послаблені, що призводить до вразливості системи. Закупівлі можуть проводитися без дотримання стандартних процедур тендерів. Під час воєнного стану

корупційні скандали в державних структурах, зокрема в Міністерстві оборони, стають більш ймовірними [2].

Іншим питанням є дискреційні повноваження. Ряд посадових осіб замовника мають право на власний розсуд визначати умови проведення тендерних торгів, що можуть призвести до маніпуляцій і корупційних схем [1].

Так, у Постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 02 березня 2023 року №760/6530/18 розглядалася справа проти начальниці відділу організації державних закупівель та постачання матеріальних ресурсів Міністерства оборони України. Державна службовиця встановлювала умови конкурсу, які не мали відношення до його предмету, задля перемоги конкретної юридичної особи. Займалась, не маючи на це повноважень, підписанням угод і договорів постачання спеціальних засобів індивідуального захисту та їх виконанням. В результаті дії особи спричинили збитки для держави на суму більш ніж 14 млн грн [3].

Ще одним ризиком у сфері медичних закупівель є завищення вартості закупівлі. Тобто, існує ризик штучного завищення закупівлі або обсягу товарів, що може бути результатом змови між посадовими особами та постачальниками. А також, введення дискримінаційних вимог у тендерну документацію може суттєво знизити коло всіх учасників, що і спричиняє завищену ціну. Як результат відбувається не раціональне використання бюджетних коштів та відмивання доходу, одержаного не законним шляхом.

Варто наголосити й на етичному аспекті. Відсутність дотримання моральних норм і етичних стандартів може призвести до зловживання під час закупівель. Посадові особи можуть свідомо ігнорувати етичні принципи заради власної вигоди. Низький рівень фінансування медичної сфери та невисокі заробітні плати можуть підштовхувати їх до корупційних дій. Як протидія такому ризику, можливе залучення громадських організацій для моніторингу самого процесу закупівель, що може підвищити рівень відповідальності. Нажаль, такий метод має певні ризики, такі як розголошення державної таємниці тощо.

Корупційні ризики у сфері медичних закупівель в Україні потребують термінового рішення, адже вони можуть негативно вплинути на медичні послуги та доступність лікарських засобів для якості населення. В умовах воєнного стану необхідно забезпечити належний контроль і прозорість у використанні бюджетних коштів, щоб уникнути зловживань.

Для запобігання корупційним ризикам у медичних закупівлях необхідно впровадження ефективних антикорупційних політик. Це можна включати:

- Підвищення прозорості у процесах закупівель.
- Зміцнення контролю за діяльністю державних службовців.
- Запровадження незалежного моніторингу закупівель.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт щодо оцінки корупційних ризиків під час закупівель лікарських засобів та медичних виробів, що зумовлені пандемією або здійснюються під час пандемії. *Міністерство охорони здоров'я*. URL: <https://moz.gov.ua/uk/analitichnij-zvit-schodo-ocinki-korupcijnih-rizikiv-pid-chas-zakupivel-likarskih-zasobiv-ta-medichnih-virobiv-scho-zumovleni-pandemieju-abo-zdijsnjujutsja-pid-chas-pand> (дата звернення: 13.10.2024).
2. ЗВІТ за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками на 2021 – 2023 роки :Держлікслужба. *Держлікслужба*. URL: https://www.dls.gov.ua/prot_corup_dial/zvit-za-rezultatami-ocinki-korupcij/ (дата звернення: 13.10.2024).
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 02 березня 2023 року №760/6530/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109446236> (дата звернення: 13.10.2024).
4. Шурдук І., Горбенко Є., Чумак Р. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. *KORSZERŰ MŰSZEREK ÉS ALGORITMUSA TAPASZTALATI ÉS ELMÉLETI TUDOMÁNYOS KUTATÁSI*. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/18.09.2020.v3.35> (дата звернення: 13.10.2024).

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ У МИТНІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Корупція є тим негативним явищем, яке значно впливає на всі сфери громадського життя та окремої людини зокрема. Україна в 2014 році офіційно оголосила про свої євроінтеграційні наміри, підписавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, за десять років прийнято багато законодавчих актів, направлених на виконання зобов'язань, прийнятих в Угоді, проте таке негативне явище як корупція значно гальмує цей процес. На жаль, корупція є і в митній системі України, що негативно впливає і на соціально-економічний розвиток нашої держави.

В митній системі України корупційні чинники можна поділити умовно на три групи: інституційні, нормативно-правові та зовнішньоекономічні. Інституційні корупційні чинники передусім пов'язані з недоліками митної політики, достатньо низьким рівнем інтегрованості митної системи України в міжнародну систему митної безпеки, але передусім – в низькому рівні кадрового складу, відповідального за реалізацію реформи митних органів за міжнародними стандартами здійснення митної справи. Нормативно-правові корупційні чинники проявляються в наявності певних прогалин та колізій законодавства з питань митної справи, що створює якраз передумови для можливості вирішення «проблем», які виникають при митному оформленні, незаконними методами. До зовнішньоекономічних корупційних чинників відносяться переважна фіскальна спрямованість діяльності митних органів, низький рівень економічної свободи (який останніми роками постійно знижується) й стимулювання вільної торгівлі, значні бюрократичні перешкоди на шляху учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також дуже часто непрозоре ліцензування та квотування експортно-імпортних операцій [1]. Перелічені фактори значно ускладнюють бізнес для сумлінних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також провокують збільшення обсягів «сірого» імпорту та контрабанди.

На думку Юргіти Домейкієне, керівниці Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами (EU4PFM), для того щоб ефективно боротися з корупцією, необхідно чітко діагностувати

причини, де система «дає збій» і провокує або робіти можливими корупційні дії. До них передусім відносяться:

- Надлишок повноважень в руках однієї посадової особи митних органів.
- Посадова особи митниці має право приймати рішення на власний розсуд, що виникає через відсутність чітких і прозорих критеріїв вирішення справи.
- Відсутність формального обґрунтування прийнятих рішень, які мають бути відповідним чином задокументовані.
- Слабка навчальна програма, яка зосереджена на правових нормах, а не на зміні стану та сприйняття корупції.
- Неефективне антикорупційне законодавство тощо [2].

Таким чином, одна з головних причин виникнення корупції в митній сфері – недосконалість митного законодавства, яке дозволяє певну «свободу дій» для посадовця митниці, що спонукає недобросовісних чиновників та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності використати це задля своєї власної вигоди. Тобто на перший план виходить необхідність максимально знизити вплив людського фактору на прийняття рішень в митній сфері, що досягається запровадженням відповідної ІТ-системи. Саме ІТ-інструменти є одними з найефективніших засобів не лише боротьби, а й запобігання корупції. Вони зменшують або взагалі виключають присутність чиновника у процесі. Відсутність прямого контакту між митником і суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності значно зменшує ризик корупції.

Відзначимо, що Державна митна служба України впроваджує зазначені інструменти в свою роботу, про що свідчить і приєднання України до процедури спільного транзиту. Також Державна митна служба України офіційно стала партнером Програми Всесвітньої митної організації з протидії корупції та сприяння доброчесності у митній сфер завдяки фінансовій підтримці Уряду Королівства Норвегія, що є важливим поступом для посилення заходів в рамках діючої Антикорупційної програми на 2023–2025 роки [3].

Зазначена програма надає передусім технічну допомогу та забезпечує підтримку в розбудові потенціалу для адміністрацій країн-членів Всесвітньої митної організації, які впроваджують ініціативи, пов'язані з доброчесністю. Таким чином, це партнерство наблизить Україну до світових стандартів боротьби з корупцією в митних органах, проте все-таки в розробці заходів щодо протидії корупції варто приділити достатньо уваги мінімізації саме людського фактору в прийняті рішень в митній справі.

Список використаних джерел

1. Каплій О. В., Кісіляк Д. В. Запобігання корупційним правопорушенням у сфері здійснення митної справи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №12. http://lsej.org.ua/12_2022/65.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
2. Чотири складники боротьби з корупцією на митниці: польський досвід. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/publications/it-proti-korupciji-yak-reformuvati-derzhavnu-mitnu-sluzhbu-ukrajini-dosvid-polshchi-50451483.html> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2024).

Куряча Н.,

канд. екон. наук,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Корупція є перешкодою для зростання економіки. Особливо, коли державні ресурси обмежені, корупція також загрожує стійкості державних бюджетів і зменшує державні кошти на інвестиції. Боротьба проти корупції має ключове значення з точки зору стабільності структурних реформ. Громадськість і бізнес очікують, що уряд буде захищати економіку від організованої злочинності, фінансових та податкових махінацій, відмивання грошей і корупції.

Корупція в бізнес-середовищі створює невизначеність, гальмує процеси розвитку і потенційно викликає додаткові витрати. У результаті країна стає менш привабливою для бізнесу, і тому приватні інвестиції скорочуються, а економіка не може реалізувати свій потенціал. Платників податків також відлякує корупція. Всі ці фактори мають вплив на фінанси в державному секторі і як наслідок зменшення податкових надходжень і подальші обмеження інвестицій.

Вивченню теоретичних аспектів проблеми корупції присвячували свої наукові праці такі вчені, як Красніков Д. А., Кінаш М. М., Шостко О. Ю. та ін. [1; 2; 3; 4]. Корупція визначена з точки зору кримінального права, але вона потребує всебічного визначення у всіх

формах і супутніх ознаках у формі антигромадські дії з ширшої точки зору.

Корупцією може бути обіцянка, пропозиція чи надання хабаря з метою впливу, чиясь дія чи рішення, або прохання чи отримання хабаря. Хабар має не лише фінансову форму, це може бути, наприклад, надання інформації, матеріальні подарунки або інші блага, послуги, можливо надання переваги знайомим і родичам тощо. Корупція також може мати форму вражаюче вигідного контракту, який підприємець укладає з родичом чиновником (кумівство), який має вирішувати угоду. Стандартна форма корупції розглядається також як встановлення знайомств і створення взаємозалежних стосунки.

Окрім етичних принципів, необхідно звернути увагу на дотримання законодавства у сфері боротьби з корупцією, що слугуватиме як ілюстративний і практичний посібник для ведення бізнесу. Багато прийнятих законів сприяли посиленню боротьби з корупцією на національному рівні. Нові закони та угоди закликають бізнес боротися з корупцією власними силами.

Корупція певною мірою існує в кожному суспільстві. До тих пір, поки це є поширеним явище, корупція може загрожувати життєздатності ринкової економіки та призвести до занепаду демократичних установ, тому що сама корупція стане джерелом фінансового прибутку більше, ніж інвестиції.

У нинішній період можна говорити про своєрідний «бум» корупції в усіх куточках світу. Корупція є найсерйознішою загрозою для демократичних країн та їх економічних систем.

Проблема конфлікту інтересів, яка може бути першою, тісно пов'язана з корупцією, і це стосується дій державного службовця, які загрожують довірі до його неупередженості або в якому державний службовець зловживає своїм становищем з метою отримання несанкціонована вигода для себе або для когось іншого.

Так само термін лобіювання, що часто асоціюється з корупцією, коли захищають інтереси певної групи в процесі прийняття рішень, межу якої складно визначити, оскільки це залежить від обставин конкретного випадку.

Корупція, як правило, є угодою між двома сторонами, в якій одна зі сторін вимагає винагороди за надання невинновданої переваги іншій стороні. Жертвами у цій сфері опосередковано є всі громадяни, платники податків, які є сторонами корупції поведінки, яку вони відчувають у вигляді податкового тягара та зниження якості надання державних послуг. З метою протидії корупції рекомендовано:

1. Вжити ефективних заходів для запобігання корупції та підвищити обізнаність громадськості і підтримувати етичну поведінку:

2. Забезпечити скоординовану криміналізацію національної та міжнародної корупції:

3. Забезпечити, щоб ті, хто відповідає за запобігання та розслідування корупційних справ, виконували свої обов'язки на засадах незалежності та автономії відповідно до своїх функцій, і на них не чинився неправомірний тиск і вони мали ефективні засоби збору доказів, захисту осіб, які допомагають органам влади у боротьбі з корупцією та охороні таємниці слідства.

4. Провести відповідні заходи щодо забезпечення та конфіскації доходів, отриманих від корупційних злочинів.

5. Забезпечити відповідні заходи захисту юридичних осіб, щоб їх не використовували для прикриття корупційних злочинів.

6. Обмежити імунітет щодо розслідування, судового переслідування або судового розгляду кримінальних корупційних діянь до рівня, необхідного у демократичному суспільстві.

7. Підтримувати спеціалізацію осіб або органів, відповідальних за боротьбу з корупцією, та забезпечувати необхідні засоби та освіту, щоб вони могли виконувати свої завдання.

8. Функціонування та здійснення процесів прийняття рішень державного управління обумовлює необхідність боротьби з корупцією, особливо шляхом забезпечення максимально можливої прозорості.

9. Переконалися, що система публічної відповідальності враховує наслідки корупційної поведінки державних службовців.

10. Запровадити відповідні прозорі процедури державних закупівель, які підтримуватимуть економіку і стримують хабарників.

11. Забезпечити, щоб цивільне законодавство враховувало боротьбу з корупцією і, зокрема, забезпечувало ефективне засоби для тих, чий права та інтереси постраждали від корупції:

12. Забезпечити врахування можливих зв'язків у кожному аспекті боротьби з корупцією з організованою злочинністю та відмиванням грошей.

13. Максимально розвивати міжнародну співпрацю в усіх сферах боротьби з корупцією.

До негативних наслідків корупції належать послаблення довіри громадян до верховенства права, створення паралельних, невиборних, недемократичних структур влади. Неефективний розподіл державних коштів, спотворення економічної конкуренції та надмірні витрати у веденні бізнесу гальмують економічне зростання країни. З соціальної точки зору, це негативне явище, релевантне кримінальному праву,

поглиблює соціальну нерівність та порушує принцип рівних можливостей. Часто він стає знаряддям організованої злочинності. Виникнення корупції може загрожувати життєздатності демократичних інститутів і ринкової економіки і в той же час загрожує безпеці держави як з точки зору внутрішньої, так і зовнішньої безпеки.

Розкрити та задокументувати злочинну діяльність, пов'язану з корупцією, дуже складно та важко. Тому необхідно використовувати спеціальні процедури для виявлення цієї злочинної діяльності. Регулярний і систематичний збір інформації, моніторинг і розкриття складних даних на державні закупівлі дозволяє забезпечити прозорість і допомагає запобігти корупції. Система прозорості полегшує виявлення порушень у державних контрактах та видатках.

Список використаних джерел

1. Красніков Д.А. Наслідки корупції для фінансової системи держави / Д.А. Красніков // *Теорія та практика державного управління*. 2013. № 2 (41) <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-2/doc/2/10.pdf>.
2. Кінаш М. М. Корупція як соціальне негативне явище. *Форум права*. 2012. № 4. С. 458–463.
3. П'ясецька-Устич С. В. Теоретичні аспекти аналізу корупції як системного явища в сучасній українській економіці. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28–1. С. 19–26.
4. Шостко О. Ю. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 69–78.

Назаренко П.,
студент факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник
Бобирь О.,
канд. екон. наук, доц.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ

У сучасному світі, де глобалізація та інтеграція економік стають все більш актуальними, роль міжнародних стандартів фінансового контролю та аудиту набуває надзвичайної важливості. Ці стандарти забезпечують основи для прозорості та достовірної фінансової звітності, що є критично важливим для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Вони сприяють підвищенню довіри до фінансових систем різних країн, що, в свою чергу, стимулює інвестиції та економічний розвиток.

Зростаючі вимоги до прозорості та підзвітності, посилення антикорупційних ініціатив і розвиток технологій вимагають адаптації фінансових практик до нових реалій. Міжнародні стандарти стають важливим інструментом для забезпечення якісного фінансового контролю та аудиту, що дозволяє підприємствам не лише відповідати законодавчим вимогам, а й підвищувати свою конкурентоспроможність на світовій арені.

Впровадження таких стандартів, як Міжнародні стандарти аудиту (МСА), Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (ISSAI) та Загальний стандарт звітності (CRS), є критично важливим для країн, що прагнуть інтегруватися у глобальну економіку та забезпечити стабільний розвиток.

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) – це набір стандартів, що регулює процес проведення аудиту фінансової звітності. Вони розроблені Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC) через свій комітет з міжнародних стандартів аудиту та забезпечення (IAASB). Основні цілі МСА: стандартизація процесу, підвищення якості аудиту та допомога в зміцненні довіри до фінансової інформації з боку користувачів. МСА охоплюють різні аспекти аудиту, включаючи планування, виконання, документування та звітність. Вони є важливими для аудиторських фірм і організацій по всьому світу.

Міжнародні стандарти аудиту та контролю за рахунками (ISSAI) також входять до системи міжнародних стандартів. Вони розроблені для державного сектору і включають принципи, які регулюють діяльність державних аудиторів і контролерів. Основні завдання ISSAI – забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності використання державних ресурсів. Ці стандарти допомагають підвищити якість аудитів у державному секторі, що важливо для зміцнення довіри до публічних фінансів.

CRS є важливою частиною зусиль щодо забезпечення справедливості в системах оподаткування та боротьби з фінансовими злочинами.

Загальний стандарт звітності (CRS) – це міжнародний стандарт, розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), який сприяє автоматичному обміну фінансовою інформацією між країнами. Основна мета CRS полягає у боротьбі з ухиленням від сплати податків шляхом забезпечення прозорості фінансових даних. Учасники CRS зобов'язуються збирати інформацію про фінансові рахунки фізичних та юридичних осіб і обмінюватися нею з іншими країнами. Це підвищує відповідальність у сфері оподаткування на міжнародному рівні і є важливою частиною зусиль щодо забезпечення справедливості в системах оподаткування та боротьби з фінансовими злочинами.

Впровадження міжнародних стандартів в Україні та Європейському Союзу (ЄС) є важливим кроком для забезпечення економічного зростання, підвищення якості продукції та послуг, а також інтеграції у глобальну економіку. В Україні цей процес підтримується урядом та міжнародними організаціями.

Україна активно працює над гармонізацією своїх національних стандартів з європейськими та міжнародними. 28 грудня 2022 року було підписано наказ про пакетне прийняття європейських нормативних документів CEN-CENELEC як національних стандартів України. Це дозволяє швидше ратифікувати Угоду про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА), що відкриває нові можливості для українського бізнесу та сприяє економічному зростанню. Європейський Союз має розвинену систему стандартизації, яка спрямована на забезпечення високої якості продукції та послуг, захисту споживачів та сприяння інноваціям. Стандарти розробляються та впроваджуються через організації, такі як Європейський комітет зі стандартизації (CEN) та Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC)[1].

В Україні активно впроваджуються міжнародні стандарти аудиту та фінансового контролю. Наприклад, система Prozorro для державних

закупівель та платформи відкритих даних, такі як YouControl та Є-data, сприяють підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків [2].

На мою думку, впровадження міжнародних стандартів має багато переваг, але також супроводжується певними викликами. Однією з головних переваг є підвищення прозорості фінансової звітності, що сприяє зростанню довіри інвесторів та партнерів. Використання єдиних стандартів дозволяє порівнювати фінансові показники компаній з різних країн, що сприяє глобальній інтеграції ринків. Крім того, стандарти допомагають знизити ризики фальсифікації фінансової інформації та підвищують надійність даних, що, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності управління та прийняття рішень на основі достовірної інформації.

Однак, процес впровадження міжнародних стандартів супроводжується певними викликами. Перехід на нові стандарти може вимагати значних фінансових витрат на навчання персоналу, оновлення програмного забезпечення та адаптацію процесів. Країни можуть стикатися з труднощами при адаптації міжнародних стандартів до національних умов та законодавства. Відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців також може ускладнити процес впровадження. Крім того, в деяких країнах корупція може стати серйозною перешкодою для ефективного впровадження стандартів.

Отже, основні міжнародні стандарти спрямовані на забезпечення прозорості, якості та безпеки у різних галузях. Вони сприяють глобальній інтеграції ринків, підвищують довіру інвесторів та партнерів, а також знижують ризики фальсифікації фінансової інформації.

Таким чином, я вважаю, що впровадження міжнародних стандартів є важливим кроком для підвищення прозорості та ефективності фінансової діяльності як в Україні, так і в ЄС, але цей процес потребує значних зусиль та ресурсів для подолання існуючих викликів.

Список використаних джерел

1. Наказ про пакетне прийняття європейських нормативних документів CEN/CENELEC. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0285774-22#Text>
2. Міжнародні стандарти аудиту видання 2016–2017 років. URL: <https://icaap.org.ua/main/novini-ta-zm/zm-ta-nternet-resursi-pro-profesyu/mizstand2016-2017.html>

Оніщук Н.,
студент факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник
Бобирь О.,
канд. екон. наук, доц.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЇ

Корупція досі залишається поширеною проблемою в багатьох країнах, руйнуючи управління, економічний розвиток і громадську довіру. Запровадження економічних інструментів, які посилюють контроль над державними закупівлями, сприяють електронному врядуванню, стали ефективними стратегіями подолання корупції. На державні закупівлі припадає значна частина державних витрат, що робить їх основною мішенню для корупції. У цьому матеріалі буде розглянуто, як ці інструменти можуть разом зменшити рівень корупції.

Державні закупівлі відіграють важливу роль у державних видатках, становлячи значну частку державних бюджетів у різних країнах. Визначені як процес, за допомогою якого уряди купують товари та послуги у приватного сектору. Корупція в цій сфері може приймати різні форми, включаючи хабарництво, зловживання торгами та фаворитизм, що спотворює ринкову конкуренцію та призводить до неправильного розподілу ресурсів. Механізми контролю є вирішальними для пом'якшення цих ризиків. Прозорість, вимагає, щоб процеси закупівель були відкритими для громадського контролю, дозволяючи громадянам і наглядовим організаціям контролювати діяльність. Конкурентні торги, наріжний камінь державних закупівель, гарантують, що багато постачальників можуть конкурувати за контракти, сприяючи справедливій ціні та якості. Механізми підзвітності, такі як контрольні журнали та вимоги до звітності, забезпечують відповідальність посадових осіб за їхні рішення та дії. Електронна система державних закупівель значно сприяє об'єктивності та неупередженості в процесі вибору підрядника. Урядова система електронних закупівель вимагає, щоб будь-які зміни та виправлення були відкриті упродовж 5 днів до дати торгів, аби усі підприємства-учасники змогли переглянути зміни. Урядова електронна система державних закупівель у Кореї стала зразком для всього світу. Вона дала можливість державним

інститутам не лише зберегти незалежність, а й працювати більш ефективно. Також вона значно підвищила якість і збільшила кількість ділових угод між державними інститутами та приватними підприємствами. Було зроблено оцінювання, що ця Система електронних закупівель заощаджує 3,2 трильйона вон державних коштів щорічно. Система отримала схвалення від міжнародного співтовариства. У 2003 р. ООН визнала цю систему міжнародним стандартом. У травні 2004 р. Організація економічного співробітництва та розвитку відзначила, що Система електронних закупівель у Кореї показала ефективність її впливу на інформаційно-комунікаційні технології, що використовуються в приватному секторі [1].

Електронне урядування представляє трансформаційний підхід до підвищення прозорості державного управління. Він охоплює використання цифрових послуг і онлайн-платформ для полегшення взаємодії уряду з громадянами та бізнесом. Основною складовою електронного урядування є, насамперед, електронний уряд, який розглядається як середовище для спільної взаємодії громадянського суспільства, бізнесу та влади в інформаційному просторі. Впровадження цієї концепції передбачає повний та індивідуальний підхід до надання державних послуг користувачам з відсутністю контакту з держслужбовцями. Такі науковці, як Клімушкин П. та Серенок А. наступним чином пояснюють ці категорії. В цьому випадку, електронний уряд визначається як система взаємодії органів державної влади з населенням, заснована на широкому використанні сучасних інформаційних технологій, наприклад, мережі Інтернет, для підвищення доступності та якості державних послуг, скорочення термінів надання, ліквідації адміністративного навантаження на громадян і організації, пов'язаного з їх отриманням (зменшення кількості вимушених очних звернень, зниження кількості документів, які надаються) [2, ст. 9]. Надаючи доступ до інформації та послуг за допомогою цифрових засобів, електронне урядування підвищує доступність і зменшує бюрократичні затримки, які часто створюють можливості для корупції. Тобто, електронне урядування слугує основною складовою демократичного суспільства в новітніх умовах глобалізації з використанням інформаційно комунікаційних технологій. Завдяки цій системі забезпечується ефективність діяльності уряду та його прозорість перед громадянами та бізнесовими структурами в контексті запобігання корупції та бюрократичних процесів [2, ст. 10]. Ключові компоненти електронного урядування включають системи онлайн-закупівель, цифрову податкову декларацію та віртуальні платформи для залучення громадян. Серед інструментів електронного урядування виділені наступні:

- надання адміністративних послуг в електронному форматі;
- електронний документообіг;
- електронний цифровий підпис;
- доступ до інформації та відкритих даних;
- електронні застосунки та додатки.

Також, мають входити онлайн-бібліотеки, архіви, правова допомога. Тобто, інструменти електронного врядування здатні покращити якість обслуговування фізичних та юридичних осіб [2, ст. 24]. Моніторинг у режимі реального часу, який підтримується електронним урядуванням, дозволяє відстежувати державні витрати, що робить корупційну діяльність складнішою для того, щоб її не помітити. Дослідження показали, що країни з розвиненою структурою електронного врядування повідомляють про нижчий рівень корупції, що вказує на сильний зв'язок між цифровим врядуванням і підвищенням суспільної доброчесності.

Таким чином, інтеграція економічних інструментів, таких як управління державними закупівлями, електронне урядування є багатогранний підходом до боротьби з корупцією. Кожен з цих інструментів відіграє важливу роль у підвищенні підзвітності, сприянні прозорості та сприянні належному врядуванню. Впроваджуючи сувору політику закупівель, впроваджуючи цифрове управління, країни можуть значно знизити рівень корупції, тим самим зміцнюючи довіру громадськості та сприяючи сталому економічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Басанцов І.В, Зубарев О.О. Корупція В Україні: Сучасні реалії та ефективні засоби протидії. Монографія ст. 14–15.
2. Дринько В.О. Магістерська робота на тему: «Запровадження електронного врядування: досвід ЄС для України» – URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a9ee348-6fbf-4541-bef8-8a404fe58006/content>

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СПРИЙНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Множинність офіційних та науково-популярних джерел акцентує питання антикорупційної політики та проблематики подолання корупції, мінімізації її негативного впливу на розвиток України.

Євроінтеграційні прагнення України віддзеркалюються у послідовній демонстрації намірів подолання корупції. Успіхом є поступовий рух у Індексі сприйняття корупції [1], де Україна за результатами 2023 року посіла 104 місце серед 180 учасників, покращивши попередній результат на три сходинки.

Очолюють рейтинг найменш корумпованих країн Данія, Фінляндія та Нова Зеландія. Серед наших географічних сусідів Польща та Словаччина посідають 47 місце, Румунія опинилася на 63 сходинці, Молдова та Угорщина на 76 позиції відповідно.

Серед антикорупційних здобутків України 2023 року: 101 кримінальне провадження, повідомлення про підозру 257 особам, 100 обвинувальних актів, що передано до ВАКСу, оголошення 65 вироків, осудження 83 осіб.

Загалом позитивно оцінюючи антикорупційну політику України, Transparency International Ukraine пропонує подальший розвиток через [1]:

- поглиблення ефективності антикорупційних заходів у топ-сегменті через об'єктивність конкурсу щодо вакансій у НАБУ, САП, ВАКС;

- використання активів корупціонерів та тих, хто підтримує країну-терориста, через проведення аудиту АРМА, конфіскаційні заходи, введення кримінальної відповідальності при обході санкцій;

- реформування Рахункової палати в питанні відбору на керівництво та членство, переорієнтація роботи Державної аудиторської служби України з постконтролю на превентивні заходи.

Моніторинги змін у сприйнятті та залученості до корупційних дій населення дозволяють аналізувати: ставлення громадян до корупції як явища, корупційний досвід, ефективність заходів, спрямованих на подолання корупції, бажання та готовність громадян до активної участі у антикорупційних заходах.

За даними дослідження, проведеного у березні 2021 року [3] корупцію як одну з найсерйозніших проблем національного масштабу визначили 75,2 % респондентів. Найбільше громадян України непокоїть політична корупція (66,6 %), побутова корупція (49,9 %), корупція у бізнесі (48,8 %) опитаних.

Відповідно до результатів соціологічного опитування, ініційованого Transparency International Ukraine [2], корупція входить до трійки найбільших проблем України у 2023 році. Березневий показник у 77 %, характерний для першої хвилі опитування, значно зріс у листопаді, сягнувши показника у 88 %. Доречно відзначити, що попереду проблем корупції тільки збройна агресія росії проти України.

Серед трьох причин існування корупції [3] громадяни переважно визначають відсутність реального покарання за корупційні дії (74,5 %), нечесність корупціонерів (48,5 %) та провокуючу поведінку громадян (37,1 %).

У 2023 році лише 53 % респондентів вважають, що виправдання корупції є неприпустимим, доречно відзначити, що питома вага таких відповідей поступово зростає (з 42 % у 2021 році). Повільний позитивний тренд у боротьбі з корупцією відзначає молодь від 18 до 29 років, зростання корупції є характерним на думку населення 45–59 років. Досвід корупції протягом року (власний або членів родини) відзначають 16,2 % опитаних.

Серед найбільш корумпованих сфер респонденти визначають: митні органи (40 %), судову систему (39 %), прокуратуру (32 %), охорону здоров'я (31 %) та земельні питання (29 %) [4].

Індекси досвіду корупції у 2018–2021 роках свідчать про поступове скорочення індексу вимагання (з 34,6 % до 17,0 %), індексу добровільних хабарів (з 11,5 % до 9,4 %), індексу використання особистих зв'язків (з 12,8 % до 10,3 %).

Протягом аналізованого періоду скорочується питома вага тих, хто вважає, що не має впливу на боротьбу з корупцією (з 34,8 % у 2018 році до 17,5 % у 2021 році та 14,0 у 2023 році) [2–4].

Частка громадян, котрі підтверджують готовність до боротьби з корупцією [2–4] у 2023 році склала 52 % та значно зросла в порівнянні з попередніми періодами: адже у 2021 році показник сягав 26,4 %, 2015 році рівень готовності відзначався на рівні 36,7 %, а у 2007 році – 33,2%. Неготові долучатися до антикорупційних заходів близько 30,0 % опитаних.

Таким чином, доречно констатувати загострення проблеми корупції як загальнонаціональної та актуалізацію питання антикорупційних заходів, зміну антикорупційної культури громадян.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції 2023 URL: <https://cpi.ti-ukraine.org>
2. Що хвилює українців наприкінці 2023 року – результати соціологічного опитування URL: <https://ti-ukraine.org/research/shho-hvylyuyey-ukrayintsiv-naprykintsi-2023-roku-rezultaty-sotsiologichnogo-opytu-vannya/>
3. Стан корупції в Україні: порівняльний аналіз результатів загальнонаціональних досліджень. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Corr2021-Presentation-Ukr-Mar24-.pdf>
4. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення. URL: <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/>

Савченко К.,

*студентка факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Науковий керівник

Бобирь О.,

*канд. екон. наук, доц.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція є однією з найбільших перешкод на шляху до сталого розвитку, ефективного управління та економічного зростання як у національних, так і в міжнародних масштабах. Міжнародні фінансові інститути, такі як група Світового банку, Міжнародний валютний фонд, окремі організації проти корупції тощо, відіграють ключову роль у підтримці країн у боротьбі з корупцією, надаючи фінансові ресурси для антикорупційних заходів та здійснюючи моніторинг та оцінки ефективності реалізації реформ.

Міжнародний валютний фонд – це спеціалізована установа ООН, створена у 1945 році з метою сприяння міжнародній валютній співпраці, розвитку торгівлі, стимулювання економічного зростання та підвищення рівня зайнятості населення. МВФ використовує механізм

умовності у своїх кредитних програмах, який дає змогу припиняти фінансування, якщо існує ризик нецільового використання коштів. Зокрема, для отримання фінансової допомоги країни зобов'язані впроваджувати антикорупційні реформи, підвищувати прозорість державних фінансів та боротися з відмиванням грошей [4].

Світовий банк, як один із найбільших міжнародних фінансових інститутів, активно сприяє розвитку антикорупційних політик у країнах-партнерах. Його антикорупційна стратегія зосереджується на зміцненні державних інституцій, підвищенні прозорості та забезпеченні підзвітності у державному секторі. Світовий банк не лише надає кредити на впровадження реформ, а й здійснює моніторинг використання коштів та запроваджує програми підвищення прозорості.

Розглядаючи міжнародні фінансові інститути у боротьбі з корупцією, варто згадати антикорупційну організацію Transparency International – це глобальний рух, який працює у понад 100 країнах світу, щоб покласти край несправедливості корупції. Організація зосереджується на питаннях, які найбільше впливають на життя людей, і змушують можновладців звітувати перед суспільством заради загального блага. Через адвокацію, кампанії та дослідження викривають системи та мережі, які сприяють процвітанню корупції, вимагаючи більшої прозорості та доброчесності в усіх сферах суспільного життя [1]. Організація найбільш відома розробленими проектами, такими як: Індекс сприйняття корупції та Глобальний корупційний барометр.

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) є одним із найвідоміших індикаторів, який відображає рівень сприйняття корупції в різних країнах світу. Показник формується на основі досліджень, проведених провідними міжнародними установами і дослідницькими центрами. В 2023 році Україна отримала 36 балів зі 100 і зайняла 104 місце з 180 країн світу [3].

Барометр Світової Корупції (Global Corruption Barometer) спрямований на оцінку того, як корупція впливає на повсякденне життя громадян у різних країнах. Цей інструмент надає можливість аналізувати громадську думку щодо залученості людей до корупційних практик, а також їхню оцінку ефективності уряду в боротьбі з корупційними зловживаннями [2].

Україна тісно співпрацює з міжнародними фінансовими інститутами у впровадженні антикорупційних реформ. Зокрема, завдяки програмам МВФ і Світового банку, Україна змогла заснувати такі важливі антикорупційні органи, як Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура і Вищий антикоруп-

ційний суд. Ці органи були створені для того, щоб підвищити рівень підзвітності влади та притягнути до відповідальності осіб, що зловживають своїм службовим становищем.

Міжнародні фінансові інститути відіграють надзвичайно важливу роль у боротьбі з корупцією. Вони не лише надають фінансові ресурси для реформ, але й здійснюють моніторинг, який дозволяє забезпечити прозорість і підзвітність. Успішна боротьба з корупцією можлива лише за умови тісної співпраці між міжнародними інституціями, національними урядами та громадянським суспільством. Україна, як і багато інших країн, має значні можливості для покращення свого антикорупційного середовища завдяки підтримці міжнародних фінансових інститутів, але водночас зіштовхується з низкою викликів, які потребують вирішення на внутрішньому рівні.

Список використаних джерел

1. Transparency.org. URL: <https://www.transparency.org/en/>.
2. Барометр світової корупції – 2016 – Transparency International Ukraine. Transparency International Ukraine – Знизити рівень корупції. URL: <https://ti-ukraine.org/research/barometr-svitovoi-koruptsii-2016/>.
3. Індекс сприйняття корупції-2023: Україна покращила свій показник на 3 бали. НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/indeks-spryynyattya-koruptsii-2023-ukraina-pokraschyla-sviy-pokaznyk-na-3-baly/>.
4. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.

Савченко К.,
студентка факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник
Бобирь О.,
канд. екон. наук, доц.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПЕНСІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ЗАСІБ ЗМЕНШЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Цифровізація є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного світу, яка сприяє створенню інклюзивного суспільства та ефективних механізмів управління. Вона покращує доступ до сфери охорони здоров'я, освіти та фінансових послуг, підвищує якість державних послуг і розширює можливості співпраці між людьми. Впровадження цифрових технологій у сферу державного управління, зокрема у пенсійні та соціальні послуги, відкриває нові можливості для ефективної боротьби з корупцією. В Україні, як і в багатьох інших країнах, корупційні ризики у системах соціального забезпечення залишаються однією з основних перешкод на шляху до сталого розвитку [2].

Одна з ключових переваг цифровізації – це підвищення прозорості процесів. Традиційні системи обліку і виплат часто передбачають людський фактор, що може призвести до маніпуляцій і корупційних дій. В свою чергу, цифрові платформи дозволяють автоматизувати процеси, зменшуючи вплив людського фактора. В Україні вже функціонує декілька цифрових платформ, зокрема «Пенсійний калькулятор», «Електронний кабінет Пенсійного фонду» тощо. Ці інструменти надають громадянам можливість контролювати свої пенсійні накопичення, подавати заяви на отримання пенсійних виплат онлайн і стежити за їхнім нарахуванням. Така прозорість дозволяє знизити ризик того, що виплати будуть затримані або зменшені через корупційні схеми.

Одним з найбільш очевидних результатів цифровізації є зменшення бюрократичних процедур, що також знижує корупційні ризики. Традиційні процедури часто вимагають великої кількості документів, що створює простір для корупційних схем, а цифрові рішення дозволяють автоматизувати більшість процесів.

Автоматизація процесу нарахування пенсій та соціальних виплат також знижує ризик неправомірних виплат, оскільки різні системи здатні аналізувати дані і забезпечувати їхню точність. Так, впровадження електронних реєстрів одержувачів пенсій і соціальних допомог дозволяє уникати помилок або шахрайства з боку тих, хто намагається отримати виплати незаконно.

Багато країн уже досягли значних результатів у зниженні корупції в соціальних системах завдяки цифровізації. Уряд України активно працює над цифровізацією соціальних послуг, що є важливим кроком у боротьбі з бюрократією та корупцією. Одним із останніх досягнень на цьому шляху є розробка і поступове впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС). Ця система суттєво спрощує процес надання послуг соціального захисту, зокрема при особистих зверненнях громадян, дозволяючи автоматизувати обробку даних та пришвидшити виплати [3]. Завдяки ЄІССС інформація зберігається та обробляється централізовано, що забезпечує надійність і точність у розрахунках соціальних виплат. Більше того, ця система замінює понад 15 застарілих баз даних і реєстрів, що значно оптимізує роботу соціальних органів. Одна з найвагоміших переваг цифровізації полягає у можливості реалізації реформи універсальної соціальної допомоги, яку можна буде легко адмініструвати. Це дозволить створити більш соціально справедливую систему, порівняно з поточними складними механізмами нарахування численних видів допомоги. Крім того, ЄІССС працює на принципі екстериторіальності, що є критично важливим під час бойових дій та окупації окремих районів України. Завдяки цьому громадяни, незалежно від їх місця проживання, можуть отримувати соціальні послуги без прив'язки до конкретного району. Цифровізація вирішує низку суттєвих проблем: від довгих черг і великої кількості паперових документів до складного процесу нарахування допомог і затримок у виплатах через застарілі системи. Автоматизація процесів не лише мінімізує помилки, але й суттєво унеможливує корупційні схеми, адже ручна робота з даними значно зменшується [1].

Цифровізація пенсійних та соціальних послуг є потужним інструментом для зниження корупційних ризиків. Вона підвищує прозорість, спрощує процедури і зменшує вплив людського чинника, що дозволяє уникнути багатьох корупційних схем. Успішний міжнародний досвід демонструє, що впровадження цифрових технологій може суттєво покращити якість соціальних послуг і довіру громадян до державних інституцій. Україні важливо продовжувати цей шлях, удосконалюючи існуючі системи і впроваджуючи нові цифрові рішення для забезпечення сталого розвитку соціального сектору.

Список використаних джерел

1. Законопроект про ЄІССС. Gov.ua. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-pidtrymav-zakonoproekt-pro-ieisss-iakyi-vdoskonaliuie-systemu-sotsialnoi-pidtrymky>.
2. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.
3. Цифровізація соціальної сфери. Чому це важливо навіть під час війни? LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/kostjantyn_koshelenko/530007_tsifrovizatsiya_sotsialnoi_sferi_chomu.html.

Синюченко А.,
канд. політ. наук, асистент
Державного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ПРЕКАРИЗАЦІЇ ТА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС

Прекаризація як тенденція до збільшення нестандартної незахищеної, низькооплачуваної та тимчасової зайнятості є нагальною проблемою для багатьох європейських країн. Наразі, за оцінками експертів, чисельність працівників, чий стан можна ідентифікувати як прекарний, досить варіативна та коливається в інтервалі від 15 % (США) до 25–30 % працюючих (окремі ЄС та Велика Британія) [1].

Проблема прекаризації все частіше опиняється в епіцентрі уваги політиків, адже нехтування нею, як показує досвід окремих країн ЄС (Німеччини, Нідерландів, Угорщини, Австрії, Греції), призводить до радикалізації політичних настроїв серед виборців та посилення статусу правих популістських партій[2].

Одним із елементів популістської риторики правих партій є теза щодо неефективності нинішньої антикорупційної політики ЄС у цілому та окремих її членів, яка спрямована, з одного боку, на боротьбу з неетичними практиками, але водночас, з іншого, може разом з тим в певній мірі посилювати прекаризацію та ускладнювати боротьбу з нею.

Розкриємо основні механізми цієї взаємодії. Перш за все зауважимо, що прекаризація як суспільно-політичний феномен дійсно може мати підвищену вразливість до корупції[3].

Зокрема, прекаризовані працівники, які часто не мають стабільних контрактів та їх зайнятість не опосередковується захистом профспілок, є більш вразливими до латентної експлуатації з боку своїх роботодавців. За таких обставин не є винятком ситуації, коли задля власних поточних матеріальних інтересів, частина працівників схильються до колаборації із недобросовісними роботодавцями чи державними інституціями та здатні вдаватися до неетичних практик задля збереження своєї роботи.

Більше того, за умов меншої захищеності зайнятості нестандартні працівники можуть бути менш схильні повідомляти про корупцію через страх втратити роботу або зіткнутися з елементами гендерної, етнічної чи вікової дискримінації.

Попри існування достатньо стійких демократичних інституцій протидії корупції, не є поодинокими випадками в межах окремих країн ЄС, і достатньо резонансними, коли корумповані чиновники можуть надавати перевагу певним особам або компаніям при укладанні контрактів, що призводить до концентрації багатства і влади. Достатньо згадати скандал Qatargate, який продемонстрував, що доступ до осіб, які ухвалюють рішення, нерівномірний, і що потужні компанії, у тому числі іноземні, отримують вигоду від наявної непрозорості[4]. Такі явні випадки хабарництва накладаються на ситуацію, коли донори, часто неліберальні іноземні уряди, користуються правовими шпаринками для фінансування великих політичних кандидатів у Європі. У підсумку створюються передумови, що викривляють конкурентне поле розвинених демократій і потенційно вносять дестабілізацію у сферу бізнесу та ринок праці, окрема і в частині його компоненти у вигляді як нестандартна зайнятість.

Не менш парадоксальним, на наш погляд, наслідком антикорупційних заходів як суспільно значимої діяльності є зростання бюрократії. Суворі антикорупційні правила можуть потребувати збільшення адміністративного тягаря для бізнесу, ускладнюючи конкуренцію для малих і середніх підприємств. Це також може призвести до втрати робочих місць та зростання прекаризації.

Ще одним поширеним ризиком є наразі те, що зусилля антикорупційних органів фокусуються здебільшого на високопосадовцях. І хоча боротьба з корупцією на високому рівні є важливою, але нехтування роллю корупції на нижчих рівнях може посилити прекаризацію та нерівність.

Для вирішення взаємопов'язаних проблем прекаризації та корупції потрібен комплексний підхід. Він може включати в себе:

- зміцнення прав зайнятих, незалежно від формату зайнятості (традиційної чи нестандартної). Це передбачає забезпечення працівників належним захистом, включаючи справедливую заробітну плату, гарантії зайнятості та профспілкове представництво;

- сприяння прозорості та підзвітності. Підвищення прозорості в урядовій та діловій практиці створює передумови для зменшення можливостей корупції;

- збільшення інвестицій в освіту та набуття нових професійних навичок відповідно до запитів ринку та інтересів працівників. Надання працівникам навичок та знань, необхідних для отримання більш релевантної роботи створить певні передумови для обмеження експлуатації працівників, охоплених нестандартними формами зайнятості;

- заохочення етичних ділових практик. Сприяння корпоративній соціальній відповідальності бізнесу та етичним джерелам отримання доходів, позбавлених етичних ризиків, здатне зменшити запит на використання нестандартної праці[5].

Вирішуючи ці питання, ЄС може ефективно боротися з корупцією, одночасно сприяючи соціальній справедливості та усуненню економічній дискримінації.

Список використаних джерел

1. Labour Force Statistics: Employment by activities and status. OECD Employment and Labour Market Statistics (database). URL: <https://doi.org/10.1787/data-00289-en>
2. Синюченко А. Ренесанс радикальних політичних трендів у вимірі процесів прекаризації в новітній Європі // Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : збірник тез II міжн. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р). - Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 438–439. URL: <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/06/zbirnyk-gotovyyj-13.06.pdf>
3. Rousseau R. Political Corruption in Contemporary Democracies: Newness, Scale and Varieties. International Refereed Multi-disciplinary Scientific Journal, 2008, № 1(2), PP. 80–98. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/54627/1/644228784.pdf>
4. Koytcheva M. Blind Spots in EU Anti-Corruption Efforts. URL: <https://europeandemocracyhub.epd.eu/blind-spots-in-eu-anti-corruption-efforts/>

5. Combatting corruption in The European Union. Analysis and recommendations on the Proposed EU directive. Transparency International Secretariat. Berlin, August 2023. 26 p.

Телелеков Д.,
*аспірант кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету*

ДОТРИМАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ЗАКЛАДАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПРИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

З початком повномасштабного вторгнення росії до України уряд України вжив всіх заходів щодо можливого витоку публічної інформації та блокування отримання інформації про приватних осіб. Так, було закрито доступ до всіх публічних даних, обмежений доступ нотаріусів та державних реєстраторів до всіх державних реєстрів, змінений порядок проведення публічних закупівель, ввезення в Україну імпорту тощо. З одного боку, це надало можливість зберегти інформацію про майно, яке розташоване на території України та не допустити його безконтрольний продаж; не допустити розголошення даних про предмети закупівель, місця поставок, розташування складів, адже це могло потенційно загрожувати безпеці під час війни; закрити інформацію про приватних осіб, які мали доступ до публічної інформації чи становили для противника певний інтерес. З іншого боку, наприклад, в сфері публічних закупівель, стало неможливим контролювати дії чиновників, адже відповідно до Постанови № 1178 [1] придбання замовником певних товарів, робіт і послуг може здійснюватися без застосування електронної системи закупівель (надалі – ЕСЗ), шляхом укладання прямих договорів, з подальшим розміщенням в ЕСЗ відповідних звітів про такі договори, а також інформації про внесення змін до договорів.

Визнання факту корупції в публічних закупівлях в сфері охорони здоров'я знайшло своє відображення і в наказі № 1645 [2] Міністерства охорони здоров'я України, в якому на підставі зібраних та задокументованих відомостей робочою групою визначено потенційно вразливі до корупції функції та процеси у діяльності МОЗ України, і перше місце зайняли публічні закупівлі. Тому МОЗ України, на виконання

п.п. 7, 12 ч. 1 ст. 11, п. 52 ч. 1 ст. 12, ст. ст. 19, 63 Закону України «Про запобігання корупції» [3] схвалив Антикорупційну програму Міністерства охорони здоров'я України на 2023–2024 роки, якою передбачив:

1. проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності МОЗ у форматі самооцінювання та виявлення потенційних ризиків та зловживань. На основі виявлених корупційних зловживань МОЗ України запропонував проводити закупівлі певного визначеного переліку лікарських засобів та медичних виробів з використанням електронного каталогу. З даною пропозицією погодився КМУ та 5 січня 2024 р. своєю постановою № 34 [4] вніс зміни до ряду постанов КМУ, які стосувалися публічних закупівель. Таким чином з 01.03.2024 року відповідно до додатку «Перелік лікарських засобів та медичних виробів», закупівля яких здійснюється закладами охорони здоров'я, структурними підрозділами з питань охорони здоров'я обласних та Київської міської державних (військових) адміністрацій можлива лише з використанням електронного каталогу. Ефективність цього інструменту підтверджують цифри: обсяг закупівель за сім місяців 2024 року досяг 10,9 млрд грн проти 2,55 млрд грн за весь 2023 рік. При цьому лікарні заощадили на закупівлях 1,9 млрд. грн. проти 4,2 млн грн за перший рік повномасштабної війни, та 520 млн грн – у 2023 році [5];

2. проведення різних заходів серед працівників закладів охорони здоров'я з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування та їх дотримання;

3. з метою зменшення корупційних ризиків впровадити електронну систему обліку та управління запасами лікарських засобів та медичних виробів «e – Stock», яка повинна забезпечити оперативну, пряму та прозору процедуру визначення обсягів потреби в закупівлі лікарських засобів закладами і установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів. Пілотний проект зазначеної системи запрацював з січня 2023 року та вже показала свою ефективність адже дала можливість ДП «Медичні закупівлі України» розвозити запаси не на рік, як раніше, а на три місяці і відстежувати достатність такого обсягу.

Варто констатувати, що дотримання антикорупційної програми закладами охорони здоров'я ефективно впливає на публічні закупівлі в цій сфері, надає можливість забезпечити пацієнтів необхідними ліками, що дозволить здійснювати безперервне лікування. Разом з тим, беручи до уваги особливості здійснення медичних закупівель варто прийняти окремий закон України про публічні медичні закупівлі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>
2. Про затвердження антикорупційної програми міністерства охорони здоров'я України на 2023-2024 роки: Наказ МОЗ України від 18.09.2023 № 1645. URL. : <https://moz.gov.ua/uk/antikorupciyna-programa-moz-ukraini>
3. Про запобігання корупції Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n169>
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації медичних закупівель: Постанова КМУ від 05.01.2024 року № 34. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2024-%D0%BF#Text>
5. Медичне забезпечення лікарень України у 2024–2026 роках: яким воно буде та що зміниться для пацієнтів. URL.: <https://http://surl.li/tljirs>

Ткаченко Я.,

*канд. екон. наук, доц., завідувач кафедри фінансів
Академії праці, соціальних відносин і туризму*

Дурановський В.,

*д-р філософії з економіки,
доцент кафедри економіки
Опольського університету, Польща*

УКРАЇНЬСЬКА ПРАКТИКА ESG ЗВІТУВАННЯ: НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЧИ ГРІНВОШІНГ

Євроінтеграційний вибір, що продовжує виборювати Україна, усе більше спонукає українські компанії до підготовки та оприлюднення нефінансової або ESG-звітності. Правила ЄС вимагають від

великих компаній і компаній, зареєстрованих на біржі, регулярно публікувати звіти про соціальні та екологічні ризики, а також про вплив на навколишнє середовище.

Відповідно до прийнятої Європейським парламентом Директиви щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку (Corporate sustainability reporting directive, CSRD) [1] в Європейському Союзі вводиться стандартизація ESG-звітності, що значно збільшує коло компаній, які зобов'язані подавати ESG-звіти. CSRD забезпечить узгодження інформації, яка надається, та можливість оцінювання показників сталого розвитку у рамках Європейської зеленої угоди.

З 1 січня 2025 р., окрім європейських компаній, будуть зобов'язані звітувати про стійкість і компанії поза межами ЄС, які:

- мають значну присутність у ЄС (чистий оборот в 150 млн євро в ЄС та які мають хоча б 1 дочірню компанію або філію в ЄС);
- цінні папери яких торгуються на біржах у ЄС, незалежно від того, чи емітент заснований у ЄС, чи у іншій країні.

До повномасштабного вторгнення рівень розкриття інформації у нефінансовій звітності українських компаній залишався низьким. Про це свідчать дані Центру «Розвиток КСВ», який з 2011 р. почав реалізовувати ініціативу «Індекс прозорості найбільших українських компаній». У звіті за 2020 рік було проведено оцінювання інформації 45 компаній із переліку 50 найбільших платників податків України та 10 компаній, що добровільно приєдналися до Індексу прозорості (7 великих компаній та 3 підприємства середнього бізнесу), а також АТ «УКРГАЗБАНК», який раніше очолював ТОП-10 у рейтингу прозорості за 2019 рік [2]. Дослідження свідчить, що компанії здебільшого розкривають інформацію, пов'язану із зв'язками з громадськістю, екологічними ініціативами та загальними аспектами своєї діяльності, такими як місія, цінності, корпоративна стратегія та політика КСВ. Попри те, що з 2019 по 2020 роки кількість нефінансових звітів зросла вдвічі, загальний рівень звітування залишався недостатнім: у 2020 році нефінансові звіти подали 12 компаній, тоді як у 2019 році – лише 6. В цілому, за такого рівня розкриття інформації ризик грінвошингу є невисоким, оскільки незначна кількість і низька якість нефінансових звітів свідчить про недостатню інтеграцію ESG-принципів, що недостатньо для маніпулювання суспільною думкою.

Після початку повномасштабного вторгнення компанії переорієнтували ESG-стратегії на підтримку суспільства. Руйнування промислових об'єктів, підвищення рівня забруднення та деградації природних ресурсів, масовий відтік робочої сили – ці виклики спонукають українські компанії переосмислити підходи до прозорості звітування через необхідність фінансових вливань у відновлення економіки країни. На рішення інвесторів, і в тому числі міжнародних

інституцій, впливає не тільки прозорість фінансової інформації, але й наявність та прозорість ESG звітування. Тобто, етика, корпоративне управління та соціальна і екологічна відповідальність стають основою міжнародної підтримки у відновленні зруйнованої інфраструктури з урахуванням сталого розвитку та мінімізації впливу на довкілля.

Необхідність ESG-agenda постає і перед експортерами, можливості входження на європейський ринок для яких також зросли. Наприклад, кейс компанії «Астарта» дає розуміння, що наявність ESG звіту є необхідною умовою не тільки при виході на IPO. Велике підприємство-експортер повинно подавати ESG-звіт через тиск стейкхолдерів (і з січня 2025 р. відповідно до європейського законодавства). Але малій або середній компанії також доведеться включити ESG-питання у свою стратегію, якщо ця компанія є ланкою у ланцюзі постачання великого підприємства-експортера. Фактично, це демонструє, як великі гравці бізнесу через необхідність розкриття інформації про ланки постачання спонукають ставати більш відповідальними та стійкими менші компанії, які працюють в межах України [3].

Можемо назвати декілька причин підвищення уваги до ESG звітування в Україні:

- тиск стейкхолдерів, зокрема і тиск іноземних партнерів;
- зміни в європейському законодавстві для великих компаній, що працюють на європейському ринку;
- підготовка до ESG звітування для решти компаній про результати за 2028 фінансовий рік (у 2029 р. усі компанії, які будуть працювати на європейському ринку повинні звітувати).

Через повномасштабне вторгнення увага світової спільноти нині зосереджена на Україні, і рівень прозорості бізнесу, дотримання принципів сталого розвитку та впровадження ESG-стратегій безпосередньо впливатимуть на поточні та майбутні інвестиції. Тому українські компанії продовжують активно адаптуватися до європейських стандартів CSRD нефінансової звітності, яка відповідає сучасним вимогам щодо екологічної та соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (2022) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

2. Індекс ESG прозорості компаній України 2020 (2021). // Проф. асоц. корпор. упр. 38 с. https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2022/02/Transp_indes_2020-FULL_ua_web.pdf
3. Оксана Кононенко. (2022). ESG-рейтинги: чи актуальні для українських компаній? Практика МСФЗ № 3. С. 26 <https://ibuhgalter.net/material/1298/25905>

Туніцька Ю.,
канд. екон. наук, доц.,
Державний торговельно-економічний університет

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Вступ України до ЄС вимагає посилення системи запобігання проявам корупції, що базується на принципах правопорядку, належного управління державними справами та майном, чесності й непідкупності, активного громадського контролю[1]. Ефективне реформування антикорупційної політики в агропромисловому комплексі України створить передумови для відновлення, зростання та реалізації його економічного потенціалу, а також сприятиме наповненню державного бюджету за рахунок збільшення надходжень від зростаючих обсягів експорту агропродовольчої продукції.

Проблемам боротьби з корупцією в АПК України, зокрема у галузі земельних відносин присвячені роботи таких вітчизняних науковців, як В.А. Мороза, П.Т. Геги, А.Г. Мартина, Н.Ю. Цвіркуна, А.М. Шульги, С.І Бугера та ін. Однак питання удосконалення системи боротьби з корупцією в аграрному секторі України в умовах прискорення євроінтеграційних процесів та військової агресії РФ потребує подальшого дослідження.

Міністерство аграрної політики та продовольства України в межах Антикорупційної програми на 2023–2025 рр., продовжує реалізацію заходів щодо запобігання корупції як в міністерстві, так і на підприємствах, в установах і організаціях АПК України. Здійснюється контроль за дотриманням державними службовцями вимог антикорупційного законодавства, забезпечення доступу громадськості до публічної інформації міністерства у сфері запобігання та виявлення корупції; запобігання та виявлення основних причин, умов та факторів, що

сприяють вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; ідентифікація передумов виникнення нових корупційних ризиків тощо [2].

Сьогодні сприйняття корупції в Україні як всеохоплюючої та поширеної серед представників мікро-, малого та середнього агробізнесу (ММСП) у сфері земельних відносин поступово знижується. Так, у 2024 р частка підприємств, які повідомляли, що стикалися з корупцією у земельних питаннях залишилась на рівні 2023 р (16 %). Це підтверджує системний характер позитивних змін, що обумовлені впровадженням земельної реформи, легалізацією ринку землі та цифровізацією послуг Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. При цьому посадовці місцевих органів влади залишаються найбільш корумпованими, а переважна частка виявлених корупційних правопорушень пов'язана зі створенням штучних проблем та затягування термінів проведення процедур у земельній сфері [3].

Посилюється боротьба зі зловживаннями та шахрайськими схемами у сфері експорту агропродовольчого експорту України, найбільшу частку в якому займають зернові та олійні культури. Від початку широкомасштабного вторгнення реалізація цієї продукції на зовнішньому ринку здійснювалась за заниженими цінами. Масове поширення експорту закупленого за готівку зерна, що унеможливило визначення його походження з бюджетним відшкодуванням ПДВ, супроводжується відсутністю гарантій повернення валютної виручки.

У 2022 р встановлено причетність до тіньового експорту зерна працівників Державної митної служби України та понад 370 вітчизняних підприємств, які експортували зернові через термінали Чорноморського, Південного та Одеського портів шляхом перепродажу через компанії з ознаками ризиковості. Загальні сума збитків у 2022 р. для державного бюджету внаслідок недекларування доходу від зазначених експортних операцій у вигляді несплати податків, становили 5,2 млрд грн [4]. Викрита у 2024 р. корупційна схема за участі посадовців Держпродспоживслужби Одеської та Запорізької областей, передбачала вимагання грошей за видачу фітосанітарних сертифікатів для експорту та імпорту сільськогосподарської продукції та актів про результати обстеження експортованих партій ячменю та кукурудзи [5].

Реформування системи боротьби із тіньовим експортом агропродукції в Україні, що здійснюється протягом 2023–2024 рр., на відміну від відшліфованого діючого механізму регулювання імпорту пропонує не позбавлений корупційних ризиків нормативно-правовий алгоритм контролю за експортом. Це стосується насамперед «ручного

режиму» відбору компаній які мають право здійснювати експорт зерна відповідно до Постанови КМУ № 1132 (2023, 31 жовтня), що набула чинності з 1 листопада 2023 р.

Найбільш позитивний ефект від удосконалення механізму експортних операцій з зерном очікується від дії Законів України №3706-IX від 09.05.2024 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану» та № 3707-IX від 09.05.2024 «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо вдосконалення здійснення зовнішньоекономічних операцій з експорту деяких товарів», які посилюють контроль за своєчасним поверненням валютної виручки за експорт агропродукції через податкові заходи та декларування таких товарів.

Заплутаним та таким, що може знищити систему форвардних контрактів і позбавити аграрні підприємства банківських кредитів, виглядає упроваджений ВРУ механізм мінімальних цін з 1 серпня 2024 р., який передбачає заборону на експорт за договорами на постачання сільськогосподарської продукції, зокрема пшениці, кукурудзи, соняшникової олії та ін., у яких контрактні ціни нижчі мінімально допустимих.

Отже ефективна скоординована політика держави щодо протидії корупції в АПК України за рахунок подальшого удосконалення та реалізації відповідних справедливих регуляторних механізмів як у сфері земельних відносин, так і в експорті агропродовольчої продукції забезпечить не тільки зростання експортного потенціалу аграрного сектору, але й стане підґрунтям економічного відновлення й розвитку країни в умовах відсічі військової агресії РФ та прискорення євроінтеграційного процесу.

Список використаних джерел

1. Бугера С.І. До питання запобігання корупції в агропромисловому комплексі України DOI <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-2.15>
2. Антикорупційна програма Міністерства аграрної політики та продовольства України на 2023-2025 роки. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27 вересня 2023 № 1719 URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/uploads/public/65c/1f0/e8b/65c1f0e8b6553198113330.pdf>(20.10.2024р.)
3. Прояви корупції серед підприємств агросектору. Звіт за результатами опитування ММСП. InfoSapiens. 2024р. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/doslidzhennya-proyavy-korupcziyi-u-zemelnyh-vidnosynah-2024.pdf> (20.10.2024 р.)

4. СБУ ліквідувала корупційну схему на мільйони гривень у ході експорту зерна. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/sbu-likvidovala-korupciynu-shemu-na-milyoni-griven-pid-chas-eksportu-zerna>(20.10.2024 р.)
5. ДБР викрило посадовців Держпродспоживслужби, які організували багатомільйонну схему поборів з експортерів «зернового коридору».URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-vikrilo-posadovciv-derzhprodspozhivsluzhbi-yaki-organizovali-bagatomiljonnu-shemu-poboriv-z-eksporteriv-zernovogo-koridoru> (20.10.2024 р.)

Якушева Д.,
студентка
Державного торговельно-економічного університету

Нескороджена Л.,
канд. юрид. наук, доц.,
Державний торговельно-економічний університет

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Однією з центральних ознак демократичної держави є низький рівень корупції, оскільки саме корупція підриває довіру громадян до державних органів, порушує принципи справедливості, рівності і неупередженості, заважає економічному розвитку держави та підвищення правосвідомості у суспільстві. Для ефективного функціонування демократії необхідним є створення чіткого правового регулювання нагляду для запобігання здійсненню корупції та запровадження принципів прозорості та підзвітності. На сьогодні, корупційні ризики в сфері закупівель є серйозною перешкодою для економічного прогресу держави, оскільки вони призводять до значних фінансових втрат, неефективного використання бюджетних коштів та спотворення засад добросовісної конкуренції.

За 2023 рік Україна отримала 36 балів в Індексі сприйняття корупції і посіла 104 місце в загальному рейтингу. Отже завдяки активному впровадженню антикорупційної політики, протягом минулого року нашій державі вдалося зрости на 3 бали, що безсумнівно є значним досягненням [1]. В той же час, важливим питанням залишається проблема контролю публічних закупівель в аспекті протидії та знищення корупційних ризиків. Відповідно до звіту Державної аудиторської служби, у 2023 році було проведено 12 191

моніторингів закупівель вартістю 188 мільярдів гривень і у 8 тисячах з них було виявлено порушення на 92 мільярди гривень [2]. Тобто, фактично, більше половини перевірених тендерів було проведено з недотриманням вимог законодавства. Шляхом відміни тендерів та розірвання договорів було попереджено витрачання 19,8 мільярдів гривень, водночас серед типових порушень були наявні не лише недотримання порядку розгляду замовником тендерних пропозицій, а й безпідставне відхилення замовниками таких пропозицій, умов технічної специфікації, порушення щодо визначення предмета закупівлі та складання тендерної документації, неправомірне застосування закупівель, невідповідність законодавству порядку укладення договору.

Значну частину корупційних ризиків становить питання застосування нецінових критеріїв для оцінки тендерних пропозицій. Чинна редакція Закону України «Про публічні закупівлі» не містить виключного переліку підстав для використання інших критеріїв оцінки, а отже замовник в будь-якій процедурі закупівлі може вільно застосовувати нецінові критерії для оцінки без фактичного обґрунтування такого встановлення. Таку свободу встановлення замовником на власний розсуд нецінових критеріїв цілком можна розцінювати як прямий корупційний ризик, оскільки досить часто замовники починають зловживати своїм правом та надавати перевагу окремим учасникам конкурсу. Так, непоодинокими є випадки встановлення замовниками неможливих строків поставки, особливих умов оплати та занадто високих термінів гарантійного обслуговування в своїй пропозиції.

Зокрема Рішенням Постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства в сфері публічних закупівель було задоволено скаргу приватного підприємства на дискримінаційні умови тендерної документації встановлені державним підприємством. Тендерна пропозиція містила наступні нецінові критерії оцінки: обсяг реалізованих будівельно-монтажних робіт (тобто вимоги щодо виконання аналогічного договору) – 15 % питомої ваги критерію та середньооблікову кількість штатних працівників з питомою вагою критерію в 15 % [3]. В цій справі замовником було обумовлено подвійну кваліфікацію учасників за вищезазначеними вимогами відбору. Відповідні критерії не встановлені статтею 29 Закону України «Про публічні закупівлі», а отже замовником було порушено чинне законодавство з метою свідомого та навмисного обмеження кола учасників, що приймають участь в тендері.

Дотичними до даної проблеми є випадки зловживання замовником надмірною конкретизацією відомостей тендерної документації, зокрема технічних специфікацій, що, в свою чергу,

призводить до дискримінації учасників тендеру та порушення конкурентних засад проведення конкурсу. Так, товариством з обмеженою відповідальністю оскаржено порушення державного підприємства в частині тендерної документації, а саме – медико-технічних вимог щодо фармацевтичної продукції [4]. Замовник встановив безальтернативне дозування та склад діючої речовини в закупівлі антирабічного імуноглобуліну, що не дозволяло скаржнику запропонувати свій товар. Після детального аналізу тендерної пропозиції виявилося, що встановленим характеристикам відповідали зареєстровані в Україні препарати лише одного виробника, в той час як товариством було запропоновано альтернативний препарат, що відрізнявся лише дозуванням і відповідно до своїх властивостей вважався еквівалентом. Результатом стала відміна процедури закупівлі, як зазначив замовник, через відсутність подальшої потреби в закупівлі товарів.

Проаналізувавши наявні справи необхідно відмітити відсутність відповідальності замовників за порушення законодавства в сфері публічних закупівель. У всіх наведених випадках до порушників було застосовано лише зобов'язання щодо внесення змін до тендерної документації, без застосування будь-яких санкцій. Зазначені ситуації призводять до підвищення корупційних ризиків, оскільки, практично, відбувається надання неправомірної переваги одним суб'єктам відносин у сфері публічних закупівель перед іншими. Для ефективного подолання корупційних ризиків в сфері публічних закупівель необхідним є конкретизація вимог законодавства, зокрема встановлення виключного переліку випадків застосування нецінових критеріїв оцінки тендерних пропозицій та зобов'язання замовника надати належне обґрунтування застосування зазначених критеріїв. Важливо й надалі запроваджувати необхідні для подолання корупції зміни в законодавстві, оскільки, як зазначав в своїх працях Томас Гоббс: «Корупція – є корінь, з якого випливає в усі часи і за всяких спокус презирство до всіх законів».

Список використаних джерел

1. Transparency International of Ukraine. CPI-2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
2. Державна аудиторська служба України. Публічний звіт за 2023 рік. URL: <http://surl.li/fgjytn>
3. Капітальний ремонт дорожнього покриття. // Prozorro.gov.ua : веб сайт. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2020-05-21-004261-c>
4. Фармацевтична продукція (Антирабічний імуноглобулін (людський)). // Prozorro.gov.ua : веб сайт. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2021-04-26-002688-a>

Ясько Ю.,
канд. екон. наук, доц.,
Державний торговельно-економічний університет

Целуйко А.,
студентка факультету економіки, менеджменту та психології
Державного торговельно-економічного університету

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Корупція залишається однією з головних перешкод для сталого розвитку України, зокрема у макроекономічній площині. З моменту здобуття незалежності в 1991 році, корупційні практики глибоко вкоренилися у всіх секторах суспільства, що суттєво гальмувало економічне зростання та підривало довіру громадян до державних інституцій. Реформи, які були впроваджені після Революції Гідності у 2014 році, стали першим кроком до створення антикорупційної інфраструктури, але виклики залишаються значними.

Корупція негативно впливає на основні макроекономічні показники, такі як ВВП, інвестиційна привабливість, бюджетний дефіцит та рівень зайнятості. За даними Transparency International, Україна займає одне з останніх місць у Європі за рівнем сприйняття корупції, що прямо впливає на її економічний розвиток. За підсумками 2023 року, Україна посіла 104-те місце зі 180 країн у рейтингу Corruption Perceptions Index (CPI), що свідчить про значні масштаби проблеми [1].

Економічний вплив корупційних процесів на валовий внутрішній продукт (ВВП) України є значним. Корупційні схеми, зокрема в державних закупівлях та податкових органах, щороку забирають значну частину ВВП, яку можна було б спрямувати на розвиток критичних секторів економіки, таких як інфраструктура та освіта. «Приблизно 30 % українського ВВП втрачається через корупцію щорічно» – зазначив Держсекретар США Ентоні Блінкен. Це особливо помітно у ключових галузях, таких як енергетика, транспорт та сільське господарство, де розповсюджені корупційні схеми призводять до зниження ефективності та додаткових витрат [2].

Корупція також негативно впливає на інвестиційний клімат в Україні. Інвестори зазвичай шукають ринки з прозорими правилами ведення бізнесу та низьким рівнем корупції, що дозволяє уникнути зайвих ризиків. Однак високий рівень корупції в Україні є стримуючим фактором для залучення

іноземних інвестицій. Згідно з даними Європейської Бізнес Асоціації, індекс інвестиційної привабливості України знизився у 2023 до 2,44 балів з 5-ти можливих порівняно з 2021 роком, що становив 2,84 балів. Це безпосередньо пов'язано з корупцією у державних установах та недовірою до судової системи [3].

Іноземні інвестиції є життєво важливими для стабілізації та розвитку економіки України, особливо в умовах війни та відновлення після кризи. Але високий рівень корупції продовжує відлякувати потенційних інвесторів, що вимагає більш жорстких антикорупційних заходів з боку уряду. Європейська Бізнес Асоціація підкреслює, що одним із найважливіших кроків є реформування судової системи, що дозволить забезпечити справедливий та незалежний розгляд інвестиційних спорів і знизить корупційні ризики.

Варто також звернути увагу на те, що міжнародна допомога, яка надходить до України, часто використовується неефективно через корупційні схеми. Частина кредитів і грантів, наданих Україні, втрачається через недосконалі механізми контролю за їх використанням. Це призводить до зменшення довіри міжнародних партнерів і може загальмувати подальше фінансування реформ, необхідних для стабілізації економіки.

Одним із головних викликів у боротьбі з корупцією залишається забезпечення підзвітності та прозорості у використанні державних коштів. Система Prozorro, впроваджена для підвищення прозорості у державних закупівлях, зробила певні позитивні кроки, але все ще має недоліки, що дозволяють корупційні схеми. Згідно з дослідженнями Київської школи економіки, близько 20% всіх державних тендерів в Україні у 2022 році могли бути пов'язані з корупцією. Це негативно впливає на ефективність витрачання державних коштів та уповільнює процес економічного зростання [4].

Корупція в Україні привернула значну увагу міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд (МВФ), та Світовий банк, які підтримують антикорупційні ініціативи як ключову умову надання фінансової допомоги. ЄС, зокрема, наполягає на виконанні зобов'язань України у боротьбі з корупцією як частину угоди про асоціації та можливого майбутнього членства в Євросоюзі. Одним із важливих кроків на цьому шляху стало створення антикорупційних інститутів, таких як НАБУ і САП, а також впровадження електронної системи декларування доходів для державних службовців [5].

Крім того, важливою складовою є громадський контроль та участь громадянського суспільства у процесі боротьби з корупцією.

Незалежні медіа та антикорупційні громадські організації відіграють критично важливу роль у викритті корупційних схем і тиску на уряд для впровадження ефективних реформ. Наприклад, діяльність організацій, таких як Центр протидії корупції, активно сприяє боротьбі з корупційними проявами на державному рівні, а також моніторингу роботи антикорупційних органів.

Узагальнюючи, можна сказати, що боротьба з корупцією в Україні є надзвичайно важливим фактором для забезпечення сталого економічного зростання та розвитку. Вирішення проблеми корупції потребує не лише політичної волі, але й систематичних зусиль з боку усіх гілок влади, бізнесу та громадянського суспільства. Міжнародна спільнота також відіграє ключову роль у цьому процесі, надаючи фінансову та експертну підтримку, але справжній прогрес можливий лише за умов реальних внутрішніх змін. Лише тоді Україна зможе реалізувати свій економічний потенціал та стати конкурентоспроможною на глобальній арені.

Список використаних джерел

1. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX. *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr>.
2. «Приблизно 30% українського ВВП втрачається через корупцію» – Блінкен. *Texty.org.ua*. 2021. URL: <https://texty.org.ua/fragments/103-986/pryblizno-30-ukrayinskoho-vvp-vtrachayetsya-cherez-korupciyu-blinken/>.
3. Дослідження інвестиційного індексу. *Європейська Бізнес Асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analyyka/>.
4. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року). *НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ*. 2023. С. 3. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf.
5. Савчук Д., Шуренкова А. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ 2023: РОЗУМІННЯ, СПРИЙНЯТТЯ, ПОШИРЕНІСТЬ. *НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ*. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/309/КОРУПЦІЯ-2023_ЗВІТ_УКР.pdf.

**PROBLEMS OF INTERNATIONAL TOOLS
FOR INSTITUTIONAL ENSURING THE PREVENTION
AND COMBAT OF CORRUPTION: FORMATION, CONTENT
AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

The fight against corruption is carried out by the Governments of all countries without exception, each of them uses its own specific tactics, using unique sets of tools for preventing and countering corruption, which largely depends on the minimization of the level of corruption in the state. In the modern democratic legal world, it has long been clear that the damage caused by corruption cannot be neutralized «quickly and painlessly». Therefore, it is easier to fight corruption at the stage of its emergence and spread than when it has already penetrated state institutions. The United States of America has accumulated practically the greatest experience in the fight against corruption, which led to the fact that the country took an honorable 24th place in the list formed by the Corruption Perception Index in the world [1]. The US Government began an active fight against organized crime and corruption more than half a century ago, one of the central figures in this fight was the «Zickersham Commission», following the examples of which, specially created working committees and groups, created on the basis of relevant joint decisions of Congress, began to take care of the outlined problems and Heads of State.

The main task of these branch organizations, regardless of the organizational aspect of their existence, was to process the available information of a different nature (statistical, analytical, legal, etc.) and to develop, on the basis of this information, a certain ideology of overcoming crime, in particular corruption, including specific methods and methods capable of reducing the level of crime due to the indirect impact on society [2, p. 169]. The provisions of the laws in the field of public service in the USA [3] in their general essence do not have significant differences from identical fields in the countries of the European Union, instead, they contain a more or less standard list of restrictions and prohibitions put forward to public officials, such as: the inability to accept gifts and engage in entrepreneurial activity. In addition, American legislation provides for the possibility of «active application of the institution of confiscation to

members of criminal organizations, corrupt persons and the application of criminal liability to legal entities» [4, p. 35].

In summary, it should be noted that the quality of work of the system of preventing and countering corruption in the countries of North America depends on building effective interaction of the state, primarily in the form of its law enforcement agencies, with other institutions, in particular international ones (the United Nations, the International Monetary Fund, the World Bank, the Council of Europe, the Organization for Security and Cooperation in Europe, etc.) [5, p. 161].

At the same time, the experience of law enforcement agencies in the outlined area clearly demonstrates that the success of the measures implemented by them depends on the quality of anti-corruption laws and by-laws. At the same time, an unbreakable «logical chain» of institutional support for the prevention and counteraction of corruption can be traced, the content of which consists in the interdependent existence of the following components: 1) the socio-politically formulated and normatively strategically established goal of ensuring the exclusion of manifestations of corruption and, along with this, their termination (provided they are committed); 2) a balanced, competently distributed list of corruption prevention and counteraction subjects (institutional component), which (which) ensures the fulfillment of the corresponding goal, which in turn are endowed with opportunities to develop new and improve existing corruption prevention and counteraction tools; 3) flexible procedures for ensuring the improvement of regulatory and legal support for the functioning of the corruption prevention and counteraction system (in particular, the legalization of methods, means and methods of institutional support for the prevention and counteraction of corruption) in view of the processes of transformation of corruption activities.

The above ensures the existence of a coherent and effective system of preventing and countering corruption, borrowing approaches, first of all, the formation of which can be promising for implementation in Ukraine.

References

1. Corruption perception index in the world (as of 2022) / Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-korupsiyi-2021>
2. Kushnarev I. V. Political corruption: comparative and political conceptualization: monograph. Kyiv: Institute of State and Law named after IN. M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine; Yuridychna Dumka Publishing House, 2018. 408 p.

3. Order of the President of the USA dated 17.10.1990 № 12731. URL: www.whitehouse.gov/president/text/order/index.html
4. Lavreniuk Yu. F. Priority areas of anti-corruption policy of Ukraine. State administration. 2014. № 1 (1). P. 35–37.
5. Revak I. AT. Corruption: theoretical and methodological foundations of research. Lviv: LvDUVS, 2011. 220 p.

Martynenko V.,

*Student of the 3d grade of the Faculty of international Trade and Law,
State University of Trade and Economics*

Academic supervisor

Oliinyk A.,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of
the Department of International Management,
State University of Trade and Economics*

COMPETITIVE MARKET: A DOUBLE-EDGED SWORD IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION

Corruption, a pervasive scourge that undermines institutions, erodes trust, and stifles economic growth, has become a pressing global challenge. While legal and institutional reforms are crucial in combating this insidious phenomenon, economic tools offer a powerful arsenal to combat corruption and foster transparency. By strategically employing economic levers, governments can create a more equitable, efficient, and accountable environment.

One of the most potent economic tools in the fight against corruption is *competitive markets*. By promoting competition, governments can limit the ability of individuals and firms to engage in rent-seeking behavior. When markets are competitive, businesses are incentivized to offer better products and services at lower prices, reducing opportunities for corruption. Moreover, competition can foster transparency by exposing unethical practices and discouraging collusion [1].

Competitive markets, often hailed as the cornerstone of free-market economies, have long been touted as a powerful tool in the fight against corruption. The underlying theory is that competition forces businesses to operate efficiently, reducing opportunities for rent-seeking behavior and

fostering transparency. However, the relationship between competitive markets and corruption is complex and multifaceted, with both positive and negative implications.

On the positive side, competitive markets can indeed be a potent force against corruption. When markets are competitive, businesses are under pressure to offer the best products and services at the lowest prices. This can limit the ability of firms to engage in rent-seeking behavior, such as bribery and collusion, as such practices would undermine their competitive advantage. Moreover, competition can foster transparency by exposing unethical practices and discouraging collusion.

Furthermore, competitive markets can empower consumers and suppliers, giving them more bargaining power and reducing their vulnerability to corruption. When consumers have a choice of suppliers, they are less likely to be subjected to unfair or corrupt practices. Similarly, suppliers who are competing for business are more likely to demand fair treatment and resist corrupt demands.

However, the relationship between competitive markets and corruption is not always straightforward. In some cases, highly concentrated markets can actually facilitate corruption. When a few large firms dominate a market, they may have greater bargaining power with government officials and can more easily engage in rent-seeking behavior. Additionally, concentrated markets can reduce competition, limiting the ability of consumers and suppliers to challenge corrupt practices.

Moreover, the effectiveness of competitive markets in combating corruption depends on the broader economic and political context. In countries with weak institutions and a culture of corruption, even highly competitive markets may be vulnerable to corruption. For example, if government officials are involved in corrupt practices, they may be able to use their power to influence market outcomes and protect their interests.

In many countries, the telecommunications sector was once dominated by state-owned monopolies. These monopolies often had little incentive to improve their services or lower prices, as they faced no competition. By breaking up these monopolies and introducing competition, governments have forced companies to become more efficient and transparent, reducing opportunities for corruption.

India's telecommunications sector provides a compelling example of how competitive markets can combat corruption. Until the early 2000s, the sector was dominated by a state-owned monopoly, Mahanagar Telephone Nigam Limited (MTNL). MTNL had little incentive to improve its services or lower prices, as it faced no competition.

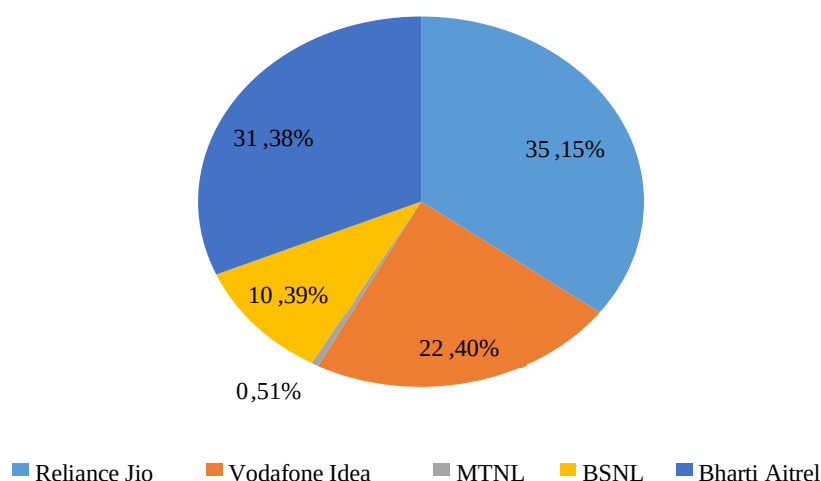

Figure 1. of India's telecommunication sector 2022[2]

In 1999, India began a process of liberalization and privatization of its telecommunications sector. This led to the entry of several private players, including Reliance Jio, Airtel, and Vodafone Idea. The introduction of competition forced MTNL to become more efficient and innovative, and also led to a significant decline in tariffs for consumers.

With the entry of private players, MTNL had to compete for customers and market share. This reduced its ability to engage in rent-seeking behavior, such as demanding bribes from businesses or government officials. The competitive environment forced MTNL to become more transparent in its operations, making it more difficult for corrupt practices to go undetected. Consumers now had a choice of service providers, giving them more bargaining power and reducing their vulnerability to corruption. The competition in the telecom sector also put pressure on government officials to reduce corruption and ensure a level playing field for all players.

References

1. DEVELOPMENT, O. F.-O. (2005). *Fighting Corruption and Promoting Integrity in Public Procurement*. URL: <https://www.oecdilibrary.org/docserver/9789264014008-en.pdf?expires=1729507512&id=id&acc-name=guest&checksum=A1F174DA753328FCC5C04B5F79B69AC1>
2. IBEF. *Indian-telecommunications-industry*. URL: <https://www.ibef.org/states/indian-telecommunications-industry-analysis-presentation>

Zlatieva M.,
4 course 15a group,
State University of Trade and Economics

Scientific Adviser
Sydorenko T.,
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of
Hotel and Restaurant Management,
State University of Trade and Economics

ECONOMIC MECHANISMS FOR PREVENTING CORRUPTION IN THE PROCUREMENT AND TENDERING SYSTEM OF HOTELS

Corruption in hotel procurement and tendering, including bid-rigging, bribery, and favoritism, leads to financial losses, reputational damage, and reduced service quality. The lack of transparency, oversight, and strong regulatory frameworks allows these corrupt practices to thrive. According to the UNODC, 10-30% of investments in public construction projects may be lost to corruption, highlighting the significant impact on both finances and brand trust in the hotel industry.

Corruption also distorts competition, as companies willing to engage in unethical practices often win contracts over those that adhere to legal and ethical standards. This issue is further compounded by inadequate enforcement of anti-corruption laws, with limited penalties and accountability measures in place for offenders. Strengthening procurement processes through digitalization and third-party audits can significantly reduce the risk of corrupt activities, ensuring fair competition and better service delivery. This research examines economic mechanisms to prevent corruption, focusing on transparency, accountability, and regulation.

Economic Mechanisms to Prevent Corruption in Procurement
(table 1)

1. Transparency and Open Bidding Processes:

- Ensuring transparency in the procurement process through open bidding and disclosure of all tender-related information is crucial. Public access to tender documents and bid results can discourage corrupt practices [1].

2. Digital Procurement Platforms:

- Digital platforms for procurement can automate processes, reduce human intervention, and create a clear audit trail. E-procurement systems help standardize procedures and increase accountability, making it harder for corrupt activities to occur.

3. Third-Party Audits and Independent Oversight:

o Regular third-party audits can ensure compliance with procurement regulations. Independent oversight bodies can review procurement practices, investigate irregularities, and enforce anti-corruption measures [2].

4. Incentives and Penalties:

o Introducing financial incentives for compliance and penalties for corruption can motivate companies to adhere to ethical procurement practices. Penalties can include fines, blacklisting, and cancellation of contracts for non-compliance [4].

5. Capacity Building and Training:

o Providing training for procurement staff on anti-corruption policies and ethical standards can reduce the likelihood of corruption. Capacity-building initiatives improve understanding of regulations and enhance the skills needed to resist corrupt practices [5].

Analysis of Anti-Corruption Mechanisms

- *Effectiveness:* Mechanisms like competitive bidding and e-procurement are highly effective in preventing corruption by increasing market access and reducing direct human involvement.

- *Challenges:* Implementing these systems requires investment in technology, training, and regulatory compliance, which can be barriers for some hotels [1].

Recommendations

- Adoption of advanced technologies such as blockchain for procurement to enhance transparency.

- Mandatory training programs on ethical standards for hotel procurement staff.

- Strengthening regulatory frameworks to enforce penalties for non-compliance.

Table 1

Economic Mechanisms for Preventing Corruption in the Procurement System

Mechanism	Description	Benefits
Transparency in Procurement	Public access to procurement documents and real-time information on tender processes	Reduces secrecy, promotes fairness, and increases trust
E-Procurement Systems	Implementation of electronic procurement platforms to automate the process and create an audit trail	Increases efficiency, accountability, and reduces manual errors
Regular Monitoring and Audits	Periodic independent audits to review procurement practices and compliance with standards	Identifies irregularities, strengthens oversight

Mechanism	Description	Benefits
Competitive Bidding Requirements	Mandating open and competitive bidding as the standard procurement method	Ensures fair competition, reduces chances of collusion
Anti-Corruption Training Programs	Training for procurement officials on ethical standards, anti-corruption policies, and compliance	Enhances knowledge, reduces vulnerability to corruption

Reference: World Bank Group: Discusses the role of e-procurement systems in reducing corruption. URL: <https://www.worldbank.org>

Implementing economic mechanisms like transparency, digital platforms, independent audits, financial incentives, and capacity building helps prevent corruption in hotel procurement, ensuring fair competition and protecting resources. Adopting best practices from international frameworks and regularly reviewing procurement processes can further enhance integrity. Future research should explore emerging technologies, such as blockchain, to improve transparency and security in hospitality procurement systems.

References

1. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development): Offers guidelines and best practices for public procurement. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/anti-corruption-and-integrity.html>
2. Transparency International: Provides insights into procurement transparency and anti-corruption strategies. URL: <https://www.transparency.org>
3. World Bank Group: Discusses the role of e-procurement systems in reducing corruption. URL: <https://www.worldbank.org>
4. International Monetary Fund (IMF): Fighting Corruption in Public Procurement. URL: <https://www.imf.org/>
5. United Nations Development Programme (UNDP): Capacity Building for Ethical Procurement. URL: <https://www.undp.org/>

Zlatieva M.,
4 course 15a group, FTB DTEU

Scientific Adviser
Sydorenko T.,
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of
Hotel and Restaurant Management,
State University of Trade and Economics

THE IMPACT OF ANTI-CORRUPTION ECONOMIC TOOLS ON THE EFFICIENCY OF SERVICE DISTRIBUTION IN THE HOTEL SECTOR

The hotel sector significantly impacts the global economy, but its procurement processes are prone to corruption, leading to inefficiencies, higher costs, and poorer service quality. Corruption often results in substandard suppliers, less competition, and increased risks. To address these issues, hotels use tools like competitive bidding, e-procurement, third-party audits, and transparency measures, which enhance accountability and efficiency.

These tools help streamline procurement by minimizing favoritism and enabling fair access to qualified suppliers, thus optimizing the quality of goods and services procured. By implementing digital solutions such as e-procurement, hotels can reduce the manual handling of bids, increase data security, and provide a clear audit trail that deters fraudulent activities. Furthermore, enhanced transparency in procurement not only reduces costs but also boosts investor and customer confidence, ultimately contributing to improved service distribution and higher levels of guest satisfaction. This paper examines how these anti-corruption mechanisms improve service distribution, resource allocation, and guest satisfaction in the hospitality industry.

Anti-Corruption Economic Tools in the Hotel Sector (table 1)

1. *Transparency Initiatives:* Public disclosure of procurement processes and service contracts helps ensure that decisions are made fairly and openly. [1]

2. *Digital Procurement Systems (E-Procurement):* These systems streamline procurement processes, reduce human error, and provide real-time data for better decision-making.

3. *Third-Party Audits and Compliance Checks*: Regular audits and compliance checks by independent bodies help identify inefficiencies and areas prone to corrupt practices. [4]

4. *Whistleblower Mechanisms*: Systems that protect and encourage the reporting of corrupt practices can expose hidden inefficiencies.

5. *Standardized Procurement Protocols*: Establishing clear, standardized procedures reduces ambiguity and the potential for corrupt behavior.

Analysis of the Impact on Service Distribution Efficiency

- *Enhanced Service Quality*: Anti-corruption measures ensure that services are procured from reliable and reputable vendors, enhancing the overall quality offered to guests. [5]

- *Cost Reduction*: By eliminating kickbacks and inflated pricing, hotels save costs, allowing for better allocation of resources toward service improvement.

- *Operational Streamlining*: Digital tools and transparent protocols reduce time delays and streamline service delivery processes, leading to faster and more reliable services for guests. [2]

- *Increased Trust and Reputation*: Transparent operations boost customer trust and enhance the hotel's reputation, attracting more business and ensuring consistent service standards. [4]

Recommendations

- Hotels should invest in robust digital procurement systems to enhance transparency and efficiency.

- Regular training for staff on compliance and anti-corruption protocols should be conducted to maintain high standards.

- Establishment of clear feedback loops to continuously monitor and improve service distribution efficiency.

Table 1

Impact of Anti-Corruption Economic Tools on Service Distribution Efficiency

Tool	Impact on Service Distribution	Benefits	Challenges
Transparency Initiatives	Increases visibility of service procurement processes	Builds trust, reduces hidden costs	Resistance to full disclosure
Digital Procurement Systems	Streamlines procurement, reduces manual errors	Faster service delivery, cost savings	High initial setup and maintenance costs

Tool	Impact on Service Distribution	Benefits	Challenges
Third-Party Audits	Identifies inefficiencies and corruption risks	Enhances compliance, ensures fair service distribution	Can be costly and resource-intensive
Whistleblower Mechanisms	Exposes hidden corruption in service distribution	Reduces unethical behavior, enhances accountability	Fear of retaliation among staff
Standardized Procurement Protocols	Reduces ambiguity in service contracting	Ensures fair and consistent service delivery	Rigidity can stifle flexibility

Reference: OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development): Guidelines and best practices for public procurement. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/public-procurement.html>

Anti-corruption economic tools significantly impact the efficiency of service distribution in the hotel sector. By reducing procurement costs, improving supplier quality, and enhancing operational transparency, these tools contribute to a more efficient and reliable service distribution process. To maximize their benefits, hotels must overcome challenges related to implementation costs and resistance to change through strategic planning, training, and embracing a culture of transparency.

References

1. Transparency International: Insights on procurement transparency and anti-corruption strategies. URL: <https://www.transparency.org/en/>
2. World Bank Group: Studies on the impact of digital procurement on service efficiency. URL: <https://www.worldbank.org>
3. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC): Resources on anti-corruption measures in service industries. URL: <https://www.unodc.org>
4. CIPS (Chartered Institute of Procurement & Supply): Best practices in procurement and service distribution. URL: <https://www.cips.org>
5. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development): Guidelines and best practices for public procurement. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/public-procurement.html>

Наукове електронне видання

**АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС:
КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ, ОРІЄНТАЦІЯ
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, УРОКИ
ДЛЯ УКРАЇНИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 25 жовтня 2024 року)

(Укр. та англ. мовами)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта: knute@knute.edu.ua
386E-2024

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022